

X

X, *x*, s.m. 1. A douăzeci și noua literă a alfabetului limbii române. 2. Sunet notat cu această literă, care redă pe *cs* (la începutul cuvintelor sau în cuvinte ca „explozie”, „expoziție” etc.) sau pe *gz* (în cuvinte ca „exemplu”, „examen” etc.). ♦ Simbol matematic pentru numărul 10 în sistemul roman de scriere a numerelor. ♦ (Fiz.; în sintagma) *Radiație* (sau *raze*) *X* = radiație de natură electromagnetică de mică lungime de undă, care impresionează placa fotografică. [Pr.: *ics*. — Pl. și (1, n.) *x-uri*].

XANTINĂ s.f. Produs organic care se găsește în urină, în sânge, în ceai, cafea etc. — Din fr. **xanthine**.

XANTINURIE, *xantinerii*, s.f. (Fiziol.) Prezență de xantină în urină; cantitate de xantină prezentă în urină. — Din fr. **xanthinurie**.

XANTOCIT, *xantocite*, s.n. (Biol.) Celulă (1) care conține pigment galben. — Din fr. **xanthocyte**.

XANTOCROMATIC, **-Ă**, *xantocromatici*, *-ce*, adj. (Med.) Colorat în galben. — Din fr. **xanthochromatique**.

XANTOCROMIE s.f. Colorație în galben până la maro a serului sângelui. — Din germ. **Xanthochromie**, fr. **xanthochromie**.

XANTODERMIE, s.f. (Med.) Colorație galbenă a pielii. — Din fr. **xanthodermie**.

XANTOFILĂ, *xantofile*, s.f. Pigment care se găsește în plante, alături de clorofilă și de caroten, colorând toamna frunzele în galben-roșcat. — Din fr. **xanthophylle**.

XANTOM, *xantoame*, s.n. Tumoare galbenă (sau roșcată) benignă pe piele. — Din germ. **Xanthom**, fr. **xanthome**.

XANTOMATOZĂ, *xantomatoze*, s.f. Boală caracterizată prin creșterea colesterolului în sânge și prin acumularea acestuia în piele sau în diverse organe sub forma unor noduli galbeni-portocalii. — Din fr. **xanthomatose**.

XANTOPSIE s.f. Senzație anormală de colorație în galben a imaginilor vizuale. — Din fr. **xanthopsie**.

XENIE, *xenii*, s.f. (Biol.) Fenomen de dublă fecundare specific plantelor angiosperme, realizat cu polen de la o mulțime de varietăți ale speciei. — Din fr. **xénie**, engl. **xenia**.

XENOFIL, **-Ă**, *xenofili*, *-e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care nutrește simpatie față de străini sau față de ceea ce este străin. — Din fr. **xénophile**.

XENOFILIE s.f. Simpatie față de tot ceea ce este străin. — Din fr. **xénophilie**.

XENOFÓB, **-Ă**, *xenofobi*, *-e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care manifestă aversiune față de persoane de altă naționalitate sau față de alte popoare. — Din fr. **xénophobe**.

XENOFOBIE s.f. Atitudine de teamă, respingere și ură față de persoanele străine de grupul etnic din care face parte subiectul. — Din fr. **xénophobie**.

XENOLÍT, *xenolite*, s.n. (Min.) Fragment de rocă străin de rocă eruptivă în care se află. — Din fr. **xénolith**, germ. **Xenolith**, engl. **xenolith**.

XENOMÁN, **-Ă**, *xenomani*, *-e*, s.m. și f. Persoană care are o preferință deosebită pentru străini și pentru tot ceea ce provine de la ei. — Din fr. **xénomane**.

XENOMANIE, *xenomani*, s.f. Pasiune exagerată pentru tot ce este străin. — Din fr. **xénomanie**.

XENOMORFIE s.f. Proprietate a unui mineral de a se prezenta și sub altă formă decât cea obișnuită. — Din fr. **xénomorphie**.

XENÓN s.n. Element chimic din grupul gazelor nobile, incolor și inodor, care se găsește în atmosferă în cantități foarte mici. — Din fr. **xénon**, germ. **Xenon**.

XENOPATIE, *xenopatii*, s.f. (Med.) Delir în care bolnavul e convins că o persoană acționează asupra sa (de la distanță) prin sugestie, hipnoză etc. — Din fr. **xénopathie**.

XÉRES s.n. Vin de calitate superioară, cu aromă și buchet specific, originar din Spania. [Pr.: *he-*] — Din sp. **xerex**, fr. **xérès**.

XEROCÓPIE, *xerocopii*, s.f. Copie făcută la xerox. — Din fr. **xérocopie**, it. **xerocopia**.

XERODERMIE, *xerodermii*, s.f. Boală de piele caracterizată prin uscăciunea pielii din cauza creșterii stratului cornos al epidermei și a scăderii secrețiilor cutanate. — Din fr. **xérodermie**.

XEROFÁG, **-Ă**, *xerofagi*, *-ge*, adj. Care se hrănește cu alimente uscate. — Din fr. **xérophage**.

XEROFAGIE s.f. Regim de alimentație vegetariană care are la bază alimente uscate, seci. — Din fr. **xérophagie**.

XEROFILĂ, *xerofile*, adj., s.f. (Bot.) Xerofită. — Din fr. **xérophile**.

XEROFÍTĂ, *xerofite*, s.f., adj. (Plantă) care este adaptată pentru a trăi într-un mediu cu umiditate scăzută; xerofilă. — Din fr. **xérophyte**.

XEROFÓRM s.n. Substanță medicamentoasă care se prezintă sub formă de pulbere galbenă, întrebuințată ca antibiotic (intestinal). — Din fr. **xéroforme**.

XEROFTALMIE, *xeroftalmii*, s.f. (Med.) Xeroză. — Din fr. **xérophtalmie**.

XEROGÉL, *xerogeluri*, s.n. Material obținut prin uscarea gelurilor. — Din fr. **xérogel**, germ. **Xerogel**, engl. **xerogel**.

XEROGRAFIE, *xerografii*, s.f. Procedeu de fotografiere folosit pentru reproducerea unor imagini și documente, bazat pe impresionarea unei plăci electrizate acoperite cu un strat de material sensibil la lumină. — Din germ. **Xerographie**, fr. **xérographie**.

XEROMÓRF, **-Ă**, *xeromorfi*, *-e*, adj. (Bot.; despre unele plante) Adaptat la secetă. — Din germ. **xeromorph**.

XEROMORFISM s.n. Totalitatea particularităților morfoanatomice legate de rezistența la secetă a xerofitelor. — Din fr. **xéromorphisme**.

XÉROX♦, *xeroxuri*, s.n. Aparat de produs și de multiplicat, bazat pe xerografie. ♦ P. restr. Copie obținută cu un astfel de aparat. — Denumire comercială.

XEROXÁ, *xeroxez*, vb. I. Tranz. A multiplica cu ajutorul xeroxului. — Din **xerox**.

XEROXÁRE, *xeroxări*, s.f. Acțiunea de a xeroxa și rezultatul ei. — V. **xeroxa**.

XEROXÁT, **-Ă**, *xeroxați*, *-te*, adj. Care a fost multiplicat cu ajutorul xeroxului. — V. **xeroxa**.

XERÓZĂ, *xeroze*, s.f. Boală de ochi caracterizată prin uscarea și contractarea conjunctivei, prin dispariția secreției lacrimale și opacifierea corneei, care, în unele cazuri, devine albă; xerofthalmie. — Din fr. **xérose**.

XIFOÍD, *xifoide*, s.n. Cartilaj de forma unui vâr de sabie, care formează extremitatea inferioară a osului stern. ♦ (Adjectival) *Cartilaj xifoíd*. — Din fr. **xiphóide**.

XILÁN, *xilani*, s.m. Polizaharidă care se găsește în celulele lignificate ale lemnului, în paie etc. — Din fr. **xylane**, germ. **Xylan**, engl. **xylan**.

XILÉM s.n. (Bot.) Țesut lemnos alcătuit din vase lemnoase. — Din fr. **xylème**, germ. **Xylem**.

XILÉN, *xileni*, s.m. Hidrocarbură lichidă care se găsește în gudronul de huiilă sau în unele fracțiuni de țiței și care se folosește ca solvent în industria lacurilor, a coloranților, a cauciucului etc. — Din fr. **xylène**.

XILIDÍNĂ, *xilidine*, s.f. (Chim.) Amină obținută din xilen folosită la fabricarea unor coloranți. — Din fr. **xylidine**.

XILOFĂG, **-Ă**, *xilofagi*, *-ge*, adj. (Despre unele insecte) Care se hrănește cu lemn, care roade lemnul. — Din fr. **xylophage**.

XILOFÓN, *xilofone*, s.n. Instrument muzical de percuție, alcătuit dintr-un sistem de plăci de lemn acordate diferit, care vibrează și emit sunete când sunt lovite cu niște ciocănele de lemn, de sticlă sau de metal. — Din fr. **xylophone**.

XILOFONIST, **-Ă**, *xilofoniști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care cântă la xilofon. — **Xilofon** + suf. *-ist*.

XILOGRĂF, **-Ă**, *xilografii*, *-e*, s.m. și f. Lucrător care execută clișee de tipar gravate în lemn; gravor în lemn. — Din fr. **xylographe**.

XILOGRĂFIC, **-Ă**, *xilografici*, *-ce*, adj. Care aparține xilografiei, privitor la xilografie, obținut prin xilografie. — Din fr. **xylographique**.

XILOGRAFIE, (2) *xilografii*, s.f. **1.** Procedeu tipografic la care se folosesc forme de tipar gravate în lemn; arta de a grava în lemn. **2.** Clișeu tipografic gravat în lemn. — Din fr. **xylographie**.

XILOGRAVURĂ, (4) *xilogravuri*, s.f. **1.** Totalitatea procedeelor necesare producerii formei de tipar pentru xilografie; formă de tipar obținută printr-un

astfel de procedeu. **2.** Procedeu de gravură care constă din săparea unui desen pe o placă de lemn și imprimarea lui pe hârtie. **3.** Arta de a grava în lemn. **4.** Clișeu gravat în lemn; stampă executată cu un astfel de clișeu. — Din fr. **xylogravure**.

XILOID, **-Ă**, *xiloizi*, *-de*, adj. (Despre materiale) Care este de natură lemnoasă sau prezintă o structură asemănătoare cu aceea a lemnului. — Din fr. **xyloïde**.

XIOLÍT, (2) *xiolite*, s.n. **1.** Amestec de rumeguș de lemn și clorură de magneziu, colorat cu pigmenți minerali, folosit mai ales la fabricarea cabinelor de nave. **2.** (La pl.) Sorturi de xilolit (1). [Pl. și: *xilolituri*] — Din germ. **Xyolith**.

XIOLITOGRAFIE s.f. (Tipogr.) Procedeu de tipar litografic la care forma de tipar se execută pe o placă de lemn. — Din fr. **xyolithographie**, germ. **Xyolithographie**.

XILOTIPIE s.f. (Tipogr.) Procedeu de tipar folosit la reproducerea structurii lemnului din care se prepară forma de tipar. — Din germ. **Xylotypie**.

XILÓZĂ s.f. (Chim.) Monozaharidă care se găsește în lemn, în paie etc. — Din fr. **xylose**.

Y

Y, y, s.m. **1.** A treizecea literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă, având în general diverse valori ale lui *i*, care apare în neologisme internaționale și în nume proprii străine. [Pr.: *igrec*. — Pl. și (1, n.) *y-uri*].

YĂLĂ, *yale*, s.f. Broască (III) de siguranță. — Denumire comercială.

YANKÉU, *yankei*, s.m. Nume dat, începând cu sec. XVII, locuitorilor din nord-estul SUA; *p. gener.* cetățean al SUA — Din engl. **yankee**.

YARD, *yarzi*, s.m. Unitate de măsură engleză pentru lungime, egală cu 0,914399 m. — Din engl. **yard**.

YEMENÎT, **-Ă**, *yemeniți, -te*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Yemenului sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Yemenului sau yemeniților (**1**), privitor la Yemen ori la yemeniți. — Din fr. **yéménite**.

YEN, *jeni*, s.m. Unitate monetară în Japonia. — Din engl., fr. **yen**.

YÉSMAN, *yesmeni*, s.m. Persoană care aprobă fără discernământ părerea celor din jur; oportunist. [Pr.: *-men*]. — Cuv. engl.

YÓGA s.f. Școală filosofică indiană fondată la începutul milen. I, care urmărește adâncirea autocunoașterii eului în scopul eliberării lui de viața materială și al contopirii cu spiritul universal; *p. ext.* ansamblu de exerciții

care duc la stăpânirea deplină a organismului uman prin încetinirea la maximum a respirației, a bătăilor inimii și prin realizarea stării de insensibilizate totală. — Din engl., fr. **yoga**.

YOGHÎN, *yoghini*, s.m. Adept al filosofiei yoga; *p. ext.* persoană care practică exerciții yoga. [Var.: **yogîn** s.m.] — Din fr. **yogin**, engl. **yogi**.

YOGHÎST, **-Ă**, *yoghiști, -ste*, s.m. și f., adj. (Rar) Yoghin. — **Yoga** + suf. *-ist*.

YOGÎN s.m. v. **yoghin**.

YORK n.pr. n. Denumire dată mai multor rase de porci de culoare albă, originare din Anglia. — Cuv. engl.

YTÉRBIU s.n. Element chimic din familia pământurilor rare. — Din fr. **ytterbium**.

ÝTRIU s.n. Element chimic asemănător cu elementele din familia pământurilor rare. — Din fr. **yttrium**.

YUAN, *yuani*, s.m. Unitate monetară în China. — Din germ. **Yuan**.

YÚCCA s.f. (Bot.) Plantă din fam. liliacee aclimatizată în zonele temperate unde se cultivă ca plantă ornamentală. ♦ P. restr. Fibră textilă obținută din această plantă. — Din engl., fr. **yucca**.

Z

Z, z, s.m. **1.** A treizeci și una literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă (consoană fricativă dentală sonoră). [Pr.: ze, zî. — Pl. și: (1, n) z-un]

ZA¹ prep. (Înv.) De, de la; la. — Din sl. **za**.

ZA², *zale*, s.f. **1.** Fiecare dintre ochiurile unui lanț; *p. gener.* (la pl.) lanț. ♦ Lănțișor de metal folosit uneori ca podoabă. ♦ Cusătură în formă de lăntișor, executată de obicei la broderii. **2.** (La pl.) Împletitură din inele mici de fier legate unul de altul; *p. ext.* armură făcută din această împletitură, pe care o purtau războinicii în Antichitate și în Evul Mediu, spre a se apăra de loviturile dușmanilor. [Var.: (reg.) **zălă**, **zea** s.f.] — Cf. ngr. *záva*.

ZABÉT s.m. (Înv.) Guvernator; *p. ext.* autoritate, stăpânire. — Din tc. **zabit**.

ZABRÁC s.n. (Înv.) **1.** Muștrare aspră; ocară. **2.** Încercare grea; primejdie. — Cf. rus. *zabrak*.

ZÁBRÁ, *zabre*, s.f. Plantă erbacee cu tulpina pubescentă și cu flori purpurii (*Galeopsis pubescens*). — Cf. *zebră*.

ZACHERLINÁ s.f. Numele unui insecticid folosit în trecut. — Et. nec.

ZACÚSCĂ, (**2**) *zacuște*, s.f. **1.** Gustare, aperitiv; *spec.* preparat culinar făcut din vinete, gogoșari, ceapă etc. ori din pește cu garnitură de legume. **2.** (La pl.) Sorturi de zacuscă (**1**). — Din rus. **zakuska**.

ZADÁR s.n. (Înv.) Inutilitate, zădărnicie. ♦ Loc. adv. În *zadar* = degeaba, fără folos, zadarnic, în deșert, în van. [Var.: **zádár** s.n.] — Din sl. **za darŭ**.

ZADÁRNIC, -**Ă**, *zadarnici*, -*ce*, adj. **1.** (Adesea adverbial) Care este fără folos, fără rost, nefolositor, inutil. **2.** (Înv.) Vanitos, trufaș, îngâmfat. [Var.: **zádámic**, -**ă** adj.] — **Zadar** + suf. -*nic*.

ZÁDĀ, *zade*, s.f. Arbore din familia pinaceelor, rășinos, cu frunze lungi în formă de ațe, care cad toamna, cu lemn tare și rezistent, folosit în construcții, industria mobilei etc. (*Larix decidua*). — Lat. pop. **daeda** (= *taeda*).

ZÁDIE, *zadii*, s.f. Țesătură de lână în costumul popular țărănesc feminin din unele regiuni, decorată cu dungi late negre, alternând cu altele roșii sau portocalii și purtată peste poale, o parte în față și cealaltă în spate. — Cf. ukr. *zady* „înapoi, în spate”.

ZAGARÁ, *zagarele*, s.f. Blană de animal prelucrată; margine de blană (de altă culoare) aplicată la unele obiecte de îmbrăcăminte. — Din bg., sb. **zagarja**.

ZAHANÁ s.f. v. **zalhana**.

ZAHÁR s.n. v. **zahăr**.

ZAHARÁT¹, *zaharați*, s.m. Sare a acidului zaharic. — Din fr. **saccharate**.

ZAHARÁT², -**Ă**, *zaharați*, -*te*, adj. Care conține zahăr, cu zahăr; provocat de (excesul de) zahăr. — **Zahăr** + suf. -*at*.

ZAHARÁZÁ, *zaharaze*, s.f. (Biol.) Invertază. — Din fr. **saccharase**.

ZAHAREÁ s.f. v. **zaherea**.

ZAHÁRIC, *zaharici*, adj. m. (În sintagma) *Acid zaharic* = acid obținut prin oxidarea unor sorturi de zahăr și de amidon. — Din fr. **saccharique**.

ZAHARICÁLE s.f. pl. Bomboane, cofeturi, acadele; *p. gener.* dulciuri. — Din ngr. **zaharika**.

ZAHARIFICÁ, *zaharific*, vb. I. Tranz. A scinda polizaharidele în produși cu un grad de polimerizare mai mic sau în monozaharide. — După fr. **saccharifier**.

ZAHARIFICÁRE, *zaharificări*, s.f. Acțiunea de a *zaharifica* și rezultatul ei. — V. **zaharifica**.

ZAHARIFICÁTOR, *zaharificatoare*, s.n. Instalație folosită pentru zaharificare. — **Zaharifica** + suf. -*tor*.

ZAHARIGÉN, -**Ă**, *zaharigeni*, -*e*, adj. Care se poate transforma în zahăr prin hidratare. — Din fr. **saccharigène**.

ZAHARIMETRÍE s.f. Metodă de determinare a concentrației soluțiilor de zaharoză cu ajutorul zaharimetruului. — Din fr. **saccharimétrie**.

ZAHARIMÉTRU, *zaharimetre*, s.n. Instrument folosit pentru determinarea concentrației unei soluții de zaharoză, utilizat în special în industria zahărului. — Din fr. **saccharimètre**.

ZAHARÍNĂ s.f. Substanță organică solidă, cristalizată, greu solubilă în apă, cu o putere de îndulcire de 500 de ori mai mare decât a zahărului, netoxică și neasimilabilă, folosită ca înlocuitor al zahărului în alimentația bolnavilor de diabet. — Din fr. **saccharine**.

ZAHARISÍ, *zaharisesc*, vb. IV. **1.** Refl. (Despre dulceturi, miere etc.; la pers. 3) A căpăta un aspect specific din cauza cristalizării zaharurilor conținute. **2.** Refl. Fig. (Fam.; despre oameni) A-și pierde vigoarea, energia, deplinătatea facultăților mintale; a se ramoli. **3.** Tranz. Fig. (Rar) A îndulci tonul sau timbrul vocii; a face mios. — Din ngr. **zahariázo**.

ZAHARISÍRE, *zaharisiri*, s.f. Faptul de a se *zaharisi*. — V. **zaharisi**.

ZAHARISÍT, -**Ă**, *zaharisíți*, -*te*, adj. **1.** (Despre dulceturi, miere etc.) Care s-a cristalizat. ♦ *Fructe zaharisite* = fructe conservate prin fierbere în sirop de zahăr. **2.** Fig. (Fam.; despre oameni) Care și-a pierdut vigoarea, energia, deplinătatea facultăților mintale; ramolit. ♦ (Despre cuvinte, expresii, ton etc.) Mios, dulceag, siropos. — V. **zaharisi**.

ZAHARÍT, -**Ă** adj. v. **zähărit**.

ZAHÁRNITÁ, *zaharnițe*, s.f. Vas mic în care se ține zahărul. — **Zahăr** + suf. -*niță*.

ZAHARÓID, -**Ă**, *zaharoizi*, -*de*, adj. Care are aspectul zahărului. — Din fr. **saccharoïde**.

ZAHAROMÉTRU, *zaharometre*, s.n. Instrument folosit pentru determinarea concentrației soluțiilor de zahăr prin măsurarea densității lor. — Din fr. **saccharomètre**.

ZAHARÓS, -**OĂSĂ**, *zaharoși*, -*oase*, adj. **1.** (În sintagma) *Probus zaharos* = produs alimentar dulce preparat din (sau cu) zahăr. **2.** Care are aspectul zahărului (**1**); alb, compact, cristalin ca zahărul. — Din fr. **sacchareux**. Cf. *zahăr*.

ZAHARÓZÁ s.f. Substanță din clasa zaharurilor, formată din combinarea unei molecule de glucoză cu o moleculă de fructoză, cu gust dulce, solubilă în apă și cu mare valoare nutritivă. — Din fr. **saccharose**.

ZAHÁRURI s.n. pl. Nume generic dat substanțelor organice care formează (alături de albuminoide și de grăsimi) una dintre cele trei grupe de combinații specifice celulelor organismelor vii (din care fac parte glucoza, fructoza, zaharoza, lactoza, maltoza etc.); glucide. — Din **zahăr**.

ZAHÁR s.n. **1.** Specie de zaharoză de culoare albă cristalizată, ușor solubilă în apă, cu gust dulce și plăcut, obținută mai ales din sfecla de zahăr sau din trestia de zahăr și constituind unul dintre produsele alimentare de bază. ♦ *Zahăr de struguri* = glucoză. *Zahăr de lapte* = lactoză. *Zahăr de malț* = maltoză. ♦ Loc. adj. *De zahăr* = (despre oameni) foarte bun, gentil, serviabil; foarte simpatic. **2.** Nume dat excesului de glucoză din sânge; (și în sintagma *boală de zahăr*) boală cauzată de acest exces; diabet zaharat. [Var.: (reg.) **zähăr** s.n.] — Din ngr. **zähari**. Cf. bg. *zahar*.

ZAHEREÁ, *zaherele*, s.f. (Înv.) Denumire dată proviziilor (făină, unt, miere etc.) pe care Țările Române erau obligate să le dea oștilor otomane. ♦ (Reg.) Tain pentru vite, preparat din tărâțe, sfeclă de zahăr, sare etc.; *p. ext.* nutreț, furaj. [Var.: **zahereá** s.f.] — Din tc. **zahire**.

ZIAFÉT, *ziafeturi*, s.n. (Pop. și fam.) Chef mare (cu lăutari); ospăț, chiolhan. [Pr.: *za-ia-*. — Var.: **ziáfét**, **zaiáfét** s.n.] — Din tc. **ziyáfet**.

ZĂIBĂR s.n. (Reg.) 1. Soi de viță-de-vie nealtoită. 2. Vin obținut din aceste soiuri de struguri. — Cf. germ. *Seiber*.

ZĂICĂ, *zaici*, s.f. (Ornit.; reg.) Gaiță. — Et. nec.

ZĂICÓL, *zaicoi*, s.m. (Reg.) Bărbătușul zaicii. — **Zaică** + suf. *-oi*.

ZĂIF, *-Ă, zaifi*, *-e*, adj. (Înv.) Indispus, bolnav; debil, convalescent. — Din tc. *zayif*.

ZĂIFÉT s.n. v. **zaiafet**.

ZĂIFLĂC, *zaiflăcuri*, s.n. (Înv.) Indispoziție, slăbiciune, suferință. [Pr.: *za-i*] — Din tc. *zayiflik*.

ZĂIMF, *zaimfuri*, s.n. (Rar) Văl. — Din fr. *zaimph*.

ZĂIRÉZ, *-Ă, zairezi*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Zair sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Zairului sau zairezilor (1), referitor la Zair ori la zairezi. [Pr.: *za-i*] — **Zair** (n. pr.) + suf. *-ez*.

ZĂLĂ s.f. v. **za²**.

ZALHANĂ, *zalhanale*, s.f. 1. (Înv.) Abator rudimentar pentru ovine, amenajat în vederea preparării pastramei și a desfacerii produselor derivate. 2. Restaurant în care se prepară și se servesc anumite mâncăruri din carne friptă (de ovine). [Var.: **zahană** s.f.] — Din tc. *salhâne*.

ZĂMĂ s.f. v. **zeamă**.

ZAMBIÂN, *-Ă, zambieni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Zambia sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Zambiei sau zambienilor (1), referitor la Zambia ori la zambieni. — Din fr. *zambien*.

ZAMBILĂ, *zambile*, s.f. Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu frunzele crescute dintr-un bulb, cu flori albe, roz, violete sau albastre, grupate în raceme terminale la vârf și plăcut mirositoare (*Hyacinthus orientalis*). — Din tc. *sûmbül*.

ZAMBILICĂ, *zambilici*, s.f. Diminutiv al lui *zambilă*. — **Zambilă** + suf. *-ică*.

ZAMBÓL, *zamboale*, s.n. (Înv. și reg.) Coș împletit din papură sau din rozog; zimbil. — Cf. *zimbil*.

ZĂMCĂ, *zâmcă*, s.f. (În Evul Mediu, în Moldova) Întăritură, construcție întărită, fortăreață, cetate. — Din rus. *zamka*.

ZAMFİR, *zamfire*, s.n. (Înv. și pop.) Safir. [Pl. și: *zamfiruri*] — Din sl. *samfirŭ*.

ZAMFIRĂ, *zamfire*, s.f. (Ornit.; reg.) Grangur. — Et. nec.

ZAMPARAGIŪ, *zamparagii*, s.m. (Pop.) Derbedeu. — Cf. tc. *zampara*.

ZAMPARALĂC, *zamparalăcuri*, s.n. (Înv.) Petrecere, chef, destrăbălare. — Din tc. *zamparalik*.

ZANANĂ s.f. v. **zenana**.

ZAP interj. v. **zapa**.

ZAPĂ¹, *zapez*, vb. I Tranz. (Fam.) A schimba frecvent canalele de televiziune apăsând pe butoanele telecomenzii. — Din fr. *zapper*.

ZĂPA² interj. (Rar; repetat) Cuvânt care imită lătratul câinelui. [Var.: **zap** interj.] — Onomatopee.

ZAPĂT s.n. (Reg.) Vânt care bate din nord-vest. — Cf. rus. *zapad*.

ZAPATEADO, *zapateado*, s.n. Dans solistic de origine spaniolă, în măsură ternară, deseori sincopat, cu mișcare rapidă, ale cărui accente ritmice se marchează prin lovitură de călcăi; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: *sa-pa-te-á*] — Cuv. sp.

ZAPCIĂLĂ, *zapcieli*, s.f. (Înv.) Încasare cu forța a dărilor sau a datorilor; executare. [Pr.: *-ci-a-*] — **Zapciu** + suf. *-eală*.

ZAPCIERIE, *zapcierii*, s.f. (Înv.) Funcția de zapciu; zapcilăc (1). [Pr.: *-ci-e-*] — **Zapciu** + suf. *-ărie*.

ZAPCIŪ, *zapciesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A încasa cu forța dările sau datoriile de la cineva; a executa. — Din **zapciu**.

ZAPCILĂC, *zapcilăcuri*, s.n. (Înv.) 1. Zapcierie. 2. Zapcială. — **Zapciu** + suf. *-lăc*.

ZAPCIŪ, *zapcii*, s.m. (Înv.) 1. Cărmuitor al unei plăși, subordonat ispravnicului (și însărcinat cu strângerea dărilor). 2. Grad în armată, echivalent cu cel de căpitan; persoană care avea acest grad. 3. Agent de poliție; sergent de stradă. — Din tc. **zaptiye**.

ZĂPIS, *zapise*, s.n. (Înv.) Document, dovadă scrisă, act. — Din sl. **zapisŭ**.

ZĂPISCĂ, *zapiști*, s.f. (Înv.) Adeverință, certificat. — Din rus. **zapiska**.

ZAPOROJEĂN, *zaporojeni*, s.m. Denumire a cazacilor stabiliți în aval de pragurile Niprului în sec. XVI–XVIII. — **Zaporojie** (n. pr.) + suf. *-ean*.

ZAPOROJEĂNCĂ, *zaporojence*, s.f. Femeie cazacă stabilită în aval de pragurile Niprului în sec. XVI–XVIII.

ZAPT s.n. (Înv.; în expr.) A face (un lucru) *zapt* = a-și însuși (un lucru) cu forța; a confisca. — Din tc. **zabit**.

ZAR¹, *zaruri*, s.n. Cub mic de os, de lemn, de material plastic etc., care are pe fiecare dintre fețe imprimate puncte de la unu la șase folosit la unele

jocuri de noroc; *p. ext.* (la pl.) joc de noroc la care se folosesc asemenea cuburi. — Din tc. **zar**.

ZAR², *zaruri*, s.n. (Reg.) Broască de la ușă. — Din magh. **zár**.

ZARĂF, *zarafi*, s.m. (Înv.) 1. Persoană care se ocupa cu schimbul banilor; *p. ext.* cămătar. 2. Casier al vistieriei. — Din tc. **sarraf**.

ZARAFIR, *zarafiruri*, s.n. (Pop.) Fir de aur; *p. ext.* stofă țesută cu astfel de fir; brocart. — Cf. tc. *zar aur*, rom. fir.

ZARAFIȚĂ, *zarafițe*, s.f. (Pop.) Soția zarafului. — **Zaraf** + suf. *-iță*.

ZARATÍT s.n. Carbonat bazic de nichel natural, de culoare verde. — Din fr. **zaratite**.

ZĂRĂ s.f. (Pop.) Lichid albicios și acrișor care rămâne după ce s-a ales untul. — Cf. alb. *dhallë*.

ZĂRE, *zări*, s.f. 1. Partea cerului sau a pământului pe care o mărginește linia orizontului; orizont. ⇨ Loc. adv. *În zare* sau (rar) *în zări* = la orizont; *p. ext.* departe. *Din zări* = din depărtări. ⇨ (La pl.) Văzduh. 2. Lumină care se împrășteie în jurul unei surse luminoase; rază. ⇨ Expr. *A se uita* (sau *a privi*) *în zare la ceva* = a privi un obiect (transparent) așezându-l în dreptul unei surse de lumină pentru a-l vedea mai bine. (O) *zare de...* = o cantitate mică de... ⇨ Zori de ziua, zorii zilei. 3. Culme, creastă, coamă, vârf. — Din sl. **zarja**.

ZARF, *zarfuri*, s.n. (Înv.) Suport metalic lucrat în filigran, pe care se puneau felegeanul sau paharul cu ceai. — Din tc. **zarf**.

ZARÍF, *-Ă, zarifi*, *-e*, adj. (Înv.) Frumos, strășnic. — Din tc. **zarif**.

ZĂRIȘTE, *zarishti*, s.f. 1. Zare, orizont. 2. Lumină în pădure. — **Zare** + suf. *-iște*.

ZARNACADEĂ, *zarnacadele*, s.f. (Bot.; reg.) Narcisă. — Din tc. **zerenkadâ**.

ZARPĂ, *zarpale*, s.f. (Înv.) Stofă scumpă de mătase, țesută cu fir de aur și de argint; brocart; *p. ext.* îmbrăcămintă de brocart. — Din tc. **zerbaf**.

ZĂRVĂ s.f. 1. Gălăgie, zgomot mare, hărmălaie, târâboi; *p. ext.* mișcare, agitație, tulburare, frământare. 2. Ceartă, scandal, gălceavă. — Cf. ucr. *zarva*.

ZARZĂM s.n. v. **țarțam**.

ZARZAVAGIOĂICĂ, *zarzavagioaice*, s.f. Negustoreasă de zarzavat. — **Zarzavagiu** + suf. *-oaică*.

ZARZAVAGIŪ, *zarzavagii*, s.m. Negustor de zarzavat; grădinar care cultivă zarzavatură. — Din tc. **zerzevatci**.

ZARZAVĂT, *zarzavaturi*, s.n. (Cu sens colectiv) Plante comestibile, cultivate în grădini, de la care se consumă mai ales frunzele și rădăcinile; verdețuri. — Din tc., bg. **zerzevat**.

ZĂRZĂR, *zarzări*, s.m. 1. Pom fructifer asemănător cu caisul, cu flori albe și cu fructe sferice mici, cu gust acrișor și cu sămburi amari (*Armeniaca vulgaris*). 2. (Reg.) Corcoduș. — Din **zarzără** (derivat regresiv).

ZĂRZĂRĂ, *zarzäre*, s.f. 1. Fructul zarzărului (1). 2. (Reg.) Fructul corcodușului. — Din bg. **zarzala**, **zarzalija**.

ZASTŪP, *zastupuri*, s.n. (Reg.) Hârleț mare folosit la săpat pe fundul bălților. — Din rus., ucr. **zastup**.

ZĂȚ, *zațuri*, s.n. 1. Substanță depusă pe fundul unui vas cu cafea; drojdie (1). 2. Text cules cu litere de plumb și așezat în forme de dimensiunile paginilor, gata pentru tipărit. — Din germ. **Satz**.

ZĂVÉLCĂ s.f. v. **zăvelcă**.

ZĂVÉRĂ, *zavere*, s.f. Nume dat Revoluției de la 1821 împotriva stăpânirii turcești (cu ramificație și în Țările Române); *p. gener.* revoltă, răscoală, răzvrătire. — Din sb., bg. **zavera**.

ZĂVERGISŪ, *zavergisesc*, vb. IV. Refl. (Înv.) A se răzvrăti. — **Zavergiu** + suf. *-isi*.

ZĂVERGIŪ, *zavergii*, s.m. Revoluționar grec din 1821; *p. gener.* răscolat, răzvrătit. — **Zaveră** + suf. *-giu*.

ZĂVÉSCĂ s.f. (Înv.) Taxă specială plătită vistieriei în Evul Mediu, în Moldova, pentru redeschiderea unui proces. — Et. nec.

ZĂVÍSTIC, *-Ă* adj. v. **zavistic**.

ZĂVISTIE, *zavistii*, s.f. (Înv. și pop.) Invidie, pizmă, gelozie; ură, dușmănie, zavistnicie. ⇨ Intrigă, pâră. ⇨ Discordie, gălceavă, ceartă. — Din sl. **zavistŭ**.

ZĂVISTÍŪ vb. IV v. **zavistui**.

ZĂVISTÍOȘ, *-OĂȘĂ, zavistioși*, *-oase*, adj. (Înv.) Invidios, pizmaș, intrigant. [Pr.: *-ti-os*] — **Zavistie** + suf. *-os*.

ZĂVÍSTNIC, *-Ă, zavistnici*, *-ce*, adj. (Înv. și reg.) Invidios, pizmaș, intrigant, zavistuitor. [Var.: **zavistic**, *-ă* adj.] — Din sl. **zavistnikŭ**.

ZĂVISTNICÍE, *zavistnicii*, s.f. (Înv.) Zavistie. — **Zavistnic** + suf. *-ie*.

ZĂVISTUIŪ, *zavistuiesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A invidia, a pizma. ⇨ Intrans. A face sau a băga intrigă. [Var.: **zavistŭ** vb. IV] — Din sl. **zavistvovati**.

ZAVISTUITÓR, -OĂRE, *zavistuitóri, -oare*, adj. (Înv.) Invidios, pizmaș; intrigant. [Pr.: -tu-i] — **Zavistui** + suf. -tor.

ZAVRAGIOAICĂ, *zavragioaice*, s.f. 1. (Pop.) Țigancă din grupul țișanilor nomazi (ursari sau căldărari); soție de zavragiu (1). 2. Femeie gâlcevitoare, scandalagioaică, certăreață. — **Zavragiu** + suf. -oaică.

ZAVRAGIU, *zavragii*, s.m. 1. (Pop.) Țigan nomad (ursar sau căldărar). 2. Scandalagiu. — Cf. *zavergiu*.

ZĂBALĂ, *zăbale*, s.f. 1. Parte a căpăstrului constând dintr-o bară subțire de metal cu două brațe, prevăzute cu câte un inel mare, care se introduce în gura calului înapoia ultimilor incisivi pentru a-l struni și a-l conduce. 2. Bubuliță albicioasă molipsitoare, care apare la oameni în colțurile gurii și la vite pe buze; zăbăluță. 3. (La pl.) Bale. 4. (La pl.) Colțurile cărnoase ale ciocului unor pui de păsări. — Din magh. **zabola**.

ZĂBĂVĂ, *zăbave*, s.f. 1. Întârziere, incetinală, târâgăneală, zăbovire. ⇨ Expr. (Fam.) *Un bob (de) zăbavă* = un pic de răbdare; imediat, numaidecât, îndată. *A-și face zăbavă* = a-și pierde vremea, a întârzia. *Fără (de) zăbavă* = fără întârziere, imediat, îndată. 2. Răgaz, odihnă. 3. Trecere de vreme; amuzament, petrecere, distracție. [Pl. și: *zăbăvi*] — Din sl. **zabava**.

ZĂBĂVNIC, -Ă, *zăbavnici, -ce*, adj. (Înv.) Care zăbovește, care întârzie; zăbovitor. ⇨ Încet, greoi. — Din sl. **zabavínŭ**.

ZĂBALÓS, -OASĂ, *zăbaloși, -oase*, adj. Cu zăbale (2); bălos; murdar, nespălat. — **Zăbală** + suf. -os.

ZĂBALUȚĂ, *zăbăluțe*, s.f. 1. Zăbală (1) mai simplă, compusă din două bare îmbinate între ele. 2. Zăbală (2). — **Zăbală** + suf. -uță.

ZĂBĂUC, -Ă, *zăbăuci, -ce*, adj. (Pop.; despre oameni) Care este zăpăcit, aiurit, năuc. [Var.: **zăpăuc, -ă**, adj.] — Contaminare între **zăpăcit** și **hăbăuc**.

ZĂBĂVI vb. IV v. **zăbovi**.

ZĂBLĂU¹, *zăblaie*, s.n. Pânză de călți sau de păr de capră, din care se fac cerji, lăicere etc.; *p. gener.* țol, pătură. — Din bg. **zeblo**.

ZĂBLĂU², *zăblăi*, s.m. (Reg.) 1. Flăcău zdrăvăn; vâjgan. 2. Câine mare (ciobănesc); zăvod². — Din magh. **zabaló**.

ZĂBOVI, *zăbovesc*, vb. IV. (Pop.) 1. Intrans. A lucra prea încet, a nu se grăbi; a întârzia. 2. Intrans. A sta prea mult timp într-un loc; a întârzia. ⇨ Tranz. A face pe cineva să întârzie, reținându-l, oprindu-l, silindu-l să aștepte. 3. Refl. (Înv.) A se ocupa, a-și pierde vremea (cu cineva). [Var.: **zăbăvi** vb. IV] — Din sl. **zabaviti**.

ZĂBOVIRE s.f. (Pop.) Faptul de a **zăbovi**. — V. **zăbovi**.

ZĂBOVIT, -Ă, *zăboviți, -te*, adj. (Înv.) Întârziat; amânat. — V. **zăbovi**.

ZĂBOVITÓR, -OĂRE, *zăbovitori, -oare*, adj. (Înv.) Zăbavnice. — **Zăbovi** + suf. -tor.

ZĂBRĂNIC, *zăbranice*, s.n. Țesătură fină de mătase, de borangic sau de lână (de culoare neagră); vâl făcut dintr-o asemenea țesătură. ⇨ Spec. Vâl de dolru; pânză neagră care se pune la casa unui mort sau la ușa bisericii când mortul este depus acolo. — Din bg. **zabradnik**.

ZĂBREĂ, *zăbrele*, s.f. 1. Gratie. 2. Fiecare dintre barele de fier sau de lemn ale unui gard sau ale unui grilaj. 3. Fiecare dintre barele unei grinzii formate dintr-o rețea de bare îmbinate la capete. [Var.: **zəbreá** s.f.] — Din sl. **zabralo**.

ZĂBRELI, *zăbrelesc*, vb. IV. Tranz. A pune zăbrele (la o fereastră, la o ușă etc.). — Din **zăbreă**.

ZĂBRELIȚ, -Ă, *zăbreliți, -te*, adj. (Despre ferestre, uși etc.) Cu zăbrele, care are zăbrele. — V. **zăbreli**.

ZĂBÚN, *zăbune*, s.n. (Înv. și pop.) 1. Haină bărbătească purtată de țărani, făcută din lână sau din bumbac, de obicei lungă, cu sau fără mâneci, împodobită cu cusături. 2. Antier lung și larg purtat de preoți și de călugări. 3. (Înv.) Haină lungă, fără mâneci, confecționată din stofă scumpă, pe care o purtau boierii. [Var.: **zobón** s.n.] — Din bg. **zabun**.

ZĂBUNĂR, *zăbunari, s.m.* (Înv. și pop.) Persoană care face sau vinde zăbune. — **Zăbun** + suf. -ar.

ZĂBUNĂȘ, *zăbunașe*, s.n. (Înv. și pop.) Diminutiv al lui **zăbun**; zăbunel. [Var.: **zobonăș** s.n.] — **Zăbun** + suf. -aș.

ZĂBUNEL, *zăbunele*, s.n. (Înv. și pop.) Zăbunaș. — **Zăbun** + suf. -el.

ZĂCĂRE s.f. (Înv. și pop.) Boală grea și îndelungată; zăcere. ⇨ Expr. *A cădea în (sau la) zăcere* = a se îmbolnăvi greu. — **Zăcea** + suf. -are.

ZĂCĂȘ, -Ă, *zăcași, -e*, adj. (Pop.) 1. Care zace bolnav în pat; fără putere; *p. ext.* leneș, trândav. 2. Fig. Rău, răutăcios, invidios; răzbușător. — **Zăcea** + suf. -aș.

ZĂCĂMĂNT, *zăcăminte*, s.n. Acumulare naturală de substanțe minerale utile, cu forme și dimensiuni variate. — Din **zăcea** (după fr. *gisement*).

ZĂCĂRI, *zăcăresc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A lăncezi, a lenevi. — Din **zăcare**.

ZĂCĂȘEALĂ, *zăcășeli*, s.f. (Reg.) 1. Răutate, ură, invidie, dorință de răzbunare, zăcășie. 2. Lăncezeală, boală; inerție, nepăsare. — **Zăcaș** + suf. -eală.

ZĂCĂȘIE s.f. (Pop.) Zăcășeală (1). — **Zăcaș** + suf. -ie.

ZĂCĂTÓR, -OĂRE, *zăcători, -oare*, adj., s.f. I. Adj. (Înv.) Care zace, care stă culcat, întins (la pământ). II. S.f. 1. Vas mare în care se păstrează vinul sau rachiu și care se umple mereu din alte butoaie; cadă. ⇨ Vas mare cu gura largă îngropat în pământ, în care se adună și se strivesc strugurii pentru a fi lăsați să fermenteze. 2. Vas mare de lemn căpșuit cu tablă subțire, în care se pun la dospit pieile pentru tăbăcit. ⇨ Vas în care se depozitează provizoriu peștele la cherhana. 3. Piatra de jos a morii care stă pe loc și deasupra căreia se rotește alergătoarea. 4. Loc unde stau vitele ziua la odihnă; staniște, zăcătură (1). — **Zăcea** + suf. -ător.

ZĂCĂTURĂ, *zăcățuri*, s.f. (Reg.) 1. Loc de odihnă pentru vite; zăcătoarea (4), staniște. 2. Rachiu sau vin depozitat într-o zăcătoare (II 1). — **Zăcea** + suf. -ătură.

ZĂCEĂ, *zac*, vb. II. Intrans. 1. A sta întins, culcat sau tolănit pe pat, pe pământ etc. din lipsă de ocupație, din cauza oboseii etc. ⇨ A fi doborât. *Copacii zac la pământ*. 2. A sta culcat în pat din cauza unei boli grele; a boli. 3. A fi mort, culcat, îngropat (în mormânt). 4. (Despre sentimente, calități, defecte, deprinderi etc.) A sta ascuns, a fi în stare latentă. 5. A sta, a fi, a se afla (într-o stare oarecare) de multă vreme, a fi lăsat în părăsire. *Plicurile nedesfăcute zăceau teanc*. ⇨ Expr. *A zăcea la închisoare* (sau *în temniță* etc.) = a fi intermișat. ⇨ A fi așezat, situat undeva; a se afla. — Lat. **jacere**.

ZĂCĚRE, *zăceri*, s.f. Faptul de a **zăcea**; zăcut¹. ⇨ Expr. *A cădea la zăcere* = a cădea la pat, a se îmbolnăvi greu. — V. **zăcea**.

ZĂCÚT¹ s.n. Zăcere. — V. **zăcea**.

ZĂCÚT², -Ă, *zăcuți, -te*, adj. 1. Care a stat mult timp într-un loc; (despre apă) stătut, clocit. ⇨ Putred. 2. (Rar) Care a fost bolnav (greu); care are cicatrice, urme de vărsat. *Zăcută de vărsat*. — V. **zăcea**.

ZĂDĂR s.n. v. **zadar**.

ZĂDĂRNIC, -Ă adj. v. **zadarnic**.

ZĂDĂRĂRE, *zădărări*, s.f. Acțiunea de a **zădări** și rezultatul ei. [Var.: **zădărre** s.f.] — V. **zădări**.

ZĂDĂRĂȚ¹ s.n. (Pop.) Faptul de a **zădări**. — V. **zădări**.

ZĂDĂRĂȚ², -Ă, *zădărâți, -te*, adj. (Pop.; despre oameni și animale) Întăritat, provocat; mâniat. [Var.: **zădărît, -ă** adj.] — V. **zădări**.

ZĂDĂRI vb. IV v. **zădări**.

ZĂDĂRIRE s.f. v. **zădărare**.

ZĂDĂRIȚ, -Ă adj. v. **zădărât**.

ZĂDĂRI, *zădărâsc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) 1. A întărita, a provoca pe cineva; a săcăi, a necăji, a hărțui. ⇨ A răscoli, a tulbura. 2. A atăta focul. [Var.: **zădărî** vb. IV] — Din bg. **zadarjam**, sb. **zadirati**.

ZĂDĂRNICI, *zădărnicesc*, vb. IV. Tranz. A face să nu se realizeze ceva; a pune piedici la ceva; a dejuca un plan, o uneltire etc. — Din **zadarnic**.

ZĂDĂRNICIE, *zădărnicii*, s.f. 1. Caracterul a ceea ce este zadarnic; lucru inutil, fără rost; deșertăciune, inutilitate. 2. (Înv.) Ambiție nemăsurată, vanitate, trufie, îngâmfare. — **Zadarnic** + suf. -ie.

ZĂDĂRNICIRE, *zădărnici*, s.f. Acțiunea de a **zădărnici** și rezultatul ei. — V. **zădărnici**.

ZĂDUF, (2) *zădufuri*, s.n. 1. Căldură mare, înăbușitoare; arșiță, caniculă. 2. Fig. Supărare, necaz; (la pl.) greutăți, dificultăți. [Var.: **zăduh** s.n.] — Din bg., sb. **zaduh**.

ZĂDUFÓS, -OASĂ, *zădufoși, -oase*, adj. (Rar) Plin de zăduf, foarte călduros, înăbușitor. — **Zăduf** + suf. -os.

ZĂDÚH s.n. v. **zăduf**.

ZĂGÁN, *zăgani*, s.m. (Ornit.) Vultur-bărbos. — Din tc. **zagan**, ngr. **zagánis**.

ZĂGĂȘ, *zăgașe*, s.n. (Înv.) Canal, șanț. — Contaminare între **zăgaz** și **făgaș**.

ZĂGĂȘTINĂ, *zăgaștine*, s.f. (Reg.) Plasă de pescuit. — Et. nec.

ZĂGĂZ, *zăgazuri*, s.n. 1. Stăvilar, baraj. ⇨ Expr. *A se rupe* (sau *a se descuia*, *a se descuia*) *zăgazurile cerului*, se spune când sunt ploii mari, torențiale. 2. Fig. Opreliște, îngrădire, piedică, obstacol. 3. Lac sau iaz format de apa pe care barajul o împiedică să curgă; braț derivat dintr-o apă curgătoare; scoc. 4. Întăritură de protecție făcută în țărnul unui rău pentru ca apa să nu facă stricăciuni; dig. — Cf. sb. *z a g a t a*, *z a g a t i t i*.

ZĂGĂZUI, *zăgăzuiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A stăvili; a îndigui, a bara. 2. Fig. A opri, a împiedica (o acțiune). — **Zăgaz** + suf. -ui.

ZĂGĂZUIRE, *zăgăzuiri*, s.f. Acțiunea de a **zăgăzui** și rezultatul ei. — V. **zăgăzui**.

ZĂGĂZUIȚ, -Ă, *zăgăzuiți, -te*, adj. Barat, îndiguit, oprit pe loc, îngrădit. — V. **zăgăzui**.

ZĂGĂRNĂ, *zăgărne*, s.f. (Reg.) Săculeț de pânză folosit la stână pentru a strecura brânza; sedilă. — Et. nec.

ZĂGNEATĂ, *zăgnete*, s.f. (Înv. și reg.) Foc de nuele sau de surcele uscate, care arde cu flacără vie. ⇨ Expr. *A da zăgneată focului* = a întei focul. — Din rus. *zagneta*, ucr. *zahnit*.

ZĂGRĂI, *zăgrăiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A vorbi mult, a trăncăni, a pălăvrăgi. — **Ză- + grăi**.

ZĂHĂI, *zăhăiesc*, vb. IV. (Înv. și reg.) 1. Tranz. A supăra, a săcăi, a necăji; a stingheri. 2. Refl. A se împrăștia; a se pierde, a se risipi. [Var.: **zăhătuf** vb. IV] — Din ucr. *zahaity*.

ZĂHĂIALĂ, *zăhăieli*, s.f. (Înv. și reg.) Faptul de a (*se*) *zăhăi*; neliniște, tulburare, zbucium. [Pr.: -hă-ia-] — **Zăhăi** + suf. *-eală*.

ZĂHĂREL, (2) *zăhărele*, s.n. 1. Diminutiv al lui *zahăr* (1). ⇨ Expr. *A duce* (pe cineva sau a se lăsa dus) *cu zăhărelul* = a înșela (sau a se lăsa înșelat), a ademeni (pe cineva sau a se lăsa ademenit) cu promisiuni, cu vorbe amăgitoare. 2. (Reg.; la pl.) Dulciuri, bomboane, zaharicale. — **Zahăr** + suf. *-el*.

ZĂHĂRI, *zăhăresc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A presăra, a îndulci cu zahăr. — Din **zahăr**.

ZĂHĂRIT, **-Ă**, *zăhăriți*, *-te*, adj. (Pop.) 1. Îndulcit cu zahăr. 2. Zaharisit. 3. Glasat. [Var.: **zaharit**, **-ă** adj.] — V. **zăhări**.

ZĂHĂTUȚI vb. IV v. **zăhăi**.

ZĂITIN, (2) *zăitineri*, s.n. (Reg.) 1. Untdelemn; ulei. ⇨ Expr. *A fi zăitin pe apă* = a fi nevinovat; a învinge, a birui. 2. (La pl.) Sorturi de ulei. — Din sb. *zejtin*.

ZĂLĂR, (1) *zălari*, s.m., (2) *zălare*, s.n. 1. S.m. Meseriaș care face zale. 2. S.n. (Reg.) Cârlig de lemn de care se atâră lanțul la vatră. — **Za**² + suf. *-ar*.

ZĂLĂUAN, **-Ă**, *zălăuani*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Zalău. 2. Adj. Care aparține municipiului Zalău sau zălăuanilor (1), referitor la Zalău ori la zălăuani. — **Zalău** (n.pr.) + suf. *-ean*.

ZĂLĂUANCĂ, *zălăuance*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Zalău. — **Zălăuan** + suf. *-că*.

ZĂLETI, *zăletesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.; despre lichide) A țâșni, a stropi; a curge din abundență. — Cf. bg. *zalelja*, sb. *zaleti*.

ZĂLEZEALĂ, *zălezeli*, s.f. (Reg.) Faptul de a *zălezi*. — **Zălezi** + suf. *-eală*.

ZĂLEZI, *zălezesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A zăcea; a slăbi. — Cf. ucr. *zalezaty*, rus. *zalezat*.

ZĂLEZIT, **-Ă**, *zăleziiți*, *-te*, adj. (Reg.) Slab, fără vlagă; amărât. — V. **zălezi**.

ZĂLEZITURĂ, *zălezituri*, s.f. (Reg.) Slăbiciune, moleșeală. — **Zălezi** + suf. *-tură*.

ZĂLIȘTE, *zăliști*, s.f. (Reg.) Direcția, bătaia vântului. — Et. nec.

ZĂLOAGĂ, *zăloage*, s.f. (Înv. și pop.) 1. Fâșie de hârtie, de pânză, de piele etc. care se introduce între paginile unei cărți pentru a însemna locurile care prezintă interes; semn de carte. 2. Capitol dintr-o carte. — Din rus. *zaloga*.

ZĂLOG¹, *zălogi*, s.m. Arbust înalt până la cinci metri, cu lujeri cenușii-verzui și frunze lanceolate (*Salix cinerea*). — Et. nec.

ZĂLOG², *zăloage*, s.n. (Pop.) 1. Amanet, garanție, gaj, cheazășie. ⇨ Expr. *A-și lăsa pielea* (sau *pielea*) *zălog* = a cădea în mâinile dușmanului, a-și pierde viața, a se lăsa omorât. ♦ Sechestru, ipotecă. 2. Obiect (rar persoană) lăsat ca garanție [Pl. și: *zăloguri*]. — Din sl. *zalogŭ*.

ZĂLOGI, *zălogesc*, vb. IV. Tranz. (Înv. și pop.) 1. A lăsa, a da (sau a opri) ca amanet, gaj sau garanție un obiect; a amaneta. 2. A reține, a opri pe cineva ca gaj, ca ostatic. — Din **zălog²**.

ZĂLOGIRE, *zălogiri*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *zălogi* și rezultatul ei. — V. **zălogi**.

ZĂLOGIT, **-Ă**, *zălogiți*, *-te*, adj. (Înv.) 1. (Despre bunuri, obiecte etc.) Care este amanetat; p. ext. sechestrat, ipotecat. 2. (Despre oameni) Care este luat ostatic. — V. **zălogi**.

ZĂLUD, **-Ă**, *zăluzi*, *-de*, adj. (Pop.) 1. Smintit, țicnit, nebun; zăpăcit. ♦ Scos din minți, înnebunit, tulburat, năucit. 2. Naiv, nepriceput; ușuratic; tembel. 3. Prost. — Din bg. *zaluden*.

ZĂLUG, *zălugi*, s.m. (Reg.) Lanț împletit din sârmă. — Et. nec.

ZĂLUTĂ, *zăluțe*, s.f. 1. Diminutiv al lui *za*². 2. Cusătură de flori în formă de lântișor, care se face pe ie sau pe catrință. — **Za**² + suf. *-uță*.

ZĂLUZEALĂ, *zăluzeli*, s.f. (Reg.) Nebunie, nebuneală. — **Zăluzi** + suf. *-eală*.

ZĂLUZI, *zăluzesc*, vb. IV. Intrans. și refl. (Reg.) A deveni zălud, a se sminti, a se țicni; a-și pierde mințile, a înnebuni. — Din **zălud**.

ZĂLUZIE, *zăluzii*, s.f. (Reg.) Rătăcire a minții, nebunie. — **Zălud** + suf. *-ie*.

ZĂLUZIT, **-Ă**, *zăluziți*, *-te*, adj. (Reg.) Înnebunit, năucit, sărit (din minți). — V. **zăluzi**.

ZĂMĂRIE, *zămării*, s.f. (Reg.) Mâncare cu zeamă multă; cantitate mare de zeamă. — **Zamă** + suf. *-ărie*.

ZĂMĂRCĂ s.f. v. **zămurcă**.

ZĂMISLI, *zămislesc*, vb. IV. (Pop.) 1. Tranz. A concepe fătul; a procrea, a face pui, a naște. 2. Refl. A lua ființă, a se naște, a se întrupa. 3. Tranz. și refl. Fig. A (se) crea, a (se) produce; a (se) forma, a (se) înfiripa. — Din sl. *zamysliti*.

ZĂMISLIRE, *zămisliri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (*se*) *zămisli*; concepere; naștere, reproducere, înmulțire. — V. **zămisli**.

ZĂMISLITĂTOR, **-OĂRE**, *zămislitori*, *-oare*, adj. (Pop.) Care zămislește, care generează; creator. — **Zămisli** + suf. *-tor*.

ZĂMORI, *zămorâsc*, vb. IV. 1. Refl. (Reg.) A-și astâmpăra în oarecare măsură foamea sau setea, a mânca sau a bea numai atât cât să-și țină zilele. 2. Tranz. (Înv.) A slei de puteri, a istovi pe cineva. — Din sl. **zamoritŭ**, ucr. **zamorytyc'a**.

ZĂMOȘIȚĂ, *zămoșițe*, s.f. Plantă cu tulpina ramificată de la bază, acoperită cu peri aspri, cu flori mari de culoare galben-deschis și purpurie, catifelate la mijloc (*Hibiscus trionum*). — **Zămos** (= *zemos*) + suf. *-iță*.

ZĂMURCĂ s.f. (Reg.) Mâncare cu prea multă zeamă. [Var.: **zămărcă**] — Cf. z(e)amă.

ZĂNĂT, *zănături*, s.n. (Reg.) Meserie, meșteșug. — Din sb. **zanat**.

ZĂNĂTEC, **-Ă** adj. v. **zănatic**.

ZĂNĂTIC, **-Ă**, *zănatici*, *-ce*, adj. Zăpăcit, smintit, bezmetic. [Var.: **zănătec**, **-ă** adj.] — Cf. lat. *dianaticus*.

ZĂNGĂITURĂ s.f. v. **zăngănitură**.

ZĂNGĂNEALĂ, *zăngăneli*, s.f. Sunet metalic; zăngănit. — **Zăngăni** + suf. *-eală*.

ZĂNGĂNI, *zăngănesc*, vb. IV. Intrans. (Despre metale, clopote, sticlă; la pers. 3) A produce prin izbire sau prin lovire un sunet metalic specific; a zornăi, a zdrăngăni. ⇨ Tranz. *Își zăngănesc armele*. [Var.: **zingăni**, **zingheni**, **zăngăni** vb. IV] — **Zăng** + suf. *-ăni*.

ZĂNGĂNIRE, *zăngăniri*, s.f. Acțiunea de a *zăngăni* și rezultatul ei; zăngănit. [Var.: **zingănire**, **zinghenire**, **zăngănire** s.f.] — V. **zăngăni**.

ZĂNGĂNIT, *zăngănituri*, s.n. Zgomot metalic specific, produs de unele obiecte prin lovire sau prin izbire; zăngănire, zăngăt. [Var.: **zingănit**, **zăngănit** s.n.] — V. **zăngăni**.

ZĂNGĂNITĂTOR, **-OĂRE**, *zăngănitōri*, *-oare*, adj. Care zăngănește; zornăitor. [Var.: **zinghenitōr**, **-oare**, **zăngănitōr**, **-oare** adj.] — **Zăngăni** + suf. *-tor*.

ZĂNGĂNITURĂ, *zăngănituri*, s.f. Zăngănire. [Var.: **zăngăitură**, **zăngănitură** s.f.] — **Zăngăni** + suf. *-tură*.

ZĂNGĂT, *zăngăte*, s.n. Zăngănit. [Var.: **zăngăt**, **zingăt**, **zinghet** s.n.] — **Zăng** + suf. *-ăt*.

ZĂNOAGĂ, *zănoage*, s.f. 1. Depresiune circulară cu versante prăpăstioase în zona munților înalți; căldare. 2. Poiană înverzită; platou sau coastă de deal bune pentru agricultură. 3. Ochi larg și adânc de apă format pe cursul unui râu, mai jos de un stăvilar. — Cf. rus. *zanoga*, ucr. *zanoha*.

ZĂPADĂ, (1) *zăpezi*, s.f. 1. Precipitație atmosferică solidă, sub formă de fulgi albi, alcătuiți din cristale de apă înghețată; strat provenit din aglomerarea acestor fulgi, când temperatura solului este sub 0°C; omăt, nea, ninsoare. 2. (Chim.; în sintagma) *Zăpadă carbonică* = bioxid de carbon în stare solidă. — Cf. sl. *zapa d a t i*, „a cădea”.

ZĂPĂCEALĂ, *zăpăceli*, s.f. 1. Faptul de a (*se*) *zăpăci*; stare în care se află cel zăpăcit; tulburare, buimăceală, fâștăceală, năuceală; dezordine. 2. (Fam.) Gălăgie mare, târâboi, larmă, balamuc. — **Zăpăci** + suf. *-eală*.

ZĂPĂCI, *zăpăcesc*, vb. IV. Tranz. și refl. 1. A-și pierde sau a face să-și piardă facultatea de a judeca clar; a (se) tulbura la minte, a (se) năuci, a (se) buimăci. 2. (Fam.) A-și pierde sau a face să-și piardă cumpătul, a (se) fâștăci, a (se) încurca. ♦ Tranz. A strica ordinea, a răvăși, a deranja. — Et. nec.

ZĂPĂCIRE s.f. Acțiunea de a (*se*) *zăpăci* și rezultatul ei. — V. **zăpăci**.

ZĂPĂCIT, **-Ă**, *zăpăciți*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) Tulburat la minte; buimăcit, năucit, fâștăcit. ♦ Zvăpăiat, neastâmpărat, zvânturat. — V. **zăpăci**.

ZĂPĂCITĂTOR, **-OĂRE**, *zăpăcitori*, *-oare*, adj. Care zăpăcește; amețitor, uluitor. — **Zăpăci** + suf. *-tor*.

ZĂPADÓS, **-OĂSĂ**, *zăpădoși*, *-oase*, adj. (Rar) Cu multă zăpadă, plin de zăpadă. — **Zăpadă** + suf. *-os*.

ZĂPĂI, pers. 3 *zăpăie*, vb. IV. Intrans. (Reg.; despre câini) A lătra, a hămăi. — **Zapa** + suf. *-ăi*.

ZĂPĂIT, *zăpăituri*, s.n. (Reg.) Faptul de a *zăpăi*; zăpăitură, lătrat, hămăit. — V. **zăpăi**.

ZĂPĂITURĂ, *zăpăituri*, s.f. (Reg.) Zăpăit. [Pr.: -pă-i-] — **Zăpăi** + suf. *-tură*.

ZĂPĂUC adj. v. **zăbăuc**.
ZĂPĂRSTEA, *zăpărstea*, s.m. și f. (Reg.) Ultimul născut (într-o familie); prăsiea, mezin. — Et. nec.
ZĂPLĂN, *zăplani*, s.m. Om înalt și voinic; vlăjgan, lungan. — Et. nec.
ZĂPLĂZ, *zăplazuri*, s.n. (Pop.) Gard (de scânduri, de ulucă); ulucă. — Et. nec.
ZĂPĂDIE, *zăpodii*, s.f. (Reg.) 1. Platou. 2. Vale largă adăpostită de înălțimi; șes puțin scufundat față de regiunea înconjurătoare. — Din sl. **zapodŭ**.
ZĂPĂR, *zăpoare*, s.n. (Pop.) 1. Îngrămădire de sloiuri de gheață care se formează primăvara într-un punct al unui râu, îndeosebi la coturi sau pe secțiuni de scurgere mai înguste, datorită căreia se produc creșteri de nivel și inundații; p. ext. revărsare, inundație. 2. Baraj făcut de oameni pentru a permite pornirea plutelor sau funcționarea morilor de apă; apa oprită la baraj. ⇨ Expr. *A pune zăpor* = (despre cai) a nu voi să tragă; a se împotrivi. — Din bg. **zapor**.
ZĂPORI, pers. 3 *zăporăște*, vb. IV. Refl. (Pop.; despre ape) A se revărsa în timpul dezghețului; a inunda prin dezgheț. — Din **zăpor**.
ZĂPSI, *zăpsesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) 1. A prinde (pe cineva) asupra unui fapt săvârșit în ascuns; a surprinde. 2. A simți, a observa, a prinde de veste. — Et. nec.
ZĂPUC, *zăpucuri*, s.n. (Pop.) Zăpușeală, năduf. — Cf. sb. *z a p u h a t i* „a sufla”.
ZĂPUȘEALĂ, *zăpușeli*, s.f. Căldură mare și înăbușitoare; arșiță, zăduf, zăpuc. — **Zăpuși** + suf. *-eală*.
ZĂPUȘI, pers. 3 *zăpușește*, vb. IV. Tranz. (Pop.; despre soare) A încălzi foarte tare, a înfierbânta. — Din bg. **zapuša**, sb. **zapušiti** „a umple de fum”.
ZĂPUȘIT, *-Ă, zăpușiți, -te*, adj. (Pop.) 1. Înăbușit, sufocant de căldură. 2. Înăbușitor (din cauza căldurii), sufocant, zăpușitor. — V. **zăpuși**.
ZĂPUȘITOR, *-OARE, zăpușitori, -oare*, adj. (Pop.) Care produce zăpușeală, înăbușitor; sufocant. — **Zăpuși** + suf. *-tor*.
ZĂRĂR, *zărari*, s.m. (Reg.) Cioban care mulge oile; mulgător. — **Zer** + suf. *-ar*.
ZĂRĂFIE, (2) *zărăfii*, s.f. (Înv.) 1. Ocupația zarafului; cămătărie. 2. Localul zarafului. — **Zaraf** + suf. *-ie*.
ZĂRĂSTI, *zărăstesc*, vb. IV. Refl. (Reg.) A se rătăci. — Et. nec.
ZĂRGĂN, *zărgani*, s.m. Specie de pește marin cu corpul alungit și cilindric, acoperit cu solzi mici, cu fălcile prelungite și cu oasele de culoare verde (*Belone belone euxini*). — Et. nec.
ZĂRGHEALĂ, *zărgheali*, s.f. (Reg.) Nebunie, țicneală, sminteală. — **Zărghi** + suf. *-eală*.
ZĂRGHÉNIE, *zărghenii*, s.f. (Reg.) Zărgheală. — **Zărghi** + suf. *-enie*.
ZĂRGHI, *zărgheșc*, vb. IV. Refl. (Reg.) A se țicni, a se sminti; a se zăpăci. — Derivat regresiv de la **zărgnit**.
ZĂRGHIT, *-Ă, zărghiți, -te*, adj. (Reg.) Smintit, țicnit, zăpăcit. — Et. nec.
ZĂRI, *zărăsc*, vb. IV. 1. Tranz. A vedea (ceva) slab, vag, nedeslușit (din cauza depărtării sau a întunecimii); a întrezări. ⇨ Expr. *A zări ca prin sită* (sau *ca printr-o pânză*) = a vedea numai conturul obiectelor, fără a distinge bine forma și culoarea, a vedea neclar, confuz. ◆ A vedea (ceva) numai în treacăt, în fugă. ◆ Intrans. și refl. impers. (Rar) A vedea. 2. Tranz. A observa, a băga de seamă, a descoperi pe cineva sau ceva; a remarca. 3. Refl. A se arăta, a se ivi; a apărea, a se vedea. ⇨ Expr. *A se zări de ziuă* = a se face ziuă, a se revărsa zorile, a se lumina de ziuă. (Rar) *A se zări de lună* = a apărea, a ieși luna. 4. Intrans. (Pop.) A străluci, a lumina. — Din sl. **zărĭti**.
ZĂRPĂLĂTIC, *-Ă, zărpălatici, -ce*, adj. (Reg.) Ușuratic, flușturistic. — Et. nec.
ZĂRVĂI, *zărvăiesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A face zarvă. — **Zarvă** + suf. *-ăi*.
ZĂRZĂRAȘ, *zărzărași*, s.m. (Pop.) Zărzărel. — **Zarzăr** + suf. *-aș*.
ZĂRZĂREL, *zărzărei*, s.m. (Pop.) Diminutiv al lui **zarzăr**; zărzăraș. — **Zarzăr** + suf. *-el*.
ZĂRZĂRICĂ, *zărzărele*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui **zarzără**. — **Zarzără** + suf. *-ică*.
ZĂSTI, *zăstesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A îngrămădi. — Et. nec.
ZĂTICNEALĂ, *zăticneli*, s.f. (Pop.) Zătăcnire, împiedicare, stânjenire. — **Zătăcni** + suf. *-eală*.
ZĂTICNI, *zătăcnesc*, vb. IV. (Înv. și reg.) 1. Tranz. A împiedica, a stânjeni, a stingheri, a tulbura, a încurca. 2. Refl. A se opri, a se întrerupe. [Var.: **zătăgni** vb. IV] — Din sl. **zătŭknomŭti**.
ZĂTICNIRE, *zătăcniri*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a (se) **zătăcni** și rezultatul ei. — V. **zătăcni**.
ZĂTIGNI vb. IV v. **zătăcni**.

ZĂTOĂCĂ, *zătoace*, s.f. (Reg.) Braț de fluviu între malul apei și un ostrov mai mare. — Din bg. **zaton**.
ZĂTÓN, *zătoane*, s.n. (Reg.) 1. Lac lung și îngust pe țărmul mării, despărțit de mare numai printr-o limbă îngustă de pământ. ◆ Loc din cursul unui râu cu apă domoală și adâncă, unde se pot adăposti iarna vasele plutitoare. ◆ Scobitură în malul unui râu, unde se adună peștele. 2. Zăgaz făcut spre a abate sau a opri apa din cursul ei. ◆ Spec. Îngrăditură din stuf sau din nuiele, care se așază în râu pentru prinderea peștelui; p. ext. locul astfel îngrădit. *Zătoane circulare*. — Din rus., ucr. **zaton**.
ZĂTONĂR, *zătonari*, s.m. (Reg.) Pescar specializat în pescuitul la zătoane. — **Zăton** + suf. *-ar*.
ZĂTONÍ, *zătoneșc*, vb. IV. (Reg.) 1. Refl. (Despre pești) A se aduna, a se strânge într-un zăton. 2. Tranz. A stăvili cursul unei ape (cu zătoane). — Din **zăton**.
ZĂU interj. 1. (Întărește o afirmație sau o negație, uneori însoțit de „așa”) Pe legea mea, jur că... ⇨ Expr. (Pop.) *A zice zău* = a jura. *Ba (nu) zău* = dimpotrivă, te asigur că..., vorbesc serios. 2. Într-adevăr, desigur, fără îndoială, bineînțeles. ⇨ Expr. *Nu știu, zău!* = mă îndoiesc, mă întreb dacă... 3. Te rog! [Var.: **zeu** interj.] — Lat. **deus**.
ZĂUITĂ, *zăuít*, vb. I. Tranz. (Înv. și reg.) A uita. — **Ză-** + **uita**.
ZĂVĂCÚSTĂ, *zăvăcuste*, s.f. Plantă erbacee cu flori galbene dispuse în spice (*Astragalus dasyanthus*). — Et. nec.
ZĂVEĂZĂ, *zăveze*, s.f. (Înv.) 1. Perdea. 2. Covor care se pune pe perete; scoarță [Pl. și: *zăvez*]. — Din sl. **zavěsa**.
ZĂVELCĂ, *zăvelci*, s.f. Fiecare dintre cele două fote dreptunghiulare, cu dungi sau brodate cu flori, care se poartă una în față și alta în spate, ca fustă. [Var.: **zavélcă, zovélcă, zivélcă, zuvélcă, zevélcă** s.f.] — Cf. bg. **zavivka**.
ZĂVELCÚȚĂ, *zăvelcuțe*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui **zăvelcă**. — **Zăvelcă** + suf. *-uță*.
ZĂVÓD¹, *zăvoduri*, s.n. (Reg.) Așezare temporară de pescari, organizată în vederea pescuitului; totalitatea instalațiilor și a uneltelor acestei așezări. — Din rus. **zavod**.
ZĂVÓD², *zăvozi*, s.m. Câine mare (ciobănesc); dulău. — Et. nec.
ZĂVÓI, *zăvoaie*, s.n. Pădurice pe malul unei ape; luncă. — Din sl. **zavoj**.
ZĂVÓLNITĂ, *zăvolniți*, s.f. (Reg.) Curelușă care ține suflecate mâncăile cămășii. — Et. nec.
ZĂVÓR, *zăvoare*, s.n. 1. Încuietoare la uși, uneori și la ferestre, constând dintr-o mică bară mobilă care intră într-o ureche fixată în toc; ivăr. 2. Dispozitiv folosit pentru blocarea mecanică, comandată sau automată, a unui dintre organele mobile principale ale unui aparat, ale unei mașini etc. 3. (Pop.; la pl.) Cătușă. 4. (Reg.) Despăcătură lungă din trunchiul unui copac; leaț întrebuințată la facerea gardurilor; răzlog. — Din sl. **zavorŭ**.
ZĂVORĂȘ, *zăvorășe*, s.n. Diminutiv al lui **zăvor** (1). — **Zăvor** + suf. *-aș*.
ZĂVORĂRE s.f. Acțiunea de a (se) **zăvor** și rezultatul ei; închidere (cu zăvorul). — V. **zăvor**.
ZĂVORJ vb. IV v. **zăvor**.
ZĂVORÍ, *zăvorășc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) încuia cu zăvorul. ◆ Tranz. A bloca intenționat, cu ajutorul unui zăvor, deplasarea unui obiect sau a unei piese dintr-un ansamblu față de un alt obiect sau față de o altă piesă. ◆ Tranz. A închide, a întemnița pe cineva. 2. Tranz. (Pop.) A lega pe cineva în cătușe. [Var.: **zăvor** vb. IV] — Din **zăvor**.
ZĂMBĂRÉT, *-EĂȚĂ, zămbăreți, -e*, adj. (Fam.) Care zămbește mereu, care zămbește prea mult; zămbitor, vesel, jovial. — **Zămbi** + suf. *-ăreț*.
ZĂMBET, *zămbete*, s.n. Surâs. — **Zămbi** + suf. *-et*.
ZĂMBI, *zămbesc*, vb. IV. Intrans. 1. A schița o ușoară mișcare a buzelor, însoțită de înseninarea feței, pentru a exprima de obicei bucurie sau satisfacție (de mică intensitate); a surâde. 2. Fig. A fi (cuiva) favorabil. ◆ A conveni cuiva, a găsi aprobare la cineva. — Din sl. **zombŭ** „dinte”, bg. **zăbja se**.
ZĂMBIRE, *zămbiri*, s.f. Faptul de a **zămbi**; zămbet, surâs. — V. **zămbi**.
ZĂMBITÓR, *-OARE, zămbitori, -oare*, adj. Care zămbește, surăzător; vesel, zămbăreț, radios. — **Zămbi** + suf. *-tor*.
ZĂMBITÓRĂ, *zămbituri*, s.f. (Înv.) Zămbet, zămbire. — **Zămbi** + suf. *-tură*.
ZĂMBRE s.f. pl. Boală a cailor, care se manifestă prin inflamarea gingiilor și prin ulcerări dureroase în cerul gurii. ⇨ Expr. (Pop. și fam.) *A face zămbre* = a dori ceva foarte mult, a râvni, a jindui. [Var.: **zimbre** s.f. pl.] — Cf. pol. **z a b r z e** (< sl. **zombŭ** „dinte”).
ZĂMBRU, *zămbri*, s.m. Arbore conifer cu frunze în formă de ace, grupate câte cinci, cu semințe lungi, comestibile, cu lemnul foarte rezistent (*Pinus cembra*). ◆ P. restr. Lemnul acestui arbore, rezistent, de calitate superioară, folosit în sculptură [Var.: **zimbbru** s.m.]. — Et. nec.

ZĂNĂ, *zâne*, s.f. 1. Personaj feminin din mitologia populară românească, întruhipare mai ales a bunătații și frumuseții, căreia i se atribuie puteri supranaturale și darul nemuririi; fee. 2. (Rar) Zeiță. — Probabil lat. *Diana*.

ZĂNG interj. Cuvânt care imită sunetul clopotului sau al unui metal lovit. — Onomatopee.

ZĂNGĂNÍ vb. IV v. *zăngăni*.

ZĂNGĂNÍRE s.f. v. *zăngănire*.

ZĂNGĂNÍT s.n. v. *zăngănit*.

ZĂNGĂNITÓR, **-OÁRE** adj. v. *zăngănitor*.

ZĂNGĂNITÚRĂ s.f. v. *zăngănitură*.

ZĂNGĂT s.n. v. *zăngăt*.

ZĂNGHET s.n. v. *zăngăt*.

ZĂNIȘOÁRĂ, *zânișoare*, s.f. Diminutiv al lui *zână*. — *Zână* + suf. *-ișoare*.

ZĂRNĂ, *zărne*, s.f. Plantă erbacee veninoasă cu frunze dințate, cu flori albe dispuse în raceme și cu fructe în formă de bobite negre sau verzii (*Solanum nigrum*). — Din sl. *zrŭno* „boabă”, „grăunte”.

ZĂZÁNIE¹, *zâzânie*, s.f. Intrigă, discordie, vrajbă, gâlceavă. — Din ngr. *zizánia* (pl. lui *zizánion*).

ZĂZÁNIE² s.f. v. *zizanie*.

ZĂZĂÍ, pers. 3 *zázáie*, vb. IV. Intrans. (Despre insecte) A produce sunete caracteristice când zboară; a bâzâi, a zumzâi. — Formație onomatopeică.

ZĂZĂÍT, *zâzâituri*, s.n. Faptul de a *zâzâi*; bâzâit, zumzet. — V. *zâzâi*.

ZBANGHÍU, **-IE**, *zbanghii*, adj. (Pop. și fam.) 1. (Despre ochi; p. ext. despre oameni) Sașiu. 2. (Despre oameni și despre manifestările lor) Neastâmpărat, fușturatic, zvăpăiat; aiurit. [Var.: *spanchíu*, **-ie**, *spanchíu*, **-ie** adj.] — Cf. țig. *b a n g o* „răsucit, strâmbat, schilodit”.

ZBANȚ¹, *zbanțuri*, s.n. (Înv. și reg.) 1. Verigă, legătură de fier cu care se strâng laolaltă unele piese de la trăsură, de la car etc. 2. Petic la ghete. — Et. nec.

ZBANȚ², *zbanțuri*, s.n. (Înv. și reg.) Ventuză (2). — Cf. ucr. *zban*, *zbanja*.

ZBAT, *zbaturi*, s.n. Pală metalică sau din lemn, montată la periferia unei roți, care constituie propulsorul unei nave cu aburi destinate navigației pe ape interioare cu adâncime mică. — Din *zbate* (derivat regresiv).

ZBÁTE, *zbat*, vb. III. Refl. 1. (Despre ființe) A face mișcări bruște, violente sau convulsive (din cauza durerii sau pentru a scăpa de o strânsoare); a se zvârcoli; a se smuci. ⇨ Expr. *A se zbate ca pește pe uscat* (sau *ca musca în pâna pânjenului*), se zice despre cineva care încearcă din toate puterile să scape dintr-un mare impas. *A se zbate de moarte* = a se zvârcoli foarte tare; a se lupta cu moartea, a trage să moară. ⇨ Fig. A se chinui, a se zbuciuma, a suferi cumplit. ⇨ (Despre părți ale corpului) A se mișca, a zvâcni, a palpa. ⇨ A face tot ce-i stă în putință, a se strădui din răsuferință pentru a realiza ceva, pentru atingerea unui scop. 2. A se mișca cu putere încoace și încolo; a se învolbură, a se învârti. 3. (Reg.) A se târgui, a se tocmi. ⇨ Tranz. (Înv.) A reduce, a scădea din prețul unei mărfi prin târguială. — Lat. pop. *exbattere* (= *battere*).

ZBÁTERE, *zbațeri*, s.f. Acțiunea de a *se zbate* și rezultatul ei; zvâcnire; zbucium; frământare, învolburare. — V. *zbate*.

ZBÂNȚUÍ vb. IV v. *zbânțui*.

ZBÂNȚ, *zbânțuri*, s.n. (Reg.) Joacă, zbunguire, hârjoană. — Din *zbânțui* (derivat regresiv).

ZBÂNȚUÍ, *zbânțui*, vb. IV. Refl. (Pop. și fam.) A se zbungui, a zburda, a fi neastâmpărat. [Var.: *zbânțui* vb. IV] — Et. nec.

ZBÂNȚUÍÁLĂ, *zbânțuiei*, s.f. (Pop.) Zbunguire. [Pr.: *-țu-ia-*] — *Zbânțui* + suf. *-eală*.

ZBÂNȚUÍRE, *zbânțuiri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a *se zbânțui* și rezultatul ei; zbunguială, zbânțuit¹, zbânțuitură. — V. *zbânțui*.

ZBÂNȚUÍT¹ s.n. (Pop.) Zbunguire; zbunguială. — V. *zbânțui*.

ZBÂNȚUÍT², **-Ă**, *zbânțuiri*, *-te*, adj. (Pop.) Care se zbânțuie; neastâmpărat. — V. *zbânțui*.

ZBÂNȚUITÚRĂ, *zbânțuituri*, s.f. (Reg.) Zbunguire. [Pr.: *-țu-i-*] — *Zbânțui* + suf. *-tură*.

ZBĀR interj. Cuvânt care imită sunetul produs de zborul păsărilor sau al insectelor, de vibrația unei coarde, a unui motor etc. — Onomatopee.

ZBĀRÁÍ, *zbărâi*, vb. IV. Tranz. (Rar) A zbărâi; a bâzâi, a zumzâi. — *Zbăr* + suf. *-âi*.

ZBĀRÁITÚRĂ, *zbărâituri*, s.f. Zbărâit; zumzet, bâzâit. [Pr.: *-râ-i-*] — *Zbărâi* + suf. *-tură*.

ZBĀRCEÁLĂ, *zbărceali*, s.f. (Pop.) Zbărcitură. — *Zbărcei* + suf. *-eală*.

ZBĀRCÍ, *zbărcesc*, vb. IV. Refl. (Despre piele) A face zbărcituri; a se strânge în cute, a face riduri; a se încreți, a se rida. ⇨ Expr. (Intrans.) *A zbărcei din nas* = a strâmba din nas, v. *strâmba*. *A zbărcei sprâncenele* = a se încrunta. ⇨ (Rar) A se închirci, a se crispa. — Cf. bg. *b ā r c ā*.

ZBĀRCÍP, *zbărciuri*, s.n. (Rar) Zbărcitură. — Din *zbărcei*¹ (derivat regresiv).

ZBĀRCÍOG, *zbărciog*, s.m. Nume dat mai multor specii de ciuperci comestibile, cu pălăria zbărcită, brună-negricioasă sau cenușie-roșcată (*Morchella*). ⇨ Expr. *Cu nasul zbărciog* = manifestând neplăcere, dispreț etc. ⇨ Compus: *zbărciog-gras* = nume dat mai multor specii de ciuperci comestibile din pădurile de conifere, cu pălăria zbărcită, carnoasă și umflată, brună-roșcată, negricioasă sau albă-gălbuie (*Gyromitra*). — Cf. sb. *s m r c a k* (după *zbărcei*¹).

ZBĀRCÍRE, *zbărciri*, s.f. Faptul de a (se) *zbărcei*¹; încrețire, ridare, cutare. — V. *zbărcei*¹.

ZBĀRCÍT, **-Ă**, *zbărceți*, *-te*, adj. Care prezintă zbărcituri, cute, riduri; încrețit. — V. *zbărcei*¹.

ZBĀRCITÚRĂ, *zbărcituri*, s.f. Încrețitură (a pielii); zbărceală, rid, cută, creț. — *Zbărcei*¹ + suf. *-tură*.

ZBĀRLÍ, *zbărllesc*, vb. IV. 1. Refl. (Despre păr, blană, pene etc.; la pers. 3) A se ridica (sau a da impresia că se ridică) în sus (de spaimă, de mânie etc.); a se amesteca dezordonat, a se încălci. ⇨ Tranz. *Vântul îi zbărlleşte părul*. 2. Tranz. A răscoli; a agita (suprafața unei ape). 3. Refl. Fig. (Despre ființe) A se supăra, a se mânia, a se zborși. 4. Refl. Fig. (Despre vreme; la pers. 3) A se strica, a se înrăutăți. [Var.: *zburlí* vb. IV] — Et. nec.

ZBĀRLÍRE, *zbărliri*, s.f. Acțiunea de a (se) *zbărli* și rezultatul ei. [Var.: *zburlíre* s.f.] — V. *zbărlí*.

ZBĀRLÍT, **-Ă**, *zbărliți*, *-te*, adj. 1. (Despre păr, pene, blană etc.) Aflat în neorânduială, ridicat în sus; ciufulit, încălțit; (despre ființe) cu părul sau cu penele în dezordine, ciufulte. 2. Fig. (Despre oameni) Înfuriat, supărat; zborșit. [Var.: *zburlít*, **-ă** adj.] — V. *zbărlí*.

ZBĀRLÓG adj. invar. (Rar) Zbărlit, țepos. — Et. nec. Cf. *z b ā r l í*.

ZBĀRN interj. Cuvânt care imită sunetul produs de zborul insectelor, de vibrația unei coarde etc. ⇨ (Substantivat, n.) Zbărâit. — Onomatopee.

ZBĀRNÁÍ vb. IV v. *zbărâi*.

ZBĀRNÁÍ, *zbărâi*, vb. IV. Intrans. 1. (La pers. 3) A produce un sunet asemănător cu bâzâitul insectelor, cu vibrarea unei coarde, a unui motor etc.; a bâzâi, a zumzâi. 2. (Despre vânt; la pers. 3) A șuiera, a vâjâi. 3. (Rar; despre oameni) A-și arăta nemulțumirea murmurând; a bombâni, a cârți. [Var.: *zbărâí* vb. IV] — *Zbăr* + suf. *-âi*.

ZBĀRNÁÍÁLĂ, *zbărâieli*, s.f. Zbărâire, zbărâitură. — *Zbărâi* + suf. *-eală*.

ZBĀRNÁIRE s.f. Faptul de a *zbărâi*; zbărâitură, zbărâială, zbărâit; zgomotul produs de cineva sau de ceva care zbărâie. — V. *zbărâi*.

ZBĀRNÁIT, *zbărâituri*, s.n. Zbărâire. — V. *zbărâi*.

ZBĀRNÁITÓR, **-OÁRE**, (1) *zbărâitori*, *-oare*, adj., (2, 3) *zbărâitori*, s.f. 1. Adj. Care zbărâie. ⇨ Fig. Sensibil, delicat, vibrant. 2. S.f. Fâșie de hârtie fixată în partea de sus a zmeului, care zbărâie în bătaia vântului. 3. S.f. Jucărie făcută dintr-o scândurică legată cu o sfoară și care, învârtită, produce un sunet specific. [Pr.: *-nâ-i-*] — *Zbărâi* + suf. *-tor*.

ZBĀRNÁITÚRĂ, *zbărâituri*, s.f. Zbărâire, zbărâială. [Pr.: *-nâ-i-*] — *Zbărâi* + suf. *-tură*.

ZBEG s.n. v. *zbug*.

ZBENG, *zbuguri*, s.n. (Înv. și reg.) Zburdălnicie, zbuguială, neastâmpăr. ⇨ Fig. Cântec vesel, săltăreț. ⇨ (Înv.) Gloată, multime în mișcare; învâlmășeală. [Var.: *zbug* s.n.] — Din sb. *zbug*.

ZBENGHI, *zbughiuri*, s.n. (Fam.) Mic semn negru (natural sau artificial) pe obraz sau pe trup. ⇨ (În superstiții) Semn făcut pe fruntea cuiva ca să fie ferit de deochi. [Var.: *benchi*, *bughi* s.n.] — Cf. tc. *b e n e k*.

ZBENGUÍ, *zbugui*, vb. IV. Refl. A se juca sărind și alergând; a zburda. ⇨ A se lua la harță; a se hârjoni. — *Zbug* + suf. *-ui*.

ZBENGUÍÁLĂ, *zbuguieli*, s.f. Faptul de a *se zbugui*; zbuguire, zburdălnicie; zbuguială, hârjoneală; zbuguit¹. — *Zbugui* + suf. *-eală*.

ZBENGUÍRE, *zbuguiri*, s.f. Acțiunea de a *se zbugui* și rezultatul ei; zbuguială. — V. *zbugui*.

ZBENGUÍT¹ s.n. Zbuguială; zburdălnicie, hârțuială, hârjoneală. — V. *zbugui*.

ZBENGUÍT², **-Ă**, *zbuguiți*, *-te*, adj. Zburdălnic; neastâmpărat. — V. *zbugui*.

ZBENGUITÓR, **-OÁRE**, *zbuguitori*, *-oare*, adj. (Rar) Care se zbuguie; zburdălnic, neastâmpărat. [Pr.: *-gu-i-*] — *Zbugui* + suf. *-tor*.

ZBICÉR, *zbiceri*, s.m. (Pop.) Nume dat călușarului care pocnește din bici în timpul jocului. — *Zbic*³ + suf. *-ar*.

ZBICÍ, *zbicesc*, vb. IV. Refl. și tranz. (Pop.) A (se) usca (la suprafață); a (se) zvânta. — Et. nec.

ZBICÍP, *zbicesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) smuci pentru a (se) elibera dintr-o strânsoare. — Et. nec.

ZBIC¹ s.n. (Înv. și reg.) Bici. — Pref. s- + **bici**.
ZBICIRE, *zbiciri*, s.f. (Pop.) Faptul de a (se) *zbici*¹.
ZBICÎT, *-Ă*, *zbicîți*, *-te*, adj. (Pop.) Uscat, zvântat. — V. **zbici**¹.
ZBICIUI vb. IV. Tranz. (Reg.) A biciui. — Pref. s- + **biciui**.
ZBIERĂ, *zbiere*, vb. I. Intrans. **1.** (Despre animale) A scoate zbierețe.
2. (Despre oameni) A striga tare și strident; a țipa, a răcni. ♦ A plânge, a se tângu cu glas tare. — Probabil lat. ***exbelare**.
ZBIERĂT s.n. (Pop.) Faptul de a *zbiere*. — V. **zbiere**.
ZBIERĂT s.n. v. **zbiere**.
ZBIERĂTURĂ, *zbierețuri*, s.f. (Pop.) Zbieret, strigăt. — **Zbiere** + suf. *-ătură*.
ZBIÉRET, *zbierețe*, s.n. **1.** Urlet specific pe care îl scoate un animal.
2. Strigăt puternic pe care îl scoate un om din cauza mâniei, a spaimii sau a unei dureri; țipăt. [Var.: **zbiérăt** s.n.] — **Zbiere** + suf. *-et*.
ZBIHUÍ, *zbihuiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A scutura, a zgâlțâi (pe cineva). — Et. nec.
ZBIHUIĂLĂ, *zbihuieli*, s.f. (Reg.) Scuturătură, zgâlțâitură. — **Zbihui** + suf. *-eală*.
ZBIHUIȚ, *-Ă*, *zbihuiți*, *-te*, adj. (Reg.) Scuturat, zgâlțâit. — V. **zbihui**.
ZBILȚ, *zbițuri*, s.n. **1.** Laț de sărmă cu care hingherii prind câinii vagabonzi. **2.** Unealtă formată dintr-un cârlig fixat de o coadă de lemn, cu care se trag afară din apă peștii mari. — Et. nec.
ZBIR, *zbiiri*, s.m. Om aspru, crud, brutal. ♦ (Rar) Agent fiscal; zapciu. ♦ Reprezentant tiran și brutal al unei autorități de stat; *p. ext.* om sever, rigid. — Din fr. **sbiire**, it. **sbirro**.
ZBLENDUI, *zblenduiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A zgudui, a clătina. — **Bleandă**² + suf. *-ui* (după *zgudui*).
ZBOR¹, *zboruri*, s.n. **1.** Mod de planare și de mișcare în aer a unei păsări, a unei insecte, a unui obiect etc. cu ajutorul aripilor și a căror susținere poate fi realizată fie cu consum de energie din interior (la păsări, avioane, elicoptere etc.) sau din exterior (la planoare, zmeie etc.), fie fără consum de energie sau prin mișcare balistică; *p. ext.* deplasarea în spațiu a unei rachete sau a unei astronave. ♦ *Platformă de zbor* = platformă pe un aerodrom sau pe puntea unui vapor portavion, de pe care decolează avioanele. ♦ Loc. adv. *Din (sau în, într-un) zbor = a)* în timpul zborului; **b)** în fugă, repede, iute; **c)** dintr-o dată; **d)** în trecut. ♦ Expr. *A-și lua zborul = a)* a se înalta în aer; **b)** a începe să alerge repede; **c)** a pleca; a evada, a fugi; **d)** a se pierde, a dispărea; **e)** *fig.* (rar) a se dezvolta, a-și lua avânt. *A trece în zbor = a trece foarte repede*. ♦ Trecere rapidă prin aer a unui obiect aruncat sau purtat de vânt. **2.** Fig. Mers iute, vijelios; viteză, goană, fugă. ♦ Avânt, elan. — Din **zbură** (derivat regresiv).
ZBOR², *zboruri*, s.n. (Înv. și reg.) Bâlci, târg anual, iarmaroc; *p. ext.* piață publică. — Din sl. **sūborŭ**, bg. **sbor**.
ZBÓRNIC, *zbornice*, s.n. (Înv.) **1.** Culegere care cuprinde legende hagiografice, comentarii religioase, tâlcuri ale scripturii etc. **2.** Codice manuscris obținut prin copierea unor texte variate; culegere de relatări istorice, scrieri religioase și apocrife, lucrări literare etc. — Din bg. **sbomik**.
ZBORȘI, *zborșesc*, vb. IV. **1.** (Reg. și fam.) Refl. (Despre oameni) A lua o atitudine amenințătoare, a deveni furios; a se mânia, a se înfuria; a țipa, a se răsti la cineva. **2.** Tranz. (Despre păsări, animale) A-și înfoia, a-și zbârli penel, părul. ♦ A ciufuli părul unei persoane. **3.** Refl. (Despre unele alimente) A începe să fermenteze, să se altereze, căpătând un aspect și un gust neplăcut, specific; a se acri, a se strica. *Smântâna s-a zborșit*. ♦ Fig. (Fam.) A se da peste cap, a se strica. *Planul de excursie s-a zborșit*. — Et. nec. Cf. **borși**.
ZBORȘIRE, *zborșiri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a (se) *zborși* și rezultatul ei. — V. **zborși**.
ZBORȘIT, *-Ă*, *zborșiti*, *-te*, adj. **1.** (Reg. și fam.; despre oameni) Înfurat, înverșunat; furios, mânios. **2.** (Despre păr, pene) Zbârliț, ciufulit. **3.** (Despre unele alimente) Alterat, acrit. — V. **zborși**.
ZBRÂNCA s.f. art. (Reg.; în expr.) *A face zbranca = a da iureș, distrugând, nimicind. A da zbranca = a izgoni pe cineva, a-l lăsa pe drumuri*. — Et. nec.
ZBREHÚD, *-Ă* adj. v. **zbrehui**.
ZBREHÚI, *-IE*, *zbrehui*, adj. (Reg. și fam.) Nebunatic, zvăpăiat; ușuratic. [Var.: **zbrehúd**, *-ă* adj.] — Et. nec.
ZBUCIUM, *zbućiumuri*, s.n. **1.** Stare de neliniște sufletească; frământare, zbućiumare, neastămpăr. **2.** Mișcare grăbită, agitată și zgomotoasă; agitație, tumult, învâlmășeală. [Pl. și: (rar) *zbućiume*] — Din **zbućiuma** (derivat regresiv).
ZBUCIUMĂ, *zbućium*, vb. I. **1.** Refl. A se frământa sufletește; a se chinui.
2. Refl. și tranz. A (se) mișca cu neastămpăr; a (se) agita cu violență. — Probabil din **bućiuma**.

ZBUCIUMĂRE, *zbućiumări*, s.f. Faptul de a (se) *zbućiuma*; frământare, chin, necaz; agitație, alergătură; zvrăcolire, zbatere. — V. **zbućiuma**.
ZBUCIUMĂT, *-Ă*, *zbućiumați*, *-te*, adj. **1.** Frământat, tulburat; neliniștit, îngrijorat. **2.** Agitat; tumultuos. — V. **zbućiuma**.
ZBUCIUMĂTOR, *-OĂRE*, *zbućiumători*, *-oare*, adj. (Rar) Care (se) *zbućiumă*; zguduitor, chinuitor. — **Zbućiuma** + suf. *-ător*.
ZBUCNÍ vb. IV v. **izbucni**.
ZBUGHI¹ interj. Cuvânt care indică o săritură peste un obstacol sau fuga bruscă și neașteptată dintr-un loc. [Var.: **zbućhia** interj.] — Et. nec.
ZBUGHI², *zbughesc*, vb. IV. Tranz. (În expr.) *A o zbughi = a o lua deodată la fugă; a o șterge*. (La imper.; cu valoare de interj.) *Zbughi-o, băiete = hai repede, șterge-o*. — Din **zbughi¹**.
ZBÚGHIA interj. v. **zbughi¹**.
ZBUGHIRE, *zbughiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *zbughi* și rezultatul ei. — V. **zbughi**.
ZBURĂ, *zbor*, vb. I. **1.** Intrans. (Despre păsări și insecte) A plana și a se mișca în aer cu ajutorul aripilor. ♦ A pleca în zbor, a-și lua zborul. ♦ (Despre lucruri) A pluti în aer (purat de vânt); a trece prin aer cu viteză (fiind aruncat sau lansat cu putere). **2.** Intrans. (Despre aparate de zbor) A se ridica și a se menține în văzduh, a se deplasa pe calea aerului; (despre oameni) a călători cu un astfel de aparat. **3.** Intrans. Fig. A merge foarte repede, a alerga, a goni. ♦ (Despre oameni) A străbate spații mari cu repeziune; a se repezi până undeva. ♦ (Despre timp) A trece, a se scurge repede. ♦ (Despre gânduri, idei) A se succeda cu repeziune. **4.** Tranz. Fig. A smulge de la locul său, a prăvăli, a răsturna. ♦ Expr. *A zbură cuiva capul = a decapita pe cineva; a-l omorî. A-și zbură creierii = a se sinucide prin împușcare*. (Fam.) *A zbură (sau a face să zboare) pe cineva de undeva = a da pe cineva afară de undeva, dintr-un post; a-l concedia*. (Intrans.) *A zbură de undeva = a fi forțat să părăsească un loc (în special un post, o slujbă)*. ♦ Intrans. (Rar) A cădea, a se prăbuși, a se prăvăli. **5.** Tranz. (Pop.; în expr.) *A zbură laptele = a pune puțin lapte acru în lapte dulce fierbinte ca să se aleagă brânza*. — Lat. ***exvolare**.
ZBURĂRE, *zburări*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *zbură* și rezultatul ei; *zbor¹*. — V. **zbură**.
ZBURĂT, *-Ă*, *zburăți*, *-te*, adj. **1.** Împrăștiat, risipit, spulberat (de vânt). **2.** Fig. (Rar; despre timp) Care s-a dus, a trecut. **3.** (Pop.; în sintagma *Brânză zburată = brânză făcută din lapte fier, la care se adaugă zer, cheag sau cuiub de lapte acru*). — V. **zbură**.
ZBURĂTIC, *-Ă*, *zburățici*, *-ce*, adj. (Pop.) **1.** Iute la fugă; sprinten, ager. **2.** Fig. Ușuratic, nestatornic. — **Zbură** + suf. *-atic*.
ZBURĂTĂCI, *zburățesc*, vb. IV. **1.** Tranz. A arunca cu ceva (într-o pasăre, într-un pom etc.); a zburătu (1). **2.** Intrans. și refl. (Despre stoluri de păsări) A se risipi bătând din aripi și înălțându-se de la pământ; a face zboruri scurte, aproape de pământ. ♦ Tranz. A face să se împrăștie; a spulbera. *Vântul zburățește frunzele*. **3.** Intrans. și refl. (Despre pui; *p. ext.* despre copii) A se dezvolta, a crește; a căpăta independență; a se răzleți. ♦ Tranz. Fig. A ajuta pe cineva să-și facă un rost în viață. — Din **zbură**.
ZBURĂTĂCIRE, *zburățiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) *zburăta* și rezultatul ei. — V. **zburăta**.
ZBURĂTĂCIT, *-Ă*, *zburățiciți*, *-te*, adj. (Rar; despre pui; *p. ext.* despre copii) Crescut mare; mărișor. — V. **zburăta**.
ZBURĂTĂIRE s.f. v. **zburătuire**.
ZBURĂTOR, *-OĂRE*, *zburători*, *-oare*, adj., s.m., s.f. I. Adj. **1.** Care zboară; care poate să zboare. ♦ Pentru zbor, de zburat. *Aripi zburătoare*. **2.** Care plutește în aer (purat de vânt). II. S.m. **1.** Aviator. **2.** (În mitologia populară românească) Ființă fabuloasă, imaginată ca un duh care chinuie somnul fetelor; (în literatura romantică) personificarea dorului de bărbatul iubit; întruchiparea idealizată a iubitului. **3.** Numele uneia dintre pânzele catargului; verga care susține această pânză. III. S.f. **1.** Pasăre; animal (care zboară). **2.** Plantă erbacee cu tulpina înaltă, cu florile roșii-purpuri, cu fructele în formă de capsule cu numeroase semințe prevăzute cu peri mătăsoși, folosită în medicina populară (*Epitobium angustifolium*). — **Zbură** + suf. *-ător*.
ZBURĂTORÍ vb. IV v. **zburătuiri**.
ZBURĂTUÍ, *zburătuiesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) **1.** A zburăta (1). **2.** A rețea dintr-o lovitură, făcând să cadă, să se prăbușească. — Din **zbură**.
ZBURĂTUIRE, *zburătuiri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a *zburătu* și rezultatul ei. [Var.: **zburătaire** s.f.] — V. **zburătu**.
ZBURĂTURĂ, *zburătuiri*, s.f. (Pop.) **1.** Bucată scurtă de lemn cu care se aruncă într-un pom sau după o pasăre; scurtătură. ♦ Așchie, țandără. ♦ (Înv.) Sfârâmătură de plumb sau de fier cu care se încărcau armele de foc. **2.** Mișcare de aruncare; distanță până la care ajunge un lucru aruncat. *Departe ca la o zburătură de praștie*. — **Zbură** + suf. *-ătură*.

ZBURĂTURI, *zburătuiesc*, vb. IV. 1. Intrans. (Pop.) A străbate aerul; a zbura. 2. Tranz. și intrans. (Pop.) A zburătăci (1). [Var.: **zburător** vb. IV] — Din **zburătură**.

ZBURDĂ, *zburd*, vb. I. Intrans. A sălta, a alerga sprinten încoace și încolo; a se zbengui, a se juca cu voioșie. 2. Manifestare, faptă a se ține de nebulii, a se arăta lipsit de seriozitate. ♦ Expr. *A-i zburda* (cuiva) *inima* = a fi foarte vesel; a avea chef de petreceri. — Et. nec.

ZBURDĂLNIC, **-Ă**, *zburdalnici*, *-ce*, adj. (Despre animale) Care zburdă; (despre oameni) zglobiu, neastâmpărat, vioi, nebunatic; *p. ext.* ușuratic. ♦ Fig. (Despre stări sufletești sau manifestări ale omului) Plin de avânt, de voioșie, de viociune; avântat. — **Zburda** + suf. *-alnic*.

ZBURDĂRE, *zburdări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *zburda* și rezultatul ei; *fig.* avânt. — V. **zburda**.

ZBURDĂTIC, **-Ă**, *zburdatici*, *-ce*, adj. (Rar) Zburdalnic. — **Zburda** + suf. *-atic*.

ZBŪRDĂ s.f. (Reg.) Zburdare; joacă voioasă; zbunguială, neastâmpăr. — Din **zburda** (derivat regresiv).

ZBURDĂCIUNE, *zburdăciuni*, s.f. (Înv. și reg.) Zburdalnicie. — **Zburda** + suf. *-ăciune*.

ZBURDĂLNICIE, (2) *zburdalnicii*, s.f. 1. Însușirea de a fi zburdalnic; viociune, neastâmpăr, voioșie. 2. Manifestare, faptă a celui zburdalnic; joc, petrecere; nebulie. — **Zburdalnic** + suf. *-ie*.

ZBURDĂTOR, **-OĂRE**, *zburdători*, *-oare*, adj. (Înv.) Zburdalnic, zglobiu, neastâmpărat. — **Zburda** + suf. *-ător*.

ZBURDĂTURĂ, *zburdături*, s.f. (Reg.) Salt, săritură. — **Zburda** + suf. *-ătură*.

ZBURÎȘ adv. (Rar) Ca în zbor; repede. — **Zbura** + suf. *-iș*.

ZBURLI vb. IV. v. **zbârlî**.

ZBURLIRE s.f. v. **zbârlire**.

ZBURLIT, **-Ă**, adj. v. **zbârlit**.

ZDÉLCĂ, *zdelci*, s.f. (Înv.) Contract, act (de vânzare); *p. gener.* orice chitanță sau act oficial. — Din rus. **sdelka**.

ZDRAGÓN s.m. v. **zdrahon**.

ZDRAHÓN, *zdrahoni*, s.m. (Pop. și fam.) Om zdravăn, bine legat, voinic. [Var.: **zdragón** s.m.] — Et. nec.

ZDRANC interj. v. **zdrang**.

ZDRANCA interj. v. **zdrang**.

ZDRANG interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de ciocnirea sau de căderea obiectelor de metal, de spargerea obiectelor de sticlă etc.; *foffenchi*. [Var.: **zdranc**, **zdranca** interj.] — Onomatopee.

ZDRĂVĂN, **-Ă**, *zdraveni*, *-e*, adj. 1. Voinic, puternic, vânos, viguros. ♦ (Adverbial) Cu putere, tare; voinicește. 2. Sănătos, teafăr, întreg, neatins, nevătămat (la trup sau la minte). 3. Mare, tare, solid. *Un par zdravăn*. ♦ (Adverbial) Din plin, mult. *Mânăncă zdravăn*. — Din sl. **sŭdravnŭ**.

ZDRĂNCĂNI vb. IV v. **zdrăngăni**.

ZDRĂNCĂNIT s.n. v. **zdrăngănit**.

ZDRĂNGĂNÉL, *zdrăngănei*, s.m. (Pop.) Clopoțel mic și rotund; zurgălău. [Var.: **zdrăngănel** s.m.] — Contaminare între **zdrăngăni** și **clopoțel**.

ZDRĂNGĂNI, *zdrăngănesc*, vb. IV. 1. Intrans. (Despre sticlă și metale sau despre obiecte făcute din aceste materiale) A produce un sunet caracteristic când se ciocnește de ceva sau este lovit cu ceva. ♦ Tranz. *Zdrăngănește cheile*. 2. Tranz. A face să vibreze coardele unui instrument muzical; (depr.) a cânta fără pricepere la un instrument muzical cu coarde. [Prez. ind. și: *zdrăngăn*. — Var.: **zdrăncăni** vb. IV] — **Zdrang** + suf. *-ăni*.

ZDRĂNGĂNIRE, *zdrăngăniri*, s.f. Acțiunea de a *zdrăngăni* și rezultatul ei. — V. **zdrăngăni**.

ZDRĂNGĂNIT s.n. Faptul de a *zdrăngăni*; cântec executat fără talent la un instrument muzical cu coarde; *zdrăngănitură*. [Var.: **zdrăncănit** s.n.] — V. **zdrăngăni**.

ZDRĂNGĂNITURĂ, *zdrăngănituri*, s.f. Zdrăngănit. — **Zdrăngăni** + suf. *-tură*.

ZDRĂNGĂNÉL s.m. v. **zdrăngănel**.

ZDREANȚĂ, *zdrențe*, s.f. 1. Bucată ruptă, sfâșiată dintr-o pânză sau dintr-un obiect de pânză; haină, rufă sau pânză veche, ruptă. ♦ Fig. (Fam.) Om de nimic; lepădătură, secătură. 2. (La pl.) Un fel de aluat subțire făcut din făină și ouă, care se fierbe în supă în bucățele mici. [Var.: **treanță** s.f.] — Cf. sl. *sŭdranŭ*.

ZDRELÍ, *zdrelesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) răni ușor prin jupuirea pielii; a (se) juli. — Et. nec.

ZDRELIRE, *zdreliri*, s.f. Acțiunea de a (se) *zdrelí* și rezultatul ei. — V. **zdrelí**.

ZDRELÍT, **-Ă**, *zdrelíți*, *-te*, adj. Cu pielea jupuită; rănit prin julire. ♦ Zdrobit, sfărâmat. — V. **zdrelí**.

ZDRELITURĂ, *zdrelituri*, s.f. (Pop.) Rană produsă prin zdrelire; zgârietură, julitură. — **Zdrelí** + suf. *-tură*.

ZDRENȚĂRÓS, **-OĂSĂ**, *zdrențaroși*, *-oase*, adj. (Despre îmbrăcăminte) Prefăcut în zdrențe; rupt, zdrențuit; zdrențos. ♦ (Despre oameni, adesea substantivat) Îmbrăcat în zdrențe, cu haine foarte uzate; flenduros. [Var.: **zdrențuros**, **-oasă**, **strențuros**, **-oasă**, **strențuros**, **-oasă**, **trențărós**, **-oasă** adj.] — **Zdreanță** + suf. *-ăros*.

ZDRENȚÓS, **-OĂSĂ**, *zdrențoși*, *-oase*, adj. Zdrențaros. [Var.: **strențós**, **-oasă** adj.] — **Zdreanță** + suf. *-os*.

ZDRENȚUL, *zdrențuiesc*, vb. IV. Refl. (Despre obiecte de pânză, stofă etc.) A se rupe, a se sfâșia; a se preface în zdrențe. ♦ Tranz. *I-a zdrențuit haina*. [Var.: **trențul** vb. IV] — **Zdreanță** + suf. *-ui*.

ZDRENȚUIT, **-Ă**, *zdrențuiți*, *-te*, adj. 1. (Despre îmbrăcăminte) Prefăcut în zdrențe; rupt, sfâșiat. 2. (Despre oameni) Îmbrăcat în zdrențe; zdrențaros. — V. **zdrențui**.

ZDRENȚURÓS, **-OĂSĂ** adj. v. **zdrențaros**.

ZDROABĂ, *zdroabe*, s.f. (Reg.) Oboseală; trudă; agitație, zbucium. — Din **zdrobi** (derivat regresiv).

ZDROBEĂLĂ, *zdrobeli*, s.f. (Pop.) Zdrobire. — **Zdrobi** + suf. *-eală*.

ZDROBÍ, *zdrobesc*, vb. IV. 1. Tranz. A strivi, a sfărâma. ♦ A nimici, a distruge. ♦ Fig. A măhni, a supăra, a distruge sufletește. ♦ Refl. A se destrăma, a pieri. 2. Refl. Fig. (Reg.; despre oameni) A se strădui din toate puterile, a se frământa, a se agita; a se zbuciuma. — Din sl. **sŭdrobiti**.

ZDROBIRE, *zdrobiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *zdrobi* și rezultatul ei; sfărâmare, strivire; nimicire, distrugere. ♦ Fig. Măhnire, supărare cumplită. — V. **zdrobi**.

ZDROBÍT, **-Ă**, *zdrobiți*, *-te*, adj. Strivit, sfărâmat; distrus, nimicit, învins. ♦ Fig. Copleșit de durere, demoralizat. ♦ Fig. Foarte obosit, sleit de puteri, extenuat. — V. **zdrobi**.

ZDROBITÓR, **-OĂRE**, *zdrobitori*, *-oare*, adj., s.f., s.n. I. Adj. 1. Care zdrobește. ♦ Fig. Copleșitor, istovitor. 2. Fig. Care înlătură orice îndoială; hotărâtor. *Argument zdrobitor*. II. 1. S.f. Mașină folosită pentru mărunțirea sau separarea prin strivire, rupere, smulgere etc. a unor materiale textile, a unor fructe, legume, semințe etc. 2. S.n. Spec. (Reg.) Meliță. — **Zdrobi** + suf. *-tor*.

ZDROBITURĂ, *zdrobituri*, s.f. (Rar) Sfărâmatură, strivitură; rană produsă prin zdrobire. — **Zdrobi** + suf. *-tură*.

ZDRONC interj. Cuvânt care redă zgomotul produs de izbirea, ciocnirea sau căderea unor obiecte de metal. [Var.: **zdrónca** interj.] — Onomatopee.

ZDRÓNCA interj. v. **zdronc**.

ZDRONCĂNI, *zdroncănesc*, vb. IV. Intrans. (Despre vehicule) A face un zgomot caracteristic (din cauza zdroncănăturilor). — **Zdronc** + suf. *-ăni*.

ZDROȘÍ, *zdroșesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A sfărâma, a strivi, a zdrobi. [Var.: **zdruși** vb. IV] — Et. nec.

ZDRUMICĂ, *zdrúmic*, vb. I. Tranz. (Pop.) A face bucățele, a sfărâma, a zdrobi. ♦ Fig. A nimici, a distruge. — Contaminare între **dumica** și **zdrobi**.

ZDRUMICĂRE, *zdrumicări*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a *zdrumica* și rezultatul ei; sfărâmare, zdrobire; nimicire. — V. **zdrumica**.

ZDRUMICĂT, **-Ă**, *zdrumicați*, *-te*, adj. (Pop.) Făcut bucățele, sfărâmat, zdrobit. — V. **zdrumica**.

ZDRUMICĂTURĂ, *zdrumicături*, s.f. (Reg.) Sfărâmatură. — **Zdrumica** + suf. *-ătură*.

ZDRŪNCEN s.n. v. **zdruncin**.

ZDRŪNCIN s.n. (Pop.) 1. Zdruncinătură. ♦ Fig. Efort, strădanie. 2. Fig. Tulburare, zbucium, frământare. [Var.: **zdrŭncen** s.n.] — Din **zdruncina** (derivat regresiv).

ZDRŪNCINĂ, *zdrŭncin*, vb. I. Tranz. 1. A scutura puternic, a zgâlțâi, a zgudui; a clătina; a hurduca. 2. Fig. A clătina din temelii o concepție, o convingere etc.; a slăbi, a submina, a șubrezi. — Et. nec.

ZDRŪNCINĂRE, *zdrŭncinări*, s.f. Acțiunea de a *zdruncina* și rezultatul ei. — V. **zdruncina**.

ZDRŪNCINĂT, **-Ă**, *zdrŭncinați*, *-te*, adj. 1. Zguduit, clătinat, hurducat. ♦ Zdrobit, strivit. ♦ Șubrezi, slăbit. 2. Fig. Tulburat sufletește. — V. **zdruncina**.

ZDRŪNCINĂTOR, **-OĂRE**, *zdrŭncinători*, *-oare*, adj. Care zdruncină, care hurducă. — **Zdruncina** + suf. *-ător*.

ZDRŪNCINĂTURĂ, *zdrŭncinături*, s.f. 1. Scuturătură, zguduire; zguduitură, hurducătură. 2. Fig. Dezechilibru, tulburare. — **Zdruncina** + suf. *-ătură*.

ZDRUȘÍ vb. IV v. **zdroși**.

ZDUP interj., s.n. 1. Interj. Cuvânt care imită zgomotul unei căderi precipitate sau al unor pași grei, apăsați. 2. S.n. (Fam.) Închisoare. — Onomatopee.

ZDUPĂI, *zdúpăi*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A călca greu, cu zgomot; a tropăi. — **Zdup** + suf. *-ăi*.

ZDUPĂIALĂ, *zdupăieli*, s.f. (Pop.) Faptul de a *zdupăi*. — **Zdupăi** + suf. *-eală*.

ZE s.f. v. **za**².

ZEAMĂ, (2) *zemuri*, s.f. 1. Fiertură de carne sau de legume, constituind un fel de mâncare; partea lichidă a bucatelor, apa în care fierb. ⇨ Expr. *A mânca singur bucatele și a lăsa altora zeama* = a trage singur tot folosul, lăsând altora foarte puțin sau nimic. *A nu fi de nicio zeamă*, se spune despre cineva pe care nu se poate pune nici un temei. *Zeamă lungă* = a) mâncare neconsistentă, făcută cu prea multă apă, pentru a ajunge la multe persoane; b) vorbărie lungă, lipsită de interes; p. ext. persoană care vorbește mult și fără nicio noimă. *Tot de-o zeamă* = deopotrivă. *Zeamă de clopot* (sau *de hârleț*) = moartea. *Zeamă de vorbe* = vorbărie deșartă; vorbe goale. ⇨ *Zeamă de varză* = lichid acrișor în care s-a murat varza; moare. 2. Fel de zeamă (1). 3. Lichid pe care îl conțin celulele și țesuturile organismelor vegetale; suc de fructe sau de plante. ⇨ *Zeamă de prune* = țuică. 4. Nume generic pentru diverse lichide. ⇨ *Ou cu zeamă* = ou fiert puțin, cu albușul necoagulat. ⇨ (Rare) Sânge. 5. (Chim.; în sintagma) *Zeamă bordelează* = suspensie de culoare albastră de sulfat bazic de cupru în apă, folosită ca fungicid. [Pl. și: *zemi*. — Var.: *zámă* s.f.] — Lat. **zema**.

ZEAMIL s.n. Produs alimentar dietetic, ușor asimilabil de organism, obținut prin tratarea amidonului din porumb cu hidroxid de sodiu. [Pr.: *ze-a*] — Denumire comercială.

ZEBEREALĂ, *zebereli*, s.f. (Înv.) Sechestrare, sechestr. — **Zeberi** + suf. *-eală*.

ZEBERĂ, *zeberesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A sechestra, a lua cu forță; a confisca. — Et. nec.

ZEBRĂT, *-Ă*, *zebrați*, *-te*, adj. (Rare) Vărgat, cu dungi, ca blana zebrei. — Din fr. *zèbré*.

ZÉBRĂ, *zebre*, s.f. Nume generic dat speciilor de cai sălbatici africani cu blana vărgată cu benzi alternative, deschise și închise; animal care face parte din aceste specii. ⇨ Marcaj de traversare a străzii pentru pietoni, constând din dungi paralele albe sau galbene. — Din fr. *zèbre*.

ZEBREĂ s.f. v. **zăbre**.

ZÉBU s.m. Animal mamifer domestic din țările tropicale asemănător cu bou, caracterizat printr-o cocoșă de grăsime pe greabăn (*Bos indicus*). [Acc. și: *zebū*] — Din fr. **zébu**.

ZÉCE, *zeci*, num. card. 1. Număr care are în numărătoare locul între nouă și unsprezece și care se indică prin cifra 10 sau X. ⇨ (Adjectival) *Are zece elevi*. (La pl., arată o cantitate mare nedeterminată) *Zeci de oameni*. ⇨ Expr. *A avea zece vieți*, se spune când cineva scapă cu viață din situații primejdioase. *A asculta cu zece urechi* = a asculta foarte atent. ⇨ (Substantivat) *Scrie un zece pe tablă*. ⇨ (Cu valoare de num. ord.) *Etajul zece*. ⇨ (Întră în componența num. adverbial) *De zece ori*. ⇨ (Precedat de „câte”, intră în componența num. distributiv) *Plecau câte zece*. 2. (Întră în compunerea numeralelor cardinale compuse de la unsprezece până la nouăsprezece) *Cincisprezece*. ⇨ (Întră în compunerea numeralelor cardinale compuse de la douăzeci până la nouăzeci și nouă) *Patruzeci și trei*. — Lat. **decem**.

ZÉCELEA, **ZÉCEA** num. ord. (Precedat de art. „al”, „a”; de obicei adjectival) Care se află între al nouălea și al unsprezecelea. — **Zece** + **le** + **a**.

ZECÉR, *zeceră*, s.m. (Reg.) Zece; cifră, carte de joc, ban etc. având această valoare. — **Zece** + suf. *-ar*.

ZÉCHE s.f. v. **zeghe**.

ZECICĂ s.f. (Fam.) Carte de joc având pe ea zece puncte. — **Zece** + suf. *-ică*.

ZECIMAL, *-Ă*, *zecimali*, *-e*, adj., s.f. 1. Adj. (Mat.) Care se bazează pe rapoarte ale numărului zece și ale puterilor lui; decimal. ⇨ *Număr zecimal* = număr a cărui parte fracționară este exprimată printr-o fracție zecimală. *Fracție zecimală* = fracție al cărui numitor este egal cu o putere întreagă și pozitivă a numărului zece. *Logaritm zecimal* = logaritmul unui număr în sistemul cu baza zece. *Sistem zecimal* = sistem de unități de măsură în care multiplii și submultiplii unităților principale au valori egale cu puteri întregi, pozitive sau negative, ale numărului zece. *Balanță zecimală* sau *cântar zecimal* = balanță cu brațe inegale, care permite echilibrarea greutăților de măsură cu greutăți etalonate de zece ori mai mici. *Clasificare zecimală* = criteriu de clasificare a științelor, cărților, articolelor etc. în zece grupe, fiecare grupă având numeroase subdiviziuni cifrate din zece în zece. 2. S.f. Fiecare dintre cifrele scrise la dreapta virgulei unui număr zecimal. — Din **decimal** (după *zece*).

ZECÍME, *zecimali*, s.f. 1. A zecea parte dintr-un întreg împărțit în părți egale. ⇨ Prima cifră din dreapta virgulei la numerele zecimale. 2. (În

sistemul fiscal din trecut) A zecea parte, care revenea județului sau comunei, din impozitul plătit de cetățeni statului. — **Zece** + suf. *-ime*.

ZECIUÍ, *zeciuiesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) 1. A lua a zecea parte din produsele cuiva; a dijmu. ⇨ (Fam.) A-și însuși o parte din bunurile cuiva; a fura. 2. (Despre boli, calamități naturale etc.) A face multe victime; a decima. — **Zece** + suf. *-ui*.

ZECIUÍALĂ, *zeciuieli*, s.f. (Înv.) Dare anuală reprezentând a zecea parte din recolta de cereale, din vite etc.; dijimă. ⇨ (Reg.) Uium la moară. [Pr.: *-ciu-ia-*] — **Zeciui** + suf. *-eală*.

ZECIUÍRE, *zeciuiiri*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *zeciuii* și rezultatul ei; zeciuit¹; dijmuire. — V. **zeciui**.

ZECIUÍT¹, *zeciuituri*, s.n. (Înv.) Zeciuire. — V. **zeciui**.

ZECIUÍT², *-Ă*, *zeciuiți*, *-te*, adj. (Înv.) Din care s-a plătit zeciuială; dijmu. — V. **zeciui**.

ZÉCIURI s.n. pl. (Rare) Figuri desenate; motive (geometrice) decorative. — Et. nec.

ZÉE, *zee*, s.f. (Înv., rar) Zeiță. [Scris și: *zeie*] — Din **zeu**.

ZEFÍR, (1) *zefiri*, s.m., (2) *zefiruri*, s.n. 1. S.m. Vânt slab, cald, care suflă primăvara dinspre apus; p. gener. vânt cald, plăcut; adiere. 2. S.n. Țesătură ușoară de bumbac mercerizat, de o singură culoare sau cu dungi colorate, din care se confecționează obiecte de lenjerie; (la pl.) diverse sorturi din această țesătură. — Din fr. *zéphyr*, lat. *zephyrus*.

ZEFLEMEÁ, *zeflemele*, s.f. Ironie ușoară, luare în răs, glumă bațjocitoare. ⇨ Expr. *A lua în zeflemea* = a-și bate joc de cineva, a lua în răs. — Din tc. *zefklenmek*.

ZEFLEMISÍ, *zeflemisesc*, vb. IV. Tranz. A lua în răs, a ironiza (pe cineva sau ceva); a lua peste picior (pe cineva); a bațjocori. — **Zeflemea** + suf. *-isi*.

ZEFLEMISÍRE, *zeflemisiri*, s.f. Acțiunea de a *zeflemisi* și rezultatul ei; ironizare. — V. **zeflemisi**.

ZEFLEMÍSM s.n. (Rare) Înclinare, atitudine, dispoziție de a lua totul în zeflemea. — **Zeflemea** + suf. *-ism*.

ZEFLEMÍST, *-Ă*, *zeflemiști*, *-ste*, adj. (Adesea substantivat) Ironic, bațjocitor, zeflemitor. — **Zeflemea** + suf. *-ist*.

ZEFLEMITÓR, *-OÁRE*, *zeflemitori*, *-oare*, adj. (Rare) Care ironizează; zeflemist. — **Zeflemea** + suf. *-itor*.

ZEFILU, *-IE*, *zefilii*, adj. (Înv.) Vesel, glumeț. — Din tc. *zefkli*.

ZÉGHE, *zeghi*, s.f. 1. Haină țărănească lungă, împodobită uneori cu găitane negre, care se poartă în ținuturile muntoase. ⇨ Haină făcută din piele de oaie cu care se îmbracă ciobanii; șubă. 2. Postav gros din care se fac unele haine țărănești; dimie. [Var.: *zêche* s.f.] — Et. nec.

ZÉGRAS s.n. Iarbă-de-mare. — Din germ. **Seegras**.

ZÉIÉSC, *-IÁSCĂ*, *zeiești*, adj. (Rare) De zeu. [Pr.: *ze-iesc*] — **Zeu** + suf. *-esc*.

ZEIFICÁ, *zeific*, vb. I. Tranz. A deifica. [Pr.: *ze-i*] — Din **zeu** (după *deifica*).

ZEIFICÁRE, *zeificări*, s.f. Acțiunea de a *zeifica*; deificare. [Pr.: *ze-i*] — V. **zeifica**.

ZEIFICÁT, *-Ă*, *zeificați*, *-te*, adj. (Despre obiecte, ființe) Căruia i s-a atribuit putere divină. [Pr.: *ze-i*] — V. **zeifica**.

ZÉINÁ s.f. Proteină care se extrage din boabele de porumb. — Din fr. **zéine**.

ZÉITÁTE, *zeități*, s.f. Divinitate păgână; zeu, zeiță. [Pr.: *ze-i*] — Din **zeu** (după *divinitate*).

ZÉIȚÁ, *zeițe*, s.f. Divinitate păgână feminină. ⇨ Epitet dat femeii adorată. — **Zeu** + suf. *-iță*.

ZEL s.n. Răvnă, sărguință; ardoare. ⇨ Expr. *Exces de zel* = exagerare inutilă în îndeplinirea unei acțiuni, sărguință exagerată. — Din fr. **zèle**, lat. **zelus**.

ZELÁR, *zelare*, s.n. (Rare) Zale, platoșă. — **Za**² + suf. *-ar*.

ZELATÓR, *-OÁRE*, *zelatori*, *-oare*, s.m. și f. (Livr.) Persoană zeloasă. — Din fr. **zéléateur**.

ZELÓS, *-OÁSÁ*, *zeloși*, *-oase*, adj. Plin de zel, de răvnă, de ardoare. — **Zel** + suf. *-os*.

ZÉMNIC, *zemnice*, s.n. (Reg.) Pivniță, beci; bordei săpat în pământ, servind la conservarea bucatelor. — Din bg. **zemnik**.

ZEMÓS, *-OÁSÁ*, *zemoși*, *-oase*, adj. (Despre fructe, plante) Care are suc mult; succulent; (despre mâncăruri gătite) care are zeamă multă, sos mult. ⇨ (Substantivat, m.; inv. și reg.) Pepene galben. — **Zeamă** + suf. *-os*.

ZEMOȘÍ, pers. 3 *zemoșește*, vb. IV. Refl. (Reg.) A deveni zemos. — Din **zemos**.

ZEMOȘÍRE s.f. (Reg.) Acțiunea de a se *zemoși* și rezultatul ei. — V. **zemoși**.

ZEMUÍ, pers. 3 *zemuiește*, vb. IV. Intrans. A lăsa zeamă, a musti; a face să iasă la suprafață, să se scurgă lichidul din interior. ♦ Refl. A se zemoși. — **Zeamă** + suf. *-ui*.

ZENANÁ, (2) *zenanale*, s.f. 1. Țesătură cu urzeală de mătase și băteală de bumbac sau de vignonie, pe o parte lucioasă și pe cealaltă scămoșată, utilizată la confecționarea unor obiecte de îmbrăcăminte pentru femei. 2. (La pl.) Sortiment de zenana (1). [Var.: **zananá** s.f.] — Din fr. **zenana**.

ZENCUIRE, *zencuiri*, s.f. Operație din procesul de tăbăcire vegetală care constă în menținerea pieilor așezate în straturi orizontale în bazine de beton umplute cu zemuri tratate cu tananți, mai concentrate decât cele folosite la pretăbăcire. — Et. nec.

ZÉNDÁ s.f. Limba vechilor perși în care sunt scrise textele din „Avesta” — Din fr. **zend**.

ZENÍT s.n. Punct de intersecție al verticalei locului cu emisfera cerească superioară situat deasupra capului observatorului și opus nadirului; amiază. ♦ Fig. Culme, apogeu, înălțime. — Din fr. **zénith**.

ZENITÁL, **-Ă**, *zenitali*, *-e*, adj. Care aparține zenitului, privitor la zenit. ♦ *Distanță zenitală* = coordonată orizontală egală cu unghiul complementar înălțimii unui astru deasupra orizontului. — Din fr. **zénithal**.

ZEOLÍT, *zeoliți*, s.m. Grup de minerale care reprezintă alumosilicați naturali, hidratați de calciu, sodiu, potasiu, bariu și stronțiu, uneori magneziu, mangan etc., având proprietatea de a-și pierde treptat apa prin încălzire, fapt pentru care este utilizat la dedurizarea apei. [Pr.: *ze-o*] — Din fr. **zéolite** (h).

ZEONIFÉR, *zeonifere*, s.n. Funicular cu cablu folosit pentru transportul persoanelor și al mărfurilor. [Pr.: *ze-o*] — Et. nec.

ZEPELÍN, *zepeline*, s.n. Navă aeriană dirijabilă de mari dimensiuni, construită din metal, cu numeroase compartimente umplute cu hidrogen sau cu alt gaz mai ușor decât aerul; dirijabil. [Scriș: *zeppelin*] — Din germ. **Zeppelin**.

ZER, *zeruri*, s.n. Lichid galben-verzui care se separă din lapte, după coagulare, la prepararea brânzeturilor și care este folosit pentru fabricarea lactozei, urdei etc. ♦ Expr. *A se alege brânza* (sau *urda*) *din zer* = a se alege binele de rău. *A scoate zer din piatră* = a face ceva de necrezut. ♦ Lichid verzui care se scurge din iaurt sau din laptele de vacă prins. ♦ Lichid alb și gras care rămâne după prepararea untului; zară. — Et. nec.

ZERDICEÁF s.m. Plantă din a cărei rădăcină se scoate o vopsea galbenă (*Curcuma longa*). ♦ Substanță colorantă galbenă extrasă din planta de mai sus. — Din tc. **zerdeçav**.

ZERÍ, pers. 3 *zerește*, vb. IV. Refl. (Reg.; mai ales despre lapte) A se face ca zerul, a se înăcri. — Din zer.

ZERMÁCÚP, *zermacupi*, s.m. Monedă turcească de aur, care a circulat și în Țările Române în sec. XVIII–XIX. — Din tc. **zermahbup**.

ZÉRO, *zerouri*, s.n. 1. Număr care, în numărătoare, reprezintă o cantitate vidă și care se indică prin cifra 0; nulă. ♦ Expr. *A reduce ceva la zero* = a reduce cu totul importanța unui lucru, a face să fie neglijabil. ♦ Cifra reprezentând numărul de mai sus pusă la dreapta altei cifre pentru a mări de zece ori valoarea unui număr; nulă. 2. Epitet dat unui om de nimic; nulitate. 3. (Fiz.) Punct care servește ca origine a unei scări cu ajutorul căreia se indică valorile unei mărimi. ♦ Spec. Grad de temperatură fixat în unele sisteme de măsură a temperaturii (Réaumur, Celsius) la punctul de înghețare a apei distilate la presiunea normală. ♦ *Zero absolut* = temperatură de minus 273 de grade Celsius, socotită ca cea mai joasă temperatură posibilă. 4. (Lingv.) *Desinență* (sau *suffix*) *zero* = absența unui afix gramatical la o formă flexionară, care este marcată, față de alte forme cu afixe exprimate, prin lipsa unei mărci formale propriu-zise. — Din fr. **zéro**.

ZERÓS, **-OÁSĂ**, *zerosi*, *-oase*, adj. (Despre lapte, unt, brânză) Cu mult zer; de culoarea sau de consistența zerului; apos. — **Zer** + suf. *-os*.

ZEROVALÉNT, **-Ă**, *zerovalenți*, *-te*, adj. (Despre elemente chimice) Care nu se poate combina cu niciun element, care are valența zero. — Din fr. **zérovalent**.

ZESTRÁȘ, *zestrași*, s.m. (Înv. și reg.) Bărbat care se mută, după căsătorie, în gospodăria soției. — **Zeste** + suf. *-aș*.

ZÉSTRE s.f. 1. Avere (mobilă sau imobilă) care se dă unei fete când se mărită. ♦ Bunuri pe care le aduce o călugăriță la intrarea ei în mănăstire. ♦ (Fam.) Totalitatea bunurilor care constituie averea cuiva. 2. Totalitatea bunurilor care constituie averea unei comunități, a unei instituții etc.; inventar. — Lat. **dextrae** „făgăduință solemnă”.

ZESTRIȘOÁRÁ, *zestrișoare*, s.f. Diminutiv al lui *zestre*. — **Zestre** + suf. *-ișoară*.

ZÉTA, *zeta*, s.m. A șasea literă a alfabetului grec corespunzând sunetului z. — Din fr. **zéta**.

ZETÁJ, *zețaje*, s.n. Metodă de separare sau de concentrare a minereurilor sau a cărbunilor sfărâmați cu ajutorul unui curent de apă, pentru a obține depunerea componentelor în ordinea greutatei lor specifice. — Din fr. **setzage**.

ZETÁR, *zețari*, s.m. Muncitor tipograf care culege manual literele în culegar după manuscris; culegător. — Din germ. **Setzer**.

ZETÁRIE, (2) *zețării*, s.f. 1. Meseria de zețar. 2. Sală în care lucrează zețarii într-o tipografie; culegătorie. — **Zețar** + suf. *-ie*.

ZETÁRIȚĂ, *zețărițe*, s.f. (Rar) Culegătoare într-o tipografie. — **Zețar** + suf. *-iță*.

ZETUÍ, *zețuiesc*, vb. IV. Tranz. A așeza literele unui text în culegar după manuscris pentru a tipări; a culege. — Din germ. **setzen**.

ZETUÍRE, *zețuiri*, s.f. Acțiunea de a *zețui* și rezultatul ei; zețuit, culegere. — V. **zețui**.

ZETUÍT, *zețuituri*, s.n. Faptul de a *zețui*; zețuire. — V. **zețui**.

ZEU¹ interj. v. **zău**.

ZEU², *zei*, s.m. Divinitate păgână; idol. ♦ Fig. Om cu însușiri fizice și morale excepționale. ♦ (Fam.; ir.) Om cu putere, cu influență (politică); șef, conducător. ♦ Expr. *A fi în secretele zeilor* = a fi la curent cu lucruri cunoscute numai de cei mari, de conducători. — Lat. **deus**.

ZÉUGMÁ, *zeugme*, s.f. Figură de stil prin care se unesc gramatical două sau mai multe substantive cu un verb sau cu un adjectiv care, logic, nu se referă decât la unul dintre cele două substantive. — Din fr. **zeugma**.

ZEVÉLCÁ s.f. v. **zăvelcă**.

ZEVCÉC, **-EACĂ**, *zevzeci*, *-ce*, adj. (Adesea substantivat) Prost, nătărău, găgăuță, neghiob; smintit. — Din tc. **zevzek**.

ZEVCÉCIE, *zevzecii*, s.f. (Rar) Purtare de zevzec; nerozie, neghiobie. — **Zevzec** + suf. *-ie*.

ZÉXE interj. (Arg.) 1. Cuvânt prin care se atrage atenția cuiva asupra unei primejdii iminente; atenție! 2. Termen prin care cineva își exprimă disprețul față de o afirmație pe care o socotește lipsită de teme; fleacuri! prostii! — Et. nec.

ZGÁIBÁ, *zgaibe*, s.f. 1. Bubă mică, rană, zgârietură care a început să prindă coajă. ♦ Coajă care se formează pe o rană prin închegarea sângelui; zgancă. 2. (Pop.) Boală de ochi. 3. (Pop.) Boală a vitelor, constând în apariția unor bubulițe pe diferite părți ale corpului. — Lat. **scabia** (= *scabies*).

ZGÁNCÁ, *zgânci*, s.f. (Înv. și reg.) Crustă care se formează pe o rană, pe o bubă etc.; zgaibă (1). — Et. nec.

ZGÁRDÁ, *zgârzi*, s.f. 1. Curea sau cerc de metal care se pune în jurul gâtului la câini (și de care se prinde o curea, un lanț etc.). 2. (Înv.) Salbă; colan, șirag de pietre scumpe. — Cf. alb. *shka rdhë*.

ZGÁIBÁT, **-Ă**, *zgâibați*, *-te*, adj. (Rar) Cu zgârieturi; cu cicatrice. — **Zgaibă** + suf. *-at*.

ZGÁIBULÍȚĂ, *zgâibulițe*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *zgaibă*. — **Zgaibă** + suf. *-uliță*.

ZGÁRDÍȚĂ, *zgârdițe*, s.f. Diminutiv al lui *zgârdă*. — **Zgârdă** + suf. *-iță*.

ZGÁRDÚȚĂ, *zgârdute*, s.f. (Reg.) Panglică (cu mărgelile) care împodobește masca flăcăilor când joacă turca de Anul Nou. — **Zgârdă** + suf. *-uță*.

ZGÁU, *zgăuri*, s.n. (Înv.) 1. Pântecele animalelor, în special pântecele femeii; uter, matrice, mîtră. 2. Scobitură într-un organ al corpului omenesc. 3. Gaură. — Et. nec.

ZGÁI, *zgăiesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. (Pop. și fam.) A deschide tare, a căsca, a holba ochii; a se uita cu insistență, a privi lung, a se uita cu ochii mari. 2. Refl. A se strâmba, a se schimonosi, a se uita batjocoritor. — Din **zgău**.

ZGÁIRE, *zgăiri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (*se*) *zgâi* și rezultatul ei. — V. **zgâi**.

ZGÁIT, **-Ă**, *zgăiți*, *-te*, adj. (Despre ochi) Holbat, căscat; (despre oameni) cu ochii holbați. ♦ (Substantivat) Persoană urâtă, cu ochii holbați, ieșiți din orbite. — V. **zgâi**.

ZGÁLTÁI, *zgăltăi*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) scutura, a (se) clătina cu putere; a (se) zgudu; a (se) zgăltăna; a (se) cutremura. — Formație onomatopeică.

ZGÁLTÁIALÁ, *zgăltăieli*, s.f. Faptul de a (*se*) *zgăltăi*; zgăltăitură, zgăltăit. — **Zgăltăi** + suf. *-eală*.

ZGÁLTÁIT, *zgăltăituri*, s.n. Zgăltăială. — V. **zgăltăi**.

ZGÁLTÁITURÁ, *zgăltăituri*, s.f. Zgăltăială. [Pr.: *-tă-i-*] — **Zgăltăi** + suf. *tură*.

ZGÁLTÁNÁ, *zgăltăn*, vb. I. Tranz. și refl. (Pop.) A (se) zgăltăi. — Cf. *zgăltăi*, *hătăna*.

ZGÁMBÓI¹, *zgâmboi*, s.m. (Fam.) Copil (mic), puști, pici. — Et. nec.

ZGÂMBOI², *zgâmbói*, vb. IV. Refl. (Reg.) A se strâmba, a se schimonosi, a face grimase. [Prez. ind. și: *zgâmboiesc*] — Et. nec.

ZGÂMBOIT, **-Ă**, *zgâmboiți*, *-te*, adj. (Reg.) Schimonosit, cu grimase. — V. *zgâmboi²*.

ZGÂNDĂREȘ, *zgândăresc*, vb. IV. Tranz. și refl. A(-și) irita o rană, o bubă etc. rupând-o, scărpînând-o, răcînind-o. ♦ Tranz. Fig. A ațața, a întărâta, a săcăi; a răscoli, a readuce în memorie lucruri triste. — Et. nec.

ZGÂNDĂRIRE, *zgândării*, s.f. Acțiunea de a (se) *zgândări* și rezultatul ei. — V. *zgândări*.

ZGÂRCENIE s.f. Înșușirea de a fi zgârcit; caracterul omului zgârcit; avariție, calicenie. — **Zgârci²** + suf. *-enie*.

ZGÂRCI¹, *zgârciuri*, s.n. 1. Cartilaj. 2. Unealtă alcătuită dintr-o lamă metalică curbată fixată pe un mâner și folosită pentru curățarea muchiilor vaselor mici de lemn. — Din **zgârci²** (derivat regresiv).

ZGÂRCI², *zgârcesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) strânge, a (se) contracta din cauza frigului, a durerii etc. ♦ Refl. (Despre plante) A se chirici, a se micșora, a degenera. 2. Refl. A da dovadă de zgârcenie, a se arăta zgârcit; a se scumpi. — Din sl. *sŭgŕciti*.

ZGÂRCIÓB, **-OABĂ**, *zgârciobi*, *-oabe*, s.m. și f. (Fam.) Persoană foarte zgârcită. — Cf. *zgârci²*.

ZGÂRCIRE, *zgârciri*, s.f. Acțiunea de a (se) *zgârci²* (1). — V. *zgârci²*.

ZGÂRCIT, **-Ă**, *zgârciți*, *-te*, adj. 1. (Adesea substantivat) Care face economii exagerate, evitând și cheltuielile de strictă necesitate, care strânge cu lâcomie bunuri materiale; avar. ♦ Lipsit de generozitate. ♦ Expr. *Zgârcit la vorbă* = care vorbește puțin și cu chibzuială. 2. (Despre ființe sau despre părți ale corpului lor) Strâns, ghemuit; contractat, chiricit. — V. *zgârci²*.

ZGÂRCITURĂ, *zgârcituri*, s.f. (Rar) Contractie; parte contractată a corpului. — **Zgârci²** + suf. *-tură*.

ZGÂRCIURÓS, **-OASĂ**, *zgârciuroși*, *-oase*, adj. (Reg.) Care are zgârciuri¹, cu zgârciuri¹. — **Zgârci¹** + suf. *-uros*.

ZGĂRIĂ, *zgării*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A(-și) face o rană ușoară pe piele cu unghiele, cu ghearele sau cu un obiect ascuțit. ♦ Tranz. A face pe un obiect o urmă superficială cu ajutorul unui corp ascuțit și dur; a răcăi. ♦ Expr. *A zgăria pământul* = a ara superficial. *A zgăria hârtia* = a scrie literatură proastă. 2. Tranz. Fig. A produce o senzație auditivă neplăcută. ♦ A impresiona în mod neplăcut gustul, mirosul; a ustura. 3. Compuse: *zgărie-brânză* s.m. și f. = epitet dat unui om zgârcit, avar, cărpănos; *zgărie-nori* s.m. = clădire foarte înaltă, cu un număr mare de etaje. [Pr.: *ri-a*] — Lat. **scaberare* (< *scaber*).

ZGĂRIĂT, **-Ă**, *zgăriați*, *-te*, adj. Cu zgărieturi. [Pr.: *ri-a*] — V. *zgăria*.

ZGĂRIEȘI, *zgărieși*, s.m. (Pop.) Instrument format dintr-o bucată prismatică de lemn, în care se fixează două tije metalice cu vârf ascuțit și cu ajutorul cărora se trasează linii paralele pe fața unei piese de lemn. [Pr.: *ri-eci*] — **Zgăria** + suf. *-eci*.

ZGĂRIERE, *zgărieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *zgăria* și rezultatul ei. [Pr.: *ri-e*] — V. *zgăria*.

ZGĂRIETÓR, **-OĂRE**, *zgărietori*, *-oare*, adj. (Rar; despre sunete, glas etc.) Strident, supărător. [Pr.: *ri-e*] — **Zgăria** + suf. *-ător*.

ZGĂRIETURĂ, *zgărieturi*, s.f. Tăietură superficială sau urmă pe suprafața unui obiect făcută de un corp ascuțit și dur; rană ușoară, urmă lăsată pe piele de unghii, de gheare sau de un corp ascuțit. [Pr.: *ri-e*] — **Zgăria** + suf. *-ătură*.

ZGĂTIE, *zgătii*, s.f. (Reg.) Fată sau femeie tânără, vioaie, zglobie. — Et. nec.

ZGLĂVÓC, **-OACĂ**, *zglăvoci*, *-oace*, s.f., s.m. 1. S.f. (și m.) Pește mic de culoare cenușie-cafenie, cu capul mare și turtit, cu corpul îngust, fără solzi, răspândit în apele rezezi de munte; babă, moacă (*Cottus gobio*). 2. S.m. Floare de cânepă (mai ales a cânepii de toamnă). 3. S.m. (Bot.) Albăstrea. [Var.: *glăvoacă* s.f.] — Din bg. *glavóč*.

ZGLOBIÓR, **-OARĂ**, *zglóbiori*, *-oare*, adj. (Pop.) Diminutiv al lui *zglobiu*. [Pr.: *bi-or*] — **Zglobiu** + suf. *-ior*.

ZGLOBÍU, **-IE**, *zglobii*, adj. Vioi, sprinten, zburdalnic. ♦ (Despre dansuri) Cu un ritm vioi, săltăreț, vesel. — Din sl. *zlobivŭ*.

ZGÓMOT, *zgomote*, s.n. 1. Sunet supărător sau amestec de sunete discordante, puternice, nocive. ♦ Gălăgie, vacarm; vuiet, tumult. ♦ Expr. *A face zgomot* = a produce senzație, a face vâlvă. 2. (În sintagmele) *Zgomot de fond* = perturbație sonoră (de mică intensitate) care apare în orice mediu de transmisie a semnalelor. *Zgomot alb* = zgomot de bandă largă, folosit în măsurători electroacustice, caracterizat prin energie egală pe lățime de bandă constantă. *Zgomot colorat* = zgomot de bandă largă, folosit în măsurători electroacustice, caracterizat printr-un spectru continuu și uniform într-un domeniu de frecvențe specificat. *Zgomot roz* = zgomot de

bandă largă, folosit în măsurători electroacustice, caracterizat prin energie constantă pe octavă. — Din sb. *glomot*.

ZGOMOTÓS, **-OASĂ**, *zgomotoși*, *-oase*, adj. Care face (mult) zgomot; gălăgios. ♦ Plin de zgomot, de gălăgie. — **Zgomot** + suf. *-os*.

ZGORNÍ vb. IV v. *scomi*.

ZGORNÍRE s.f. v. *scomire*.

ZGRĂBUNȚĂ, *zgrăbunțe*, s.f. (Pop.) 1. Bulbuliță, coș. 2. Grăuncior de unt, de brânză, de gheață etc. (care plutește într-un lichid). — Et. nec.

ZGRĂBUNȚICĂ, *zgrăbunțele*, s.f. Plantă erbacee din familia compozelilor, cu tulpina ramificată, cu frunze ovale sau eliptice și cu flori galbene (*Lapsana communis*). — **Zgrăbunță** + suf. *-ică*.

ZGRĂBUNȚÓS, **-OASĂ**, *zgrăbunțoși*, *-oase*, adj. (Pop.) 1. Plin de zgrăbunțe (1), cu zgrăbunțe; buburos. 2. Grăunțos, granulos. — **Zgrăbunță** + suf. *-os*.

ZGREPTĂNĂ, *zgreaptăn*, vb. I. (Pop.) 1. Intrans. A zgăria, a răcăi (cu ghearele). ♦ Refl. (Reg.) A se scărpina. ♦ Tranz. A ara la suprafață, a zgăria pământul. 2. Refl. A se cățara, agățându-se cu ghearele. ♦ A se ațâța, a se prinde de ceva. — Et. nec.

ZGREPTĂNĂRE, *zgreptănări*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) *zgreptăna* și rezultatul ei — V. *zgreptăna*.

ZGRIBULÍ, *zgribulesc*, vb. IV. Refl. A tremura și a se strânge, a se ghemui de frig; a dărdăi. — Et. nec.

ZGRIBULÍT, **-Ă**, *zgribuliți*, *-te*, adj. Care stă strâns, ghemuit, tremurând de frig. ♦ (Despre blana animalelor) Zbârlit de frig. — V. *zgribuli*.

ZGRIPSOR s.m. v. *zgriptor*.

ZGRIPSORĂȘ s.m. v. *zgriptoraș*.

ZGRIPSOROĂICĂ s.f. v. *zgripturoaică*.

ZGRIPTÓR, *zgriptori*, s.m. 1. Specie de acvilă mare (*Aquila heliaca*). ♦ (Înv.) Stemă care reprezintă un vultur cu două capete. 2. Veche monedă austriacă de argint (care a circulat și în Țările Române în sec. XVII-XVIII), având imprimată pe o parte stema cu acvila bicefală. 3. Animal fantastic, uriaș, înaripat, cu gheare de pasăre. ♦ Motiv ornamental, reprezentând acest animal, folosit în ceramica medievală românească. 4. Fig. Om rău, avar, hrăpăreț; zgripturoi. [Var.: *zgripsor* s.m.] — Cf. ngr. *g h r i p s*.

ZGRIPTORĂȘ, *zgriptorași*, s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *zgriptor*. ♦ Veche monedă austriacă valorând 10 crețitari, care avea imprimată pe o parte stema cu acvila bicefală. [Var.: *zgripsorăș* s.m.] — **Zgriptor** + suf. *-aș*.

ZGRIPTOROĂICĂ s.f. v. *zgripturoaică*.

ZGRIPTORÓI s.m. v. *zgripturoi*.

ZGRIPTUROĂICĂ, *zgripturoaice*, s.f. 1. Femeia zgriptorului (1). 2. Personaj din basme închipuit ca o femeie rea, cu puteri supranaturale. ♦ Fig. Femeie bătrână, zgârcită și rea; cotoroanță. [Var.: *zgripsoroaică*, *zgriptoroaică* s.f.] — **Zgriptor** + suf. *-oaică*.

ZGRIPTURÓI, *zgripturoi*, s.m. Zgriptor (4). [Var.: *zgriptorói* s.m.] — **Zgriptor** + suf. *-oi*.

ZGRUNȚ, *zgrunțuri*, s.m. Bucătică dintr-o materie tare și fărâmicioasă; grunz. [Var.: *zgrunțur* s.m.] — Pref. *z-* + **grunț**.

ZGRUNȚURÓS, **-OASĂ**, *zgrunțuroși*, *-oase*, adj. Cu zgrunțuri, cu asperități; grunzuros. — **Zgrunțuri** (pl. lui *zgrunț*) + suf. *-os*.

ZGRUNȚUROZITĂTE, *zgrunțurozități* s.f. Calitatea de a fi zgrunțuros. — **Zgrunțuros** + suf. *-itate*.

ZGUDUÍ, *zgúdui*, vb. IV. 1. Refl. și tranz. A se cutremura sau a face să se cutremure, să se clatine din temelie; a (se) scutura cu putere, a (se) zdroncina (1). 2. Tranz. Fig. A tulbura, a zdroncina convingerile, conștiința cuiva. 3. Tranz. Fig. A emoționa puternic, a înflora. — Et. nec.

ZGUDUIĂLĂ, *zguduieli*, s.f. Zguduitură. [Pr.: *-du-ia-*] — **Zgudui** + suf. *-eală*.

ZGUDUIRE, *zguduiuri*, s.f. Acțiunea de a (se) *zgudui*. — V. *zgudui*.

ZGUDUIȚ, **-Ă**, *zguduiți*, *-te*, adj. Agitat, frământat. ♦ Emoționat puternic, înflorat. — V. *zgudui*.

ZGUDUITÓR, **-OĂRE**, *zguduitori*, *-oare*, adj. 1. Care zguduește (1). 2. Fig. Care emoționează, impresionează puternic. [Pr.: *-du-i-*] — **Zgudui** + suf. *-tor*.

ZGUDUITURĂ, *zguduituri*, s.f. 1. Scuturătură puternică; zdroncinătură, zguduială. 2. Fig. Înflorare, cutremurare. [Pr.: *-du-i-*] — **Zgudui** + suf. *-tură*.

ZGURĂ, *zguři*, s.f. 1. Partea minerală fuzibilă din cenușa cărbunilor, care se aglomerează în procesul de solidificare. ♦ Funingine. 2. Reziduu rezultat în procesul de obținere a metalelor din minereuri sau la topirea metalelor, constituit din oxizi formați în procesul tehnologic, din silicați, pământ etc. ♦ Strat de oxizi metalici format deasupra unei suduri executate cu arc electric. 3. Cenușă (întărită). — Cf. alb. *zgyrj r e*, bg. *zguři ja*.

ZGURIFICĂ, pers. 3 *zguřifică*, vb. I. Refl. (Despre obiecte) A se acoperi cu zgură. ♦ A se transforma în zgură. — **Zgură** + suf. *-ifica*.

ZGURIFICĂRE, *zгурificări*, s.f. Acțiunea de a se *zгурifica* și rezultatul ei. — V. *zгурifica*.

ZGURIT, *-Ă, zгурiți, -te*, adj. (Rar) **1.** Acoperit cu zgură, plin de zgură. **2.** Făcut scrum, transformat în zgură, ars; negru. — Din *zгурă*.

ZGURÓS, -OĂȘĂ, zгурoși, -oase, adj. Ca zgura; cu zgură; ars, uscat. — *Zgură* + suf. *-os*.

ZI, zile, s.f. **1.** Interval de timp cuprins între răsăritul și apusul Soarelui; timpul cât Soarele rămâne deasupra orizontului; *p. ext.* lumină solară; interval de timp de 24 de ore, corespunzător unei rotații a Pământului în jurul axei sale; (Astron.) interval de timp între două culminații succesive ale unui astru. ⇨ (Determinând noțiunile „an”, „lună”, pentru a le sublinia durata, lungimea) *Trei luni de zile*. ⇨ Loc. adj. *De toate zilele* sau (rar) *de toată ziua* = de fiecare zi; *p. ext.* obișnuit, comun. *De zi cu zi* = zilnic. ⇨ Loc. adv. *La zi = a)* în fiecare zi, zilnic; *b)* la ziua, la data cerută; fără întârziere. *Zi de (sau cu) zi* sau (rar) *cu zi de zi = a)* zilnic; *p. ext.* neconținut, perpetuu; *b)* din ce în ce; progresiv, treptat. *Din zi în zi = a)* de azi pe mâine; fără termen precis, la infinit. *Amâna plecarea din zi în zi; b)* pe fiecare zi; *p. ext.* din ce în ce. *De la o zi la alta = zilnic; p. ext.* repede, văzând cu ochii. *În toate zilele = în fiecare zi, oricând.* (Reg.) *Pe toată ziua = în fiecare zi; zilnic.* *De (sau despre, către) ziuă = puțin înainte de a se lumina; spre dimineață. Până în (sau la) ziuă sau de cu ziuă = până a nu se lumina; foarte devreme; dis-de-dimineață. Cu ziuă-n cap = foarte devreme. La ziuă = în zori. Peste zi = în cursul zilei, ziua. Zi și noapte* sau (adverbial) *ziua și noaptea = tot timpul, fără încetare; fără odihnă. Nici zi, nici noapte* sau (adverbial) *nici ziua, nici noaptea = niciodată. Toată ziua sau ziua toată = de dimineață până seara; p. ext.* mereu, continuu. ⇨ Expr. *A se face ziuă albă = a se lumina complet, a fi plină zi. A face noaptea zi și ziua noapte sau a face din noapte zi = a lucra sau a petrece noaptea și a dormi ziua; p. ext.* a duce o viață dezordonată. *Bună ziua*, formula de salut, la întâlnire sau la despărțire, în timpul zilei. *A da (sau a dori, a pofti cuiva) bună ziua (sau ziua bună) = a saluta pe cineva.* (Pop.) *A-și lua ziua bună = a-și lua rămas bun. Ca lumina zilei sau ca ziua = (pe lângă adjective ca „limpede”, „clar”) foarte clar, foarte limpede. Într-o (bună) zi sau într-una din zile = odată, cândva. Cât toate zilele (de mare) = foarte mare. A avea (sau a duce) zi bună (sau, rar, albă) cu cineva = a trăi în bune relații cu cineva. A da zi după zi = a lăsa de azi pe mâine; a amâna. La zile mari = la ocazii deosebite; *p. ext.* rar de tot, în mod excepțional. ⇨ (Compus) *Zi-lumină =* perioadă a zilei (**1**) cuprinsă între răsăritul și apusul Soarelui. *Zi-muncă =* unitate de măsură convențională care servește drept etalon pentru stabilirea salariului. ⇨ (Adverbial, în formele *ziua, zilele, zile*) În timpul zilei, în fiecare zi. *Ziua umbra, noaptea se odihnea.* ⇨ (În sintagme și loc., ca unitate de măsură sau de calcul) *Zi de muncă =* numărul de ore în care salariații își desfășoară activitatea în cursul unei zile la locul de muncă. *Cu ziua =* cu plata socotită după zilele muncite; fără angajament permanent. *Zi de cale (sau de drum) =* distanță care se poate străbate într-o zi cu piciorul. ⇨ (Articulat; urmat de o determinare în genitiv sau introdusă prin prep. „de”) Dată la care s-a petrecut sau urmează să se petreacă ceva; termen, soroc. ⇨ *Ziua de astăzi =* perioada de timp, epoca în care trăim, prezentul. *Ziua de mâine =* viitorul. *Ziua de ieri =* trecutul. (În religia creștină) *Ziua de apoi =* momentul în care viii și morții vor fi chemați la judecata lui Dumnezeu. ⇨ (Ca termen calendaristic) *Ziua de 1 Mai.* (Pop.) *Zi-ntâi =* prima zi a fiecărei luni. ⇨ (În titulatura sărbătorilor sau a anumitor date fixe) *Ziua femeii. Zi aniversară* sau *ziua nașterii (sau de naștere) =* aniversare (a zilei de naștere a cuiva). *Ziua (numelui) cuiva =* onomastica cuiva. **2.** (La pl.) Viață, existență, trai. ⇨ Expr. *A avea zile =* a mai avea de trăit, a-i fi dat să (mai) trăiască. *Câte zile voi (sau vei, va etc.) avea =* cât voi (sau vei, va etc.) trăi, tot timpul vieții. *Abia își ține zilele, se spune despre cineva care trăiește prost, greu, foarte modest.* (Pop.) *Cu zilele în mână = a)* într-o primejdie de moarte, la un pas de moarte; *b)* înfricoșat, înspăimântat. *A ridica (sau a răpune, a curma, a lua) cuiva zilele =* a omorî pe cineva. *A i se isprăvi cuiva zilele =* a muri. *A-și urî zilele sau a i se urî cuiva cu zilele =* a se sătura de viață, a nu mai voi să trăiască. *Vai de zilele mele (sau tale etc.) =* vai de capul meu (sau al tău etc.), vai de mine (sau de tine etc.). *De (sau în) zilele mele (sau ale tale etc.) =* în timpul vieții mele (sau tale etc.). **3.** (La pl.; cu determinări care precizează o perioadă de timp) Vreme, epocă. *Zilele tinereții.* ⇨ Expr. *Mic de zile =* tânăr. *Vechi de zile înaintat* în (sau de) zile = înaintat în vârstă, bătrân. (Rar) *Veșnic de zile =* nemuritor. (*A fi învechit în zile rele =* (a fi) înrâit. [Var.: *ziua* s.f.] — Lat. *dies*.*

ZIAFÉT s.n. v. *zafafet*.

ZIAR, *ziare*, s.n. Publicație periodică, de obicei cotidiană, în care se tipăresc știri, informații politice, sociale, culturale etc. de actualitate; gazetă, jurnal. [Pr.: *zi-ar*] — Din *zi* (după it. *diario*).

ZIARIST, *-Ă, ziaristi, -ste*, s.m. și f. **1.** Persoană care lucrează în redacția unui ziar, a unei reviste sau care colaborează (permanent) la ele; gazetar,

jurnalist. **2.** (Fam.) Persoană care vinde sau distribuie ziarele. [Pr.: *zi-a-*] — *Ziar* + suf. *-ist* (după it. *diarista*).

ZIARISTIC, *-Ă, ziaristici, -ce*, adj., s.f. **1.** Adj. De ziarist (**1**); privitor la ziaristică; gazetăresc, jurnalist. **2.** S.f. Profesiunea de ziarist (**1**); domeniu în care ziaristul își desfășoară activitatea; gazetărie, jurnalistică. [Pr.: *zi-a-*] — *Ziarist* + suf. *-ic*.

ZIBELINĂ, *zibeline*, s.f. **1.** (Zool.) Samur (**1**). **2.** Tesătură făcută din fire de lână de calitate bună, foarte puțin răsucite, dezlănate și scâmoșate pentru a căpăta aspectul de zibelină (**1**). — Din fr. *zibeline*.

ZIBETĂ, *zibete*, s.f. Mamifer carnivor cu părul cenușiu pătat cu negru, care trăiește în Africa (*Viverra zibetha*). — Din fr. *zibeth*.

ZICALĂ, *zicale*, s.f. Zicătoare (**1**), proverb. — *Zice* + suf. *-ală*.

ZICAȘ, *zicași*, s.m. (Reg.) Lăutar. — *Zice* + suf. *-aș*.

ZICĂLAȘ, *zicălași*, s.m. (Reg.) Lăutar. — *Zice* + suf. *-ălaș*.

ZICĂTOARE, *zicători*, s.f. **1.** Frază scurtă, uneori rimată, asemănătoare maximei, prin care creatorul popular exprimă o constatare de ordin general, filozofic, un principiu etic, o normă de conduită etc.; zicătură, zicală, proverb. **2.** (Reg.) Bucată muzicală; *p. ext.* instrument muzical. — *Zice* + suf. *-ătoare*.

ZICĂTURĂ, *zicătură*, s.f. **1.** Zicătoare (**1**). **2.** (Reg.) Cântec, cântare. — *Zice* + suf. *-ătură*.

ZICE, *zic, vb.* III. Tranz. **1.** A exprima ceva în cuvinte, a spune, a rosti cu voce tare; *p. ext.* a vorbi. ⇨ Expr. *Cât ai zice pește =* într-o clipă, imediat, îndată. *A zice nu (sau ba) =* a refuza; a tăgădui, a se opune, a rezista. *A zice da =* a afirma, a accepta, a consimți. *Vrea (sau va, vra) să zică = a)* înseamnă, are sensul, semnificația, valoarea...; *b)* așadar, deci, prin urmare. *Mai bine zis =* mai exact, mai precis exprimat. ⇨ A se adresa cuiva cu cuvintele..., a-i spune. ⇨ (Despre texte) A cuprinde, a menționa, a relatea. ⇨ (Reg.) A comunica, a transmite, a face cunoscut. **2.** A afirma, a declara; a susține, a pretinde. ⇨ A promite, a făgădui. ⇨ A răspunde, a riposta; a invoca. *Mai zi dacă ai ce.* ⇨ A reproșa, a obiecta. *Frumos, n-am ce zice.* ⇨ Expr. *Să nu zici că... =* să nu-mi reproșezi că... ⇨ A contesta. ⇨ A sfătui, a îndemna; a porunci, a ordona. **3.** (Pop.) A cânta (din gură sau dintr-un instrument); a doina, a hori. **4.** A-și da o părere, a se pronunța într-o chestiune; *p. ext.* a gândi, a socoti, a crede. *Toți vor zice cum vrei tu.* ⇨ Expr. (*Că*) *bine zici!* = bună idee! așa este. *Ce-am zis eu? =* nu ți-am spus? vezi că am avut dreptate? *Zi... = a)* judecă, socotește, dă-ți părerea; *b)* așadar, prin urmare. *Ce-ai zice...? =* ce părere ai avea? cum ți-ar părea? *Să zicem = a)* să presupunem, să admitem; *b)* de exemplu. *Vino, să zicem, la ora zece.* ⇨ (La optativ sau la conjunctiv) A avea sau a lăsa impresia că... *Așa, numai ca să zică și el că face o treabă.* **5.** A se adresa cuiva rostindu-i numele; a numi un obiect cu numele lui; *p. ext.* a porecli. ⇨ Impers. *O fată ce-i zice Maria.* ⇨ Expr. (Ref.) *Cum (sau precum) s-ar (mai) zice =* cum s-ar exprima, cum s-ar traduce (cu alte cuvinte). — Lat. *dicere*.

ZICERE, *ziceri*, s.f. Acțiunea de a *zice* și rezultatul ei; ceea ce se exprimă prin cuvinte; comunicare de orice fel; cuvânt, vorbă, vorbire. ⇨ Expresie, zicătoare, zicală. — V. *zice*.

ZID, *ziduri*, s.n. Element de construcție vertical, cu grosime (relativ) mică în raport cu celelalte dimensiuni, executat din cărămizi, din blocuri de piatră etc., așezate ordonat unele peste altele (și unite printr-un liant), sau din beton, destinat să limiteze, să separe sau să izoleze un spațiu ori să susțină alte elemente de construcție, alcătuind un perete, o îngrădire, o fortificație etc. ⇨ Loc. adv. *Între (cele patru) ziduri =* în interiorul unei clădiri. ⇨ Expr. *A face zid împrejurul cuiva =* a înconjura pe cineva din toate părțile pentru a-l apăra; a se solidariza cu cineva, a se uni în jurul cuiva în susținerea unei cauze. ⇨ *Zid sonic =* barieră imaginară referitoare la depășirea vitezei sunetului. — Din sl. *zidŭ*.

ZIDĂR, *zidari*, s.m. Muncitor specializat în executarea lucrărilor de construcție din zidărie¹, precum și de finisare a betonului după turnare. — *Zid* + suf. *-ar*.

ZIDĂREASĂ, *zidărese*, s.f. Femeie-zidar. ⇨ Soția zidarului. — *Zidar* + suf. *-easă*.

ZIDĂRIE¹, (**2**) *zidării*, s.f. **1.** Lucrare de construcție făcută din zid; parte a unei construcții făcute din zid. **2.** P. gener. Construcție. — *Zid* + suf. *-ărie*.

ZIDĂRIE², *zidării*, s.f. Meseria zidarului; zidărit. — *Zidar* + suf. *-ie*.

ZIDĂRIȚ s.n. Meseria zidarului; zidărie². — *Zidar* + suf. *-iț*.

ZIDĂRIȚĂ, *zidărițe*, s.f. Zidăreasă. — *Zidar* + suf. *-iță*.

ZIDI, *ziedsc*, vb. IV. Tranz. **1.** A ridica un zid; *p. gener.* a ridica o clădire; a clădi, a construi. ⇨ Refl. Fig. A se forma; a se înălța. **2.** A închide într-un zid sau între ziduri. **3.** (În concepția creștină, despre Dumnezeu) A crea (lumea). — Din sl. *zidati*.

ZIDIRE, *zidiri*, s.f. **1.** Acțiunea de a *zidi* și rezultatul ei. **2.** (Concr.) Construcție, clădire, edificiu. **3.** (În concepția creștină) Creație săvârșită de Dumnezeu. **4.** (Înv.) Creatură, făptură, ființă. — V. *zidi*.

ZIDÍT, -Ă, *zidiți*, -te, adj. **1.** Clădit, construit, executat din zidărie¹. **2.** (Despre uși, ferestre) Închis, astupat cu un zid. **3.** (Despre oameni, în expr.) *Bine zidit* = bine făcut; zdravăn, voinic, solid. — V. **zidi**.

ZIDITÓR, *ziditori*, s.m. **1.** Persoană care zidește, construiește; *p. ext.* întemeietor. **2.** (Bis.; art.) Dumnezeu. — **Zidi** + suf. -*tor*.

ZIDUI, *ziduiesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A zidi, a închide sau a înconjura cu ziduri. — **Zid** + suf. -*ui*.

ZIDURÉL, *zidurele*, s.n. Diminutiv al lui *ziduri*. — **Ziduri** (pl. lui *zid*) + suf. -*el*.

ZIGOMÁTIC, -Ă, *zigomatici*, -ce, adj. Care se referă la zigomă, care aparține zigomei. ⇨ *Apofiză zigomatică* = apofiză inferioară a osului temporal. *Arcadă zigomatică* = arcadă osoasă formată prin unirea apofizei zigomatice cu osul molar. *Os zigomatic* = zigomă. — Din fr. **zygomatique**.

ZIGOMĂ, *zigome*, s.f. Prelungire a osului temporal, care leagă acest os cu osul molar; os zigomatic. — Din fr. **zygoma**.

ZIGOMÓRF, -Ă, *zigomorfi*, -e, adj. (Despre flori) Care are un singur plan de simetrie (median, transversal sau oblic). — Din fr. **zygomorphe**.

ZIGOSPÓR, *zigospori*, s.m. Zigot. — Din fr. **zygospore**.

ZIGÓT, *zigoți*, s.m. Celulă rezultată din unirea a doi gameți; ovul fecundat; zigospor. — Din fr. **zygote**.

ZIGURÁT, *zigurate*, s.n. Edificiu specific Mesopotamiei, în formă de piramidă în trepte, având pe ultima platformă un templu. — Din fr. **ziggourat**.

ZIGZÁC s.n. v. **zigzag**.

ZIGZÁG, *zigzaguri*, s.n. Linie frântă care pare formată din mai multe litere Z puse cap la cap. ⇨ Loc. adv. *În zigzag* = în formă de linie frântă, șerpuit. [Var.: **zigzác** s.n.] — Din fr. **zigzag**, germ. **Zickzack**.

ZIGZAGÁT, -Ă, *zigzagați*, -te, adj. În formă de zigzag. — **Zigzag** + suf. -*at*.

ZILÁȘ, *zilași*, s.m. (Reg.) Ziler. — **Zi** + suf. -*aș*.

ZILÉR, -Ă s.m. și f. v. **zilier**.

ZILIER, -Ă, *zilieri*, -e, s.m. și f. Muncitor angajat și plătit cu ziua; zilaș. [Var.: **ziler** s.m.] — **Zile** (pl. lui *zi*) + suf. -*ar*.

ZILIȘOÁRĂ, *zilișoare*, s.f. Ziulică. — **Zi** + suf. -*ișoară*.

ZÍLNIC, -Ă, *zilnici*, -ce, adj. (Adesea adverbial) De fiecare zi, cotidian; *p. ext.* obișnuit, banal. ⇨ *Pâine zilnică* = hrană, existență de toate zilele. — **Zi** + suf. -*nic*.

ZIMÁZĂ, *zimaze*, s.f. Enzimă care se găsește în drojdia de bere și care transformă zahărul în alcool și în bioxid de carbon. — Din fr. **zymase**.

ZIMBERÉC, *zimberecuri*, s.n. (Înv.) Arc de ceasornic; *p. ext.* mașinărie. [Var.: **zimberechi** s.n.] — Din tc. **zemberek**.

ZIMBERÉCHI s.n. v. **zimberec**.

ZIMBÍL, *zimbiluri*, s.n. (Înv. și reg.) Coș împletit din papură sau din rogoz. [Pl. și: *zimbile*] — Din tc. **zembili**.

ZÍMBRE s.f. pl. v. **zâmbre**.

ZÍMBRU¹, *zimbrí*, s.m. Animal sălbatic masiv din familia bovinelor, cu corpul acoperit cu o blană deasă, păsoasă, cu capul mare și lat, cu coarnele scurte, întoarse în afară, în față și în sus, cu greabănul înalt, cu gâtul și cu bărbia acoperite cu păr lung, răspândit în Carpați, iar astăzi ocrotit în rezervații naturale (*Bison bonasus*). — Din sl. **zombřu**.

ZÍMBRU² s.m. v. **zâmbru**.

ZIMNICEÁN, -Ă, *zimniceni*, -e, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din orașul Zimnicea. **2.** Adj. Care aparține orașului Zimnicea sau zimnicenilor (**1**), referitor la Zimnicea ori la zimniceni. — **Zimnicea** (n.pr.) + suf. -*ean*.

ZIMNICEÁNCĂ, *zimnicence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din orașul Zimnicea. — **Zimnicean** + suf. -*că*.

ZIMOGÉN, -Ă, *zimogeni*, -e, s.n., adj. (Biol.) **1.** S.n. Formă inactivă a unei enzime. **2.** Adj. (Despre celule, glande) Care produce enzime; (despre bacterii) care produce fermentație. — Din fr. **zymogène**.

ZIMȚ, *zimți*, s.m. **1.** Fiecare dintre creștăturile de pe muchia unor monede. ⇨ (Înv. și fam.; la pl.) Bani, monede; galbeni. ⇨ Fiecare dintre dinții unei roțițe (dintr-un mecanism) sau ai secerii, ai pânzei de fierăstrău etc. **2.** (Înv.) Fiecare dintre creștăturile situate în partea de sus a unui zid, a unui turn de cetate. — Cf. bg. *z a b e c*, sb. *z u b a c*.

ZIMȚĂ, *zimțez*, vb. I. Tranz. A zimți. — Din **zimț**.

ZIMȚĂRE, *zimțări*, s.f. Acțiunea de a *zimța* și rezultatul ei; zimțuire. — V. **zimța**.

ZIMȚÁT, -Ă, *zimțați*, -te, adj. Cu zimți; dințat, crestă, zimțuit. — V. **zimța**.

ZIMȚIȘÓR, *zimțișori*, s.m. Diminutiv al lui *zimț*. — **Zimț** + suf. -*ișor*.

ZIMȚÓS, -OĂȘĂ, *zimțoși*, -oase, adj. Cu zimți, cu dinți, cu creștături. — **Zimț** + suf. -*os*.

ZIMȚUI, *zimțuiesc*, vb. IV. Tranz. A face zimți la o piesă, la o pânză de fierăstrău, la o seceră etc.; a zimța, a creșta, a randalina, a stria, a moleta. — **Zimț** + suf. -*ui*.

ZIMȚUIRE, *zimțuiri*, s.f. Acțiunea de a *zimțui*; zimțare. — V. **zimțui**.

ZIMȚUIT, -Ă, *zimțuiți*, -te, adj. Cu zimți; crestă, zimțat. — V. **zimțui**.

ZINC s.n. Element chimic, metal de culoare albă-albăstruie, folosit în industrie atât singur, cât și sub formă de aliaje. — Din fr. **zinc**.

ZINCĂ, *zinchez*, vb. I. Tranz. A zincui. — Din **zinc**.

ZINCÁRE, *zincări*, s.f. Acțiunea de a *zincă* și rezultatul ei; operație de acoperire cu un strat subțire de zinc a pieselor de oțel sau de fontă, precum și a unor piese nemetalice, pentru a le proteja împotriva coroziunii sau pentru a le da un aspect decorativ. — V. **zincă**.

ZINCÁT, -Ă, *zincăți*, -te, adj. Acoperit cu zinc. — V. **zincă**.

ZINCOGRÁF, -Ă, *zincografi*, -e, s.m. și f. Lucrător tipograf calificat care execută clișee în zinc. — Din fr. **zincographe**, germ. **Zinkograph**.

ZINCOGRAFIA, *zincografie*, vb. I. Tranz. A reproduce imagini, desene etc. prin procedee zincografice. [Pr.: -*fi-a*] — Din fr. **zincographier**.

ZINCOGRÁFIC, -Ă, *zincografici*, -ce, adj. Care se folosește în zincografie, care se referă la zincografie. — Din fr. **zincographique**.

ZINCOGRAFIE, (**2, 3**) *zincografii*, s.f. **1.** Procedeu de tipar pentru ilustrații în care se folosesc clișee obținute prin fotografiere și gravare pe plăci de zinc (uneori și de cupru, alamă, oțel etc.). **2.** Atelier în care se execută clișee prin zincografie (**1**). **3.** Reproducere, ilustrație executată prin zincografie (**1**). — Din fr. **zincographie**.

ZINCOGRAVURĂ, (**2**) *zincogravuri*, s.f. **1.** Tehnică a realizării clișeelelor de zinc impermeabile prin gravare manuală sau mecanizată. **2.** Clișeu executat prin zincogravură (**1**). — Din fr. **zincogravure**.

ZINCUI, *zincuiesc*, vb. IV. Tranz. A acoperi un obiect de oțel, de fontă sau nemetalic cu un strat subțire de zinc pentru a-l feri de coroziune sau pentru a-i da un aspect decorativ; a zincă. — **Zinc** + suf. -*ui*.

ZINCUIRE, *zincuirii*, s.f. Acțiunea de a *zincui* și rezultatul ei; zincare. — V. **zincui**.

ZINGÁNÍ vb. IV v. **zângăni**.

ZINGÁNIRE s.f. v. **zângănire**.

ZINGÁNÍT s.n. v. **zângănit**.

ZÍNGÁT s.n. v. **zângăt**.

ZINGHENÍ vb. IV v. **zângăni**.

ZINGHENÍRE s.f. v. **zângănire**.

ZINGHENITÓR, -OÁRE, adj. v. **zângănitó**.

ZÍNGHET s.n. v. **zângăt**.

ZINNWALDÍT s.n. (Min.) Silicat natural de litiu, potasiu și fier. [Pr.: *ținwaldiț*] — Din fr. **zinnwaldite**, germ. **Zinnwaldit**.

ZIRCÓN s.n. Silicat natural de zirconiu tetraedric, de obicei galben-portocaliu, roșu sau verde, foarte dur, folosit pentru obținerea dioxidului de zirconiu, iar cristalele limpezi, ca pietre semiprețioase. — Din fr. **zircon**.

ZIRCÓNIU s.n. Element chimic, metal de culoare cenușie, intermediar între siliciu și aluminiu, care se folosește la fabricarea recipientelor rezistente la temperaturi înalte, a unor oțeluri speciale etc. — Din fr. **zirconium**.

ZIS¹ s.n. Faptul de a *zice*. — V. **zice**.

ZIS², ZISĂ, *ziși*, *zise*, adj., s.f. **1.** Adj. Numit, denumit, poreclit. ⇨ Loc. adj. *Așa-zis* (sau -*zisă*, -*ziși*, -*zise*) = pe nedrept sau în mod convențional numit astfel; aparent, fals. **2.** S.f. Vorbă, spusă; afirmație. ⇨ Proverb, zicătoare. ⇨ (Înv.) Sfat, îndemn; ordin, poruncă. — V. **zice**.

ZIUÁTIC, -Ă, *ziuatici*, -ce, adj. (Pop.; despre frați, surori) Născut în aceeași zi a anului, dar în ani diferiți. [Pr.: *zi-ua*] — **Ziuă** + suf. -*atic*.

ZIUĂ s.f. v. **zi**.

ZIULICĂ s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *zi*; zilișoară, ziuilță, ziușoară. ⇨ Loc. adv. *Toată ziuica* sau *ziulica toată*, *ziulica întreagă* = de dimineață până seara. ⇨ Expr. *Cât e ziuica de mare* = cât ține ziua. *Până în ziuica de astăzi* = până acum. [Pr.: *zi-u*] — **Zi** + suf. -*ulică*.

ZIULIȚĂ, *ziulițe*, s.f. (Pop.) Ziulică. [Pr.: *zi-u*] — **Zi** + suf. -*uliță*.

ZIUȘOÁRĂ s.f. (Rar) Ziulică. ⇨ Loc. adv. *La ziușoară* = în zori de zi, dis-de-dimineață. [Pr.: *zi-u*] — **Zi** + suf. -*ușoară*.

ZIVÉLCĂ s.f. v. **zăvelcă**.

ZIVÁNIE, *zivanii*, s.f. Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunze liniare alungite, cu spicul asemănător cu cel al pirului, cultivată ca plantă furajeră și ornamentală (*Lolium perenne*). [Var.: **zâzanie** s.f.] — Din ngr. **zizania**.

ZLĂTÁR, *zlătari*, s.m. **1.** (Înv.) Meșter (țigan) care se ocupa cu prelucrarea aurului. **2.** Țigan (nomad). — Din bg., sb. **zlatar**.

ZLĂTĂREĂȘĂ, *zlătăreșe*, s.f. (Înv.) Soția zlatarului. — **Zlătar** + suf. -*eașă*.

ZLOĂTĂ, *zloate*, s.f. (Pop.) Ploaie amestecată cu zăpadă; lapoviță. — Din sl. *slota*.

ZLOT, *zloti*, s.m. Unitate monetară a Poloniei. ♦ Monedă de aur care a circulat în Europa Centrală și Răsăriteană. ♦ Monedă de argint care, la începutul sec. XIX, valora 30 de parale. ♦ Expr. *A nu plăti niciun zlot (râu) în ochii cuiva* = a nu valora nimic pentru cineva, a nu da nicio considerație cuiva sau la ceva. ♦ Nume dat în trecut în Transilvania unei monede austriece; monedă de argint de două coroane. — Din pol. *zloty*.

ZLOTĂȘ, *zlotăși*, s.m. (Înv.) Slujbaș însărcinat cu strângerea impozitelor. — **Zlot** + suf. *-aș*.

ZLOTÓS, **-OĂSĂ**, *zlotosi*, *-oase*, adj. (Rar) Cu zloată; ploios, umed, noroios. — **Zloată** + suf. *-os*.

ZMĂCINĂ, *zmăcin*, vb. I. Refl. (Rar) A se agita, a se frământa, a se zbate. — Cf. *măcina*.

ZMĂCINĂRE, *zmăcinări*, s.f. (Rar) Faptul de a se *zmăcina*; zbcucium, frământare; zguduire. — V. **zmăcina**.

ZMĂCINĂT, **-Ă**, *zmăcinați*, *-te*, adj. (Rar) Agitat, frământat, zbcuciumat. — V. **zmăcina**.

ZMĂNGĂLEALĂ s.f. v. **măzgăleală**.

ZMĂNGĂLI vb. IV v. **măzgăli**.

ZMĂNGĂLIRE s.f. v. **măzgălire**.

ZMĂNGĂLIT, **-Ă** adj. v. **măzgălit**.

ZMĂNGĂLITURĂ s.f. v. **măzgălitură**.

ZMEIÓS, **-OĂSĂ**, *zmeioși*, *-oase*, adj. (Rar) Ca un zmeu (I 1); aprig, focos. — **Zmeu** + suf. *-os*.

ZMEOAICĂ, *zmeoaice*, s.f. 1. (În mitologia populară românească) Personaj feminin reprezentând întruchiparea fabuloasă a forțelor răului; zmeoaie (1). 2. Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu tulpina cilindrică, cu flori albe sau purpurii dispuse în umbel (Laserepium latifolium). — **Zmeu** + suf. *-oaică*.

ZMEOAIE, *zmeoaie*, s.f. 1. Zmeoaică (1). 2. Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu tulpină și cu fructe păroase, care crește prin văile umbrase de munte (*Libanotis montana*). 3. Plantă erbacee cu flori galbenaurii (*Laserepium archangelica*). — **Zmeu** + suf. *-oaie*.

ZMEOI, *zmeoi*, s.m. (În basme) Augmentativ al lui *zmeu* (I). — **Zmeu** + suf. *-oi*.

ZMEU, (I) *zmei*, s.m., (II) *zmeie*, s.n. I. S.m. 1. (În mitologia populară românească) Personaj reprezentând întruchiparea fabuloasă a forțelor răului. ♦ Fig. Erou, viteaz. ♦ Expr. *A se lupta ca un zmeu* = a se lupta vitejește. ♦ Fig. Cal focos și aprig. 2. Balaur. 3. (În credințele populare) Boală pricinuită de dragoste. II. S.n. Jucărie făcută dintr-un dreptunghi de hârtie, pânză etc. fixat pe un schelet ușor de lemn, care se ridică în aer la bătaia vântului și care este mânăuită de pe pământ cu ajutorul unei sfiori lungi. — Din sl. *zmij*.

ZMEULÉT, *zmeuleți*, s.m. Diminutiv al lui *zmeu* (I). [Pr.: *zme-u*] — **Zmeu** + suf. *-uleț*.

ZMEUR, *zmeuri*, s.m. Arbust din familia rozaceelor, cu ramuri ghimpoase, flexibile, cu frunze albe pe partea inferioară, cu flori albe, cu fructe roșii, aromate, comestibile; zmeurar (*Rubus idaeus*). — Din **zmeură** (derivat regresiv).

ZMEURĂR, *zmeurari*, s.m. (Bot.; reg.) Zmeur. [Pr.: *zme-u*] — **Zmeur** + suf. *-ar*.

ZMEURĂTĂ, *zmeurate*, s.f. 1. Băutură preparată din zmeură fermentată cu zahăr și cu alcool. 2. Băutură răcoritoare preparată din sirop de zmeură și apă (gazoasă). [Pr.: *zme-u*] — **Zmeură** + suf. *-ată*.

ZMEURĂ s.f. Fructul zmeurului. — Et. nec.

ZMEURÉT s.n. Zmeuriș. [Pr.: *zme-u*] — **Zmeură** + suf. *-et*.

ZMEURIȘ, *zmeurișuri*, s.n. Teren pe care crește spontan sau se cultivă zmeura; zmeuret. [Pr.: *zme-u*] — **Zmeur** + suf. *-iș*.

ZMEURIU, **-IE**, *zmeurii*, adj., s.n. 1. Adj. De culoarea zmeurii; roșiatic. 2. S.n. Culoare zmeurie (1). [Pr.: *zme-u*] — **Zmeură** + suf. *-iu*.

ZNAMÉNIE s.f. v. **snamenie**.

ZNAMIE, *znamii*, s.f. (Reg.) Om slab și pocit; pocitanie. — Et. nec.

ZOĂIE, *zoaie*, s.f. (Pop.) Apă (cu săpun și cu leșie) rămasă de la spălatul rufelor, al vaselor etc.; apă murdară, lături. [Pl. și: *zo!*] — Cf. bg., ucr. *z o l a*.

ZOĂNĂ, *zoane*, s.f. (Înv. și reg.) Pleavă. — Cf. sb. *z o n a*.

ZOANTRÓP, **-Ă**, *zoantropi*, *-e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de zoantropie. [Pr.: *zo-an*] — Din fr. **zoantropie**.

ZOANTROPIE s.f. Formă de delir în care bolnavul se crede animal. [Pr.: *zo-an*] — Din fr. **zoantropie**.

ZOB s.n. (Pop.) 1. Așchii rezultate în urma tăierii arborilor cu toporul, cioburi mărunte rezultate în urma spargerii unui vas de sticlă, de ceramică etc. ♦ Expr. *A (se) face zob* = a (se) sparge în bucăți mici, în fărâme; a (se)

face praf. 2. Grăunțe de ovăz (amestecate și cu alte grăunțe) date ca hrană cailor. — Din bg., sb. **zob**.

ZOBÍ, *zobesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) sfârâma, a (se) zdrobi, a (se) strivi. — Din **zob**.

ZOBÍRE, *zobiri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a (se) *zobi* și rezultatul ei. — V. **zobi**.

ZOBÍT, **-Ă**, *zobiți*, *-te*, adj. (Reg.) Sfârâmat, zdrobit. — V. **zobi**.

ZOBÓN s.n. v. **zăbun**.

ZOBONĂȘ s.n. v. **zăbunaș**.

ZODIÁC, (2) *zodiac*, s.n. 1. Zonă circulară a sferei cerești în care se află cele douăsprezece constelații corespunzătoare lunilor anului și prin fața cărora trece drumul aparent al Soarelui în cursul unui an. ♦ *Semnele zodiacului* = figurile simbolice ale zodiilor reprezentând cele douăsprezece constelații. 2. Carte de astrologie cuprinzând preziceri asupra destinului oamenilor, potrivit zodiei în care s-au născut; carte de zodii. [Pr.: *-di-ac*] — Din ngr. [kíklos] **zodhiakós**.

ZODIACÁL, **-Ă**, *zodiacali*, *-e*, adj. 1. Care ține de zodiac (1), privitor la zodiac. 2. (În sintagma) *Lumină zodiacală* = fâșie de lumină difuză, slabă, orientată după direcția zodiacului, de forma unui triunghi cu baza la orizont, vizibilă înaintea aurorii sau după sfârșitul crepusculului. [Pr.: *-di-a-*] — Din fr. **zodiacal**.

ZODIÁR, *zodiare*, s.n. (Înv.) Zodiac (2). [Pr.: *-di-ar*] — **Zodie** + suf. *-ar*.

ZÓDIE, *zodii*, s.f. 1. Fiecare dintre cele douăsprezece constelații ale zodiacului (1); *p. gener.* constelație, planetă. ♦ Interval de timp determinat când Soarele se află într-un astfel de sector. 2. Constelație corespunzând unei anumite luni a anului în care se naște cineva și care, potrivit unor credințe mistice, are o mare influență asupra destinului acestuia; interval de timp corespunzător; *p. ext.* destin, ursită. ♦ Expr. (Glumeț) *A se naște în zodia porcului* = a fi foarte norocos, a avea noroc porcesc. *A se naște în zodia rațelor* = a fi mereu însetat. *A-i da (cuiva) în zodii* = a-i prezice cuiva soarta, viitorul după poziția stelelor. 3. (Rar) Ursitoare. — Din ngr. **zódhion**.

ZODIÉR, *zodieri*, s.m. (Pop.) Cititor în stele care prezice soarta cuiva interpretând zodia în care acesta s-a născut; astrolog. [Pr.: *-di-er*] — **Zodie** + suf. *-ar*.

ZOIÓS, **-OĂSĂ**, *zoioși*, *-oase*, adj. (Pop.) Soios. [Pr.: *zo-ios*] — Din **solos** (după *zoaie*).

ZOLÍ, *zolesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A spăla (prost) rufe. — Din ucr. **zolyty**. Cf. bg. *z ol ja*.

ZÓLNIȚĂ, *zolnițe*, s.f. (Reg.) Ciubăr. — Din ucr. **zol'nyč'a**, pol. **zolnica**.

ZÓNA s.f. art. (În sintagma) *Zona Zoster* = boală infecțioasă virotică localizată în ganglionii spinali și caracterizată prin dureri și prin erupții veziculare pe traiectul nervilor senzoriali. — Din fr. **zona**.

ZONAL, **-Ă**, *zonali*, *-e*, adj. Care este situat într-o anumită zonă, corespunzător unei zone, de zonă. — Din fr. **zonal**.

ZONÁRE, *zonări*, s.f. 1. Împărțire în zone; zonificare. 2. Lucrare cu caracter tehnico-economic prin care se delimitează zonele favorabile de cultură a plantelor agricole în funcție de cerințele acestora față de factorii de climă și de fertilitate a solurilor. — Din **zonă**.

ZÓNĂ, *zone*, s.f. 1. Fiecare dintre cele cinci mari diviziuni ale globului terestru, delimitate în funcție de poli, de cercurile polare și de tropice și caracterizate printr-o climă specifică. *Zonă temperată. Zonă ecuatorială*. ♦ (Astron.) Fiecare dintre părțile cerului corespunzătoare celor cinci zone (1) ale Pământului. 2. Porțiune dintr-o întindere, dintr-un ansamblu, dintr-un tot, delimitată pe baza unor caracteristici distinctive, a unor împrejurări speciale, a unei destinații determinate etc. 3. (Geom.) Parte din suprafața unei sfere cuprinsă între două paralele. 4. (Fiz.) Bandă de frecvență în care oscilațiile au anumite caractere comune. — Din fr. **zone**.

ZONIFICÁRE, *zonificări*, s.f. Zonare. — Din **zonă**.

ZÓO s.n. Grădină zoologică. — Din fr. **zoo**.

ZOOBIOLOGÍE s.f. Disciplină care se ocupă de biologia animală. — Din fr. **zoobiologie**.

ZOOCHÍMIE s.f. Disciplină care studiază compoziția chimică a corpului animalelor și procesele chimice care se petrec în el. — Din fr. **zoochimie**.

ZOOCÓR, **-Ă**, *zoocori*, *-e*, adj., s.f. (Plantă) care are fructe sau semințe adaptate pentru răspândirea prin intermediul animalelor, prezentând formațiuni corespunzătoare (cârlige, țepi, clei etc.) care, prinzându-se de corpul acestora, sunt duse pe distanțe mari. — Din fr. **zoochore**.

ZOOFÁG, **-Ă**, *zoofagi*, *-ge*, adj. Care se hrănește cu carne de animale. — Din fr. **zoophage**.

ZOOFÁGIE s.f. Faptul de a se hrăni cu carne de animale. — Din fr. **zoophagie**.

ZOOFILÍE s.f. (Med.) Dragoste morbidă pentru animale. — Din fr. **zoophilie**.

ZOOFIT, *zoofite*, s.n. (La pl.) Încręgătură care cuprinde animale inferioare a căror formă amintește pe aceea a plantelor; (și la sg.) animal care face parte din această încręgătură. — Din fr. **zoophyte**.

ZOOFITIC, *-Ă, zoofitici, -ce*, adj. Care aparține zoofitelor, privitor la zoofite. — Din fr. **zoophytique**.

ZOOFOBIE, *zoofobii*, s.f. Stare patologică manifestată printr-o frică de animale. — Din fr. **zoophobie**.

ZOOGENIE s.f. Studiul dezvoltării animalelor. — Din fr. **zoogénie**.

ZOOGEOGRAF, *-Ă, zoogeografi, -e*, s.m. și f. Specialist în zoogeografie. [Pr.: -ge-o-] — Din fr. **zoogéographe**.

ZOOGEOGRAFIE s.f. Ramură a geografiei care studiază repartiția geografică a animalelor. [Pr.: -ge-o-] — Din fr. **zoogéographie**.

ZOOGRAFIE s.f. 1. Parte a zoologiei care se ocupă cu descrierea diverselor specii de animale. 2. (În Antichitate) Arta picturii animaliere. — Din fr. **zoographie**.

ZOOLATRIE s.f. Religie primitivă bazată pe divinizarea animalelor; cult al animalelor în diverse religii antice. — Din fr. **zoolâtrie**.

ZOOLĂTRU, *-Ă, zoolătri, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se închină la animale. — Din fr. **zoolâtre**.

ZOOLIT, *zooliți*, s.m. Animal sau parte a unui animal fosil pietrificat. — Din fr. **zoolit(h)e**.

ZOOLÓG, *-Ă, zoologi, -ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în zoologie. — Din fr. **zoologue**.

ZOOLÓGIC, *-Ă, zoologici, -ce*, adj. Care aparține zoologiei, privitor la zoologie. ♦ *Muzeu zoologic* = muzeu unde sunt expuse animale reconstituite sau împăiate, organe, părți ale corpului animal reproduse în planșe etc. *Parc zoologic sau grădina zoologică* = parc în care animale rare sau exotice sunt ținute în condiții asemănătoare cu cele ale vieții lor în libertate. — Din fr. **zoologique**.

ZOOLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul animalelor, cercetând structura, dezvoltarea, modul de viață și relațiile lor cu mediul, precum și cu răspândirea, filogenia și clasificarea lor teoretică și practică. — Din fr. **zoologie**.

ZOOM, s.n. 1. (Fot.; Cin.) Procesul de apropiere sau de depărtare a imaginii, obținut prin utilizarea unui dispozitiv fotografic ori cinematografic. 2. (Inform.) Procesul de mărire sau de micșorare a unei imagini de pe monitorul calculatorului. [Pr.: *zum*] — Din engl. **zoom**.

ZOOMANIE, *zomanii*, s.f. Afecțiune exagerată și morbidă pentru animale. — Din fr. **zoomanie**.

ZOOMÉTRU, *zoometre*, s.n. Instrument folosit pentru măsurarea dimensiunilor corporale animale. — Din fr. **zoomètre**.

ZOOMÓRF, *-Ă, zoomorfi, -e*, adj. (În artele plastice) Care reprezintă animale; zoomorfic. — Din fr. **zoomorphe**.

ZOOMÓRFIC, *-Ă, zoomorfici, -ce*, adj. 1. Referitor la zoomorfie. 2. (În artele plastice) Care reprezintă animale; zoomorfic. — Din fr. **zoomorphique**.

ZOOMORFIE s.f. Parte a zoologiei care studiază conformația animalelor. — Din fr. **zoomorphie**.

ZOOMORFISM s.n. Credință care admite posibilitatea metamorfozării oamenilor în animale. ♦ Cult primitiv care constă în adorarea unor animale ca divinități; reprezentare a zeităților prin animale sau prin atribute ale acestora. — Din fr. **zoomorphisme**.

ZOONOMIE s.f. Ansamblul legilor după care se desfășoară viața animală. — Din fr. **zoonomie**.

ZOONÓZĂ, *zoonoze*, s.f. Infecție contagioasă provocată de bacterii, virusuri, ciuperci, protozoare, viermi etc., comună omului și animalelor, transmisibilă direct sau prin intermediul unor insecte. — Din fr. **zoonose**.

ZOOPALEONTOLOGIE s.f. Știință care studiază animalele fosile. [Pr.: -le-on-] — Din fr. **zoopaleontologie**.

ZOOPÁRC, *zooparcuri*, s.n. Grădina zoologică. — Din germ. **Zoopark**.

ZOOPATIE, *zoopatii*, s.f. (Med.) Delir în care bolnavul crede că are animale în sau pe corp. — Din fr. **zoopathie**.

ZOOPATOLOGIE s.f. Știință despre bolile animalelor — Din fr. **zoopathologie**.

ZOOPLANCTÓN s.n. Totalitatea organismelor animale din plancton. — Din fr. **zooplancton**.

ZOOPSIE s.f. Halucinație vizuală în care se percep diverse animale (hidoase sau periculoase), manifestată în intoxicații cu alcool, stupefiante etc. — Din fr. **zoopsie**.

ZOOPSIHOLOGIE s.f. Ramură a psihologiei care studiază fenomenele psihice la animale (instinctele, deprinderile, senzațiile, emoțiile, memoria etc.); psihologie animală. — Din fr. **zoopsychologie**.

ZOOSPÓR, *zoospori*, s.m. (Bot.) Spor al unor alge și ciuperci prevăzut cu cili vibratili sau cu flageli, cu ajutorul cărora se mișcă în mediul fluid. — Din fr. **zoospore**.

ZOOSPORÁNGE, *zoosporangi*, s.m. Sporange cu zoospori. — Din fr. **zoosporange**.

ZOOTÉHNIC, *-Ă, zotehnici, -ce*, adj. Care aparține zotehniei, privitor la zotehnie, de zotehnie. — Din fr. **zootehnique**.

ZOOTEHNICIÁN, *-Ă, zotehnicieni, -e*, s.m. și f. Specialist în zotehnie; zotehnist. [Pr.: -ci-an] — Din fr. **zotehnicien**.

ZOOTEHNIE s.f. Știință care are drept obiect cunoașterea, reproducerea, creșterea, alimentația, ameliorarea și exploatarea animalelor domestice. — Din fr. **zootehnie**.

ZOOTEHNIST, *-Ă, zotehniști, -ste*, s.m. și f. Zotehnician. — Din fr. **zootehniciste**.

ZOOTERAPEÚTIC, *-Ă, zooterapeutici, -ce*, adj., s.f. 1. Adj. Referitor la zooterapie. 2. S.f. Zooterapie. [Pr.: -pe-u-] — Din fr. **zoothérapeutique**.

ZOOTERAPIE s.f. Terapeutică aplicată animalelor. — Din fr. **zoothérapie**.

ZOOTOMIE s.f. Știință care studiază structura corpului animalelor. ♦ Disecție asupra animalelor. — Din fr. **zootomie**.

ZOOTOXINĂ, *zootoxine*, s.f. Venin secretat de unele animale, cu efect nociv asupra organismului uman. — Din germ. **Zootoxine**.

ZOPÁI vb. IV v. **zupái**.

ZOPÁITÚRĂ s.f. v. **zupáturá**.

ZOPOTI, *zopotesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A alerga de colo până colo, fără odihnă. — Et. nec.

ZOR¹ s.n. 1. Activitate însuflețită, febrilă; grabă mare, urgență, sărguință, febrilitate, însuflețire. ♦ Loc. adv. *Cu zor sau cu tot zorul* = în grabă, repede. *De zor* = din plin, din toate puterile; cu înfrigurare, cu însuflețire, cu elan. *Cu zorul* = cu forța, forțat. ♦ Loc. vb. *A avea zor* = a se zori. ♦ Expr. *Zor-zor* = în mare grabă. *A da zor* = a lucra, a acționa cu mare grabă. *A-i da zor cu (sau că...)* = a nu mai conțeni cu ceva, a insista. *A da cuiva zor* = a grăbi, a îmboldi pe cineva să facă ceva. *A lua (pe cineva) la zor* = a cere (cuiva) socoteală, a muștra. *A lua (pe cineva) cu zorul* = a constrânge, a forța (pe cineva). 2. Necesitate, nevoie; strămtorare, necaz. ♦ Expr. *A nu avea zar de ceva (sau de cineva) = a)* a nu-i trebui, a nu-i fi necesar numaidecât; *b)* a nu-i păsa, a nu avea habar de ceva (sau de cineva). *Ce zor ai?* = ce-ți pasă? ce te interesează? ce-ți trebuie? *A nu avea zar să... (sau de a...)* = a nu avea interes să... — Din tc. **zor**, silă, forță.

ZOR² interj. v. **zur**.

ZORALÍ s.f. art. (Înv. și reg.) Numele unui dans popular (caracterizat prin sărituri neregulate); ca-la-șa-cortului; melodie după care se execută acest dans. [Var.: **zurale** s.f.] — Et. nec.

ZORCAN, *zorcani*, s.m. (lht.; reg.) Plătică. — Et. nec.

ZOREÁ, *zorele*, s.f. (La pl.) Nume dat mai multor specii de plante agățătoare ornamentale, cu flori mov-roșcate sau albastre, având corola în formă de pânle; bună-dimineața, adormițele (*Ipomoea purpurea*); (și la sg.) plantă care face parte dintr-una din aceste specii. — **Zor¹** + suf. -ea.

ZOR¹ s.m. pl. 1. Lumină care se arată pe cer înainte de a răsări Soarele; timp al zilei când răsare Soarele; faptul zilei, aurora. ♦ Loc. adv. *În zori de zi (sau de ziuá)* sau *până-n zori, din zori, în zorii zilei, în zorii zorilor, în (sau la) revărsatul zorilor* sau *o dată cu zorile* = dis-de-dimineață. *Din zori și până-n seară (sau noapte)* = toată ziua. *Din zori în zori* = ziua și noaptea, tot timpul; totdeauna, mereu. ♦ Expr. *A se (re)vârșa sau a (se) crâpa, a se ivi, a se zări, a miji zorile (sau zorii, zori de zi, zori de ziuá)* = a da în fapt (sau a se crâpa, a se anunța) de zori = a apărea zorile, a începe să se facă ziuá, să se lumineze. 2. (Art.) Numele unui dans popular care se joacă la nuntă; melodie după care se execută acest dans; melodie care se cântă miresei la uncrop. [Art.: *zorii și (f.) zorile*] — Din sl. **zori** (gen. pl. al lui *zorja*).

ZORP, *zoresc*, vb. IV. 1. Intrans. și refl. A lucra cu grabă, febril; a da zor, a se grăbi. ♦ A merge iute, a iuți pasul, a se grăbi (să ajungă undeva). 2. Intrans. A insista pentru grăbirea unei acțiuni. 3. Tranz. A îmboldi, a îndemna, a constrânge (pe cineva) să facă (ceva). ♦ (Rar) A susține ceva în mod stăruitor, a-i da zor cu ceva. — Din **zor¹**.

ZORP, pers. 3 *zorește*, vb. IV. Intrans. și refl. (Pop.) A se ivi zorile¹. — Din **zor¹**.

ZORILĂ s.m. 1. Personificare a zorilor¹ în basme populare. ♦ Animal fantastic din basme care se arată în zori¹. 2. Numele popular al stelei Sirius. — **Zor¹** + suf. -ilă.

ZORIRE s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) zor² și rezultatul ei. — V. **zor²**.

ZORIT¹, *zorituri*, s.n. (Rar) Ivirea zorilor¹; p. ext. momentul când se luminează de ziuá; locul de unde se ivesc zorile¹. — V. **zor³**.

ZORIT², *-Ă, zoriti, -te*, adj. Care se grăbește foarte mult; foarte repede, rapid. — V. **zor²**.

ZORNĂI, *zornăi*, vb. IV. Intrans. A produce un zgomot caracteristic prin lovirea, ciocnirea sau rostogolirea unor obiecte de metal, de sticlă etc.; a zângăni, a zuri, a zorzi. ♦ Tranz. *Și zornăie pintenii*. — **Zor²** + suf. -năi.

ZORNĂIALĂ, *zornăieli*, s.f. Zornăit, zornăitură, zornet. — **Zornăi** + suf. *-eală*.

ZORNĂIT, *zornăituri*, s.n. Faptul de a *zornăi*; zgomotul caracteristic pe care îl fac unele obiecte când se lovesc sau se ciocnesc între ele; zornăială, zornăitură, zornet. — V. **zornăi**.

ZORNĂITÓR, *-OÁRE*, *zornăitori*, *-oare*, adj. Care zornăie, care răsună. [Pr.: *-nă-i-*] — **Zornăi** + suf. *-tor*.

ZORNĂITURĂ, *zornăituri*, s.f. Zornăit. [Pr.: *-nă-i-*] — **Zornăi** + suf. *-tură*.

ZÓRNET, *zornete*, s.n. (Rar) Zornăit. — **Zornăi** + suf. *-et*.

ZOROASTRISM s.n. Religie veche a popoarelor din Asia Centrală, Iran și Azerbaidjan, caracterizată prin dualismul binelui și răului. [Pr.: *-ro-as-*] — Din fr. **zoroastrisme**.

ZORZOÍ, *zorzoiesc*, vb. IV. Intrans. și tranz. (Pop.) A zornăi. — **Zor**² + **z[or²]** + suf. *-oi*.

ZORZÓN, *zorzoane* s.n. (Mai ales la pl.) Podoabă lipsită de valoare și fără gust. — Et. nec.

ZORZONÁT, *-Ă*, *zorzonați*, *-te*, adj. (Pop. și fam.) Înzorzonat. — **Zorzoane** + suf. *-at*.

ZOVÉLCÁ s.f. v. **zăvelcă**.

ZÓVON s.n. v. **sovon**.

ZUÁV, *zuavi*, s.m. Soldat francez dintr-un corp special de infanterie (cu uniformă asemănătoare portului arab) care a existat în Algeria. ♦ Soldat algerian dintr-un corp indigen de infanterie ușoară. [Pr.: *-zu-av*] — Din fr. **zouave**.

ZUF s.n. (Reg.) Sortiment de stofă de lână fină și ușoară. — Din tc. **sof**.

ZUGRÁV, *zugravi*, s.m. 1. Lucrător specializat în zugrăvit¹. 2. (Înv.) Pictor (de biserici). [Acc. și: *zúgrav*] — Din ngr. **zoghráphos**.

ZUGRÁVEÁLÁ, *zugrăveli*, s.f. 1. Zugrăvire; (concr.) strat de protecție și ornamental aplicat pe zidurile unor elemente de construcție, format de obicei dintr-o soluție apoasă cu pigmenți minerali și cu var. 2. Pictură (mai ales bisericească); *p. ext.* tablou, desen, gravură. 3. (Rar) Sulimeneală, fard. 4. Fig. (Rar) Descriere, prezentare. — **Zugrăvi** + suf. *-eală*.

ZUGRÁVÍ, *zugrăvesc*, vb. IV. 1. Tranz. A acoperi pereții unei clădiri sau ai unei încăperi cu o soluție apoasă de var amestecată cu humă (și cu diverși coloranți), uneori și cu desene care imită tapetul. 2. Tranz. (Rar) A picta. ♦ A desena. ♦ A scrie (caligrafic). 3. Refl. și tranz. Fig. A (se) profila, a (se) contura; a (se) proiecta, a (se) reflecta. ♦ Refl. (Despre stări psihice) A se imprima, a se reflecta, a se exterioriza pe figura cuiva. 4. Tranz. Fig. A înfățișa prin cuvinte, a reda, a descrie, a prezenta. — Din **zugrav**.

ZUGRÁVIRE, *zugrăviri*, s.f. Acțiunea de a (se) *zugrăvi* și rezultatul ei; zugrăveală, zugrăvit¹. — V. **zugrăvi**.

ZUGRÁVÍT¹ s.n. Faptul de a (se) *zugrăvi*. ♦ (Înv.) Arta de a picta. — V. **zugrăvi**.

ZUGRÁVÍT², *-Ă*, *zugrăviți*, *-te*, adj. 1. (Despre pereți) Dat cu un strat de var și de humă amestecat cu o culoare. 2. Pictat, desenat. ♦ (Pop.) Vopsit. 3. Fig. (Înv.) Prefăcut, fals. — V. **zugrăvi**.

ZULIÁR, *-Ă*, *zuliári*, *-e*, adj. (Înv.) Gelos. ♦ Invidios, pizmaș. [Pr.: *-li-ar*] — **Zulie** + suf. *-ar*.

ZULIE s.f. (Înv.) Gelozie. — Din ngr. **zília**.

ZÚLU s.f. Limbă din familia nigero-congoleză vorbită de zuluși în Africa de Sud. — Din engl. **zulu**.

ZULÚF, *zulufi*, s.m. Șuviță de păr răsucită în spirală; buclă, cărlionț. — Din tc. **zülüf**, ngr. **zulüfi**.

ZULUFÁT, *-Ă*, *zulufați*, *-te*, adj. (Rar) Cu părul făcut zulufi. — **Zuluf** + suf. *-at*.

ZULUFÉL, *zulufei*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *zuluf*. — **Zuluf** + suf. *-el*.

ZULÚM, *zulumuri*, s.n. (Înv.) Nedreptate. — Din tc. **zulüm**.

ZULÚS, *-Ă*, *zulusi*, *-e*, s.m. și f. (La pl.) Populație negroidă din Africa de Sud aparținând grupului bantu; (și la sg.) persoană care face parte din această populație. — Din fr. **Zoulou**.

ZUM interj. (De obicei repetat) Cuvânt care imită sunetele caracteristice produse de unele insecte în zbor. — Onomatopee.

ZUMARICÁLE s.f. pl. (Înv.) 1. Prăjituri, bomboane, zaharicale. 2. Fig. Istericale. — Din ngr. **zimariká** (pl. lui *zimarikón*).

ZUMBÁI, pers. 3 *zúmbäie*, vb. IV. Intrans. (Rar; despre insecte) A zumzâi. — Formație onomatopeică.

ZUMBÁIRE, *zumbăiri*, s.f. (Rar) Zumzet. — V. **zumbăi**.

ZUMZÁI, pers. 3 *zúmozäie*, vb. IV. Intrans. (Despre insecte, mai ales despre albine) A produce un sunet caracteristic când zboară; a bâzâi, a zâzâi. — **Zum** + **z[um]** + suf. *-ăi*.

ZUMZÁITÓR, *-OÁRE*, *zumzăitori*, *-oare*, adj. Care zumzăie. [Pr.: *-ză-i-*] — **Zumzâi** + suf. *-tor*.

ZÚMZET, *zumzete*, s.n. 1. Sunet caracteristic pe care îl produc insectele, mai ales albinele, când zboară; bâzâit, zumbăire. ♦ Zgomot produs de o vibrație puternică și continuă a anumitor obiecte sau mașini. 2. Murmur, freamăt. — **Zumzâi** + suf. *-et*.

ZUP interj. Cuvânt care redă zgomotul unei mișcări precipitate, al unei sărituri sau al unei căderi subite. — Onomatopee.

ZUPÁI, *zupăiesc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) 1. A tropâi. 2. A lovi, a bate, a izbi. [Var.: *zopái*, *zupuf* vb. IV] — **Zup** + suf. *-ăi*.

ZUPÁIT s.n. (Reg.) Acțiunea de a *zupâi* și rezultatul ei; zupăitură. — V. **zupâi**.

ZUPÁITURÁ, *zupăituri*, s.f. (Reg.) Zupăit. [Pr.: *-pă-i-*. — Var.: *zopăitură* s.f.] — **Zupâi** + suf. *-tură*.

ZUPÚÍ vb. IV v. **zupâi**.

ZUR interj. (Adesea cu „r” prelungit) Cuvânt care redă zornăitul metalelor sau zgomotul produs de ciocnirea sau rostogolirea unor obiecte mici. [Var.: **zor** interj.] — Onomatopee.

ZURALIE s.f. v. **zoralie**.

ZURÁÍ vb. IV v. **zurui**.

ZURBÁ, *zurbale*, s.f. (Înv.) Revoltă, răscoală. ♦ Gălăgie, zarvă; ceartă, bătaie. [Var.: *zúrbá*, *zurbálá* s.f.] — Din tc. **zorbá**.

ZURBAGÍU, *-IE*, *zurbagi*, adj., s.m. și f. (Fam.) (Persoană) care caută ceartă, zăzanie; scandalagiu. ♦ (Înv.) Răscolat, răzvrătit, rebel. — **Zurbá** + suf. *-giu*.

ZURBÁLÁ s.f. v. **zurbá**.

ZURBALÁC, *zurbaláci*, s.n. (Înv. și pop.) Luptă, harță. ♦ Revoltă, răscoală. — Din tc. **zorbálik**.

ZURBÁVÁ, *zurbave*, s.f. (Înv.) Ceartă, gălceavă, scandal. — Contaminare între *zurbá* și *gálceavá*.

ZÚRBÁ s.f. v. **zurbá**.

ZURGÁLÁU, *zurgălái*, s.m. (Mai ales la pl.) Glob metallic cu una sau mai multe găurele și cu o bilă în interior, care sună la cea mai ușoară mișcare sau atingere; clopoțel. — Cf. magh. *zörgeni*.

ZURLÍU, *-IE*, *zurlii*, adj. (Fam.) Zvăpăiat, nebunatic; smintit. — Cf. tc. **zorlu**.

ZURÍU, *zúruiesc*, vb. IV. Intrans. și tranz. A zornăi. [Prez. ind. și: *zuruiesc*. — Var.: *zurái* vb. IV] — **Zur** + suf. *-ui*.

ZURÚIRE, *zuruirii*, s.f. Acțiunea de a *zurui* și rezultatul ei; zornăit. — V. **zurui**.

ZURÚIT, *zuruituri*, s.n. Zornăit. — V. **zurui**.

ZURUITÓR, *-OÁRE*, *zuruitori*, *-oare*, adj. Care zuruie; zornăitor. [Pr.: *-ru-i-*] — **Zurui** + suf. *-tor*.

ZÚRZUR, *zurzuri*, s.m. (Pop.) Podoabă. — Et. nec.

ZUVÉLCÁ s.f. v. **zăvelcă**.

ZUZÁI vb. IV v. **zuzul**.

ZUZET, *zuzete*, s.n. (Pop.) 1. Zumzet. 2. Susur, murmur, șopot. — **Zuzui** + suf. *-et*.

ZUZÚÍ, pers. 3 *zúzuie*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A produce un zuzet; a susura, a murmura, a șopti. [Var.: *zuzái* vb. IV] — Formație onomatopeică.

ZVÁSTICÁ s.f. v. **svastică**.

ZVÁPÁIÁ, *zvápái*, vb. IV. Refl. (Rar) A deveni zvăpăiat, zburdalnic; a se agita, a se zvârcoli. — Din **zvápăiat** (derivat regresiv).

ZVÁPÁIÁTI, *-Ă*, *zvápăiați*, *-te*, adj. Nebunatic, zburdalnic, zglobiu; ușuratic. — Cf. *văpăie*.

ZVÁC interj. (Și substantivat) Cuvânt care sugerează o mișcare bruscă, precipitată, o săritură; țâști. — Onomatopee.

ZVÁCÁI, *zvácái*, vb. IV. Intrans. (Rar) A zvârli. — **Zvác** + suf. *-ăi*.

ZVÁCNEÁLÁ, *zvácneli*, s.f. Palpitație puternică a inimii, a tâmpelilor; zvâcnire, zvâcnitură. — **Zvâcni** + suf. *-eală*.

ZVÁCNET, *zvâcnete*, s.n. Zvâcnire; tremur, tresărire. — **Zvâcni** + suf. *-et*.

ZVÁCNI, *zvâcnesc*, vb. IV. Intrans. 1. (Despre inimă, tâmpel etc.; la pers. 3) A bate repede și cu putere (de oboseală, de emoție, de durere etc.); a palpa. 2. (Despre ființe) A sări, a țâșni, a se repezi pe neașteptate. ♦ Spec. A sări brusc în picioare. — **Zvác** + suf. *-ni*.

ZVÁCNIRE, *zvâcniri*, s.f. Faptul de a *zvâcni*; palpitație. ♦ Mișcare bruscă și involuntară a corpului sau a unei părți a corpului. — V. **zvâcni**.

ZVÁCNIÍT¹ s.n. Zvâcnire, zvâcnet. — V. **zvâcni**.

ZVÁCNIÍT², *-Ă*, *zvâcniți*, *-te*, adj. Care zvâcnește, cu zvâcniri; repezit, mișcat repede, brusc. — V. **zvâcni**.

ZVÁCNIÓR, *-OÁRE*, *zvâcnitori*, *-oare*, adj. Care zvâcnește, care palpita. — **Zvâcni** + suf. *-tor*.

ZVÁCNIÓRÁ, *zvâcnituri*, s.f. Zvâcnet, palpitație, pulsație. — **Zvâcni** + suf. *-tură*.

ZVÂNTĂ / ZVR

ZVÂNTĂ, *zvânt*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A face să piardă sau a pierde din umezeală; a (se) zbici, a (se) usca puțin. ♦ Tranz. A-și șterge, a-și usca lacrimile, ochii, obraji. 2. Tranz. Fig. A distruge, a prăpădi, a nimici. ◇ Expr. A *zvânta* (pe cineva) *în bătaie* (sau *în bătăi*) = a bate zdravăn. ♦ A slei, a epuiza, a secătu. ♦ (În propoziții consecutive, legat de diverse verbe, exprimă intensitatea acțiunilor respective) *Fură de zvântă. Mânâncă de zvântă.* [Prez. ind. și: *zvântez*] — Lat. **exventare*.

ZVÂNTĂRE, *zvântări*, s.f. Acțiunea de a (se) *zvânta*. — V. *zvânta*.

ZVÂNTĂȚ s.n. Faptul de a (se) *zvânta*. — V. *zvânta*.

ZVÂNTĂȚ?, *-Ă, zvântați, -te*, adj. Uscat numai în parte, de obicei la vânt sau la soare; zbicit. — V. *zvânta*.

ZVÂNTURĂ, *zvântur*, vb. I. Refl. (Fam.) A umbla (fără rost) dintr-un loc în altul, a cutreiera. — Et. nec. Cf. *vântura*.

ZVÂNTURĂȚ, *-Ă, zvânturați, -te*, adj. Ușuratic, flușuratic, nesocotit, aiurit; *p. ext.* zburdalnic; zvăpăiat, zvânturatic. ♦ (Substantivat; înv.) Aventurier; pribeag. — V. *zvântura*.

ZVÂNTURĂȚEC, *-Ă* adj. v. *zvânturatic*.

ZVÂNTURĂȚIC, *-Ă, zvânturatici, -ce*, adj. (Fam.) Zvânturat. [Var.: *zvânturățec, -ă* adj.] — *Zvântura* + suf. *-atic*.

ZVÂR interj. (Adesea cu „r” prelungit) Cuvânt care redă zgomotul produs de un lucru aruncat cu putere sau care zboară repede prin aer. [Var.: *zvr* interj.] — Onomatopee.

ZVÂRCOL s.n. (Rar) Zbateră, zvâcnet, clocot, frământare continuă. — Din *zvârcoli* (derivat regresiv).

ZVÂRCOLEĂLĂ, *zvârcoleli*, s.f. (Fam.) Zvârcolire. — *Zvârcoli* + suf. *-eală*. **ZVÂRCOLÍ**, *zvârcolesc*, vb. IV. Refl. 1. A se zbate, a face mișcări spasmodice (de durere). ♦ A se întoarce (în așternut) de pe o parte pe alta (de neliniște); *p. ext.* a se învârti încoace și încolo de neastâmpăr; a nu-și găsi locul. 2. Fig. A se agita, a se zbuciuma, a se frământa sufletește. — Cf. bg. *vârgaljam*.

ZVÂRCOLÍRE, *zvârcoliri*, s.f. Faptul de a se *zvârcoli*; mișcare spasmodică; agitare, frământare, zvârcolitură. — V. *zvârcoli*.

ZVÂRCOLITURĂ, *zvârcolituri*, s.f. (Reg.) Zvârcolire. — *Zvârcoli* + suf. *-tură*.

ZVÂRLET s.n. (Rar) Zvârlitură. — *Zvârl* + suf. *-et*.

ZVÂRLÍ, *zvârl*, vb. IV. (Pop., în concurență cu *azvârl*) I. Tranz. 1. A arunca ceva (printr-o mișcare bruscă). ♦ A da la o parte, a lepăda un lucru (nefolositor sau vătămător). ♦ A proiecta în afară (de la sine). *Vulcanul zvârle lavă*. 2. A risipi, a împrăștia. ♦ Fig. A cheltui bani fără socoteală. II. Intrans. 1. A arunca cu ceva asupra cuiva (pentru a-l lovi, a-l alunga etc.).

2. (Despre animale) A izbi cu picioarele, a fi năvălaș; a lovi. III. Refl. A se repezi, a se precipita, a porni cu mare avânt. ♦ A se arunca, a sări. *Se zvârle pe cal.* — Cf. sb. *vrljiti*, bg. *hvârljam*.

ZVÂRLÍRE, *zvârliri*, s.f. Acțiunea de a (se) *zvârl* și rezultatul ei. — V. *zvârl*.

ZVÂRLITURĂ, *zvârlituri*, s.f. Faptul de a *zvârl*; zvârlet. ◇ Expr. (*O*) *zvârlitură de băț* = distanță până la care se poate arunca un băț sau o piatră; distanță mică. — *Zvârl* + suf. *-tură*.

ZVÂRLÚGĂ, *zvârlugi*, s.f. 1. Pește mic din apele stătătoare sau lin curgătoare, comestibil, cu mișcări foarte iute, de culoare gălbuie, cu gura prevăzută cu șase mustăți și cu o țeapă sub ochi (*Cobitis taenia*). 2. Fig. Persoană vioaie, iute în mișcări, sprintenă. [Var.: *vârlúgă* s.f.] — Et. nec.

ZVECUI, *zvecuiesc*, vb. IV. Tranz. A întinde fețele de încălțăminte pe calapod. — Et. nec.

ZVECUIRE, *zvecuiri*, s.f. Acțiunea de a *zvecui* și rezultatul ei. — V. *zvecui*.

ZVELT, *-Ă, zvelți, -te*, adj. 1. (Despre corpul oamenilor sau al animalelor) Cu talie subțire; grațios, suplu. ♦ Fig. (Despre zborul păsărilor) Vioi, sprinten, elegant. 2. (Despre obiecte sau părți ale lor) Care se înalță grațios; cu forme armonioase, cu linii suple. — Din fr. *svelte*, it. *svelto*.

ZVELTÉȚE s.f. Faptul de a fi *zvelt*; însușire a ceea ce este *zvelt*; suplețe. — *Zvelt* + suf. *-ețe*. — Cf. it. *sveltezza*.

ZVIDUL, *zviduiesc*, vb. IV. Refl. (Reg.) A se vindeca. — Din sb. *vidati*, *izvidati*.

ZVOANĂ s.f. v. *zvon*.

ZVON, *zvonuri*, s.n. 1. Știre, veste (care circulă din om în om); *p. ext.* informație neîntemeiată, care nu a fost verificată (și uneori tendențioasă). 2. Rumoare produsă de glasuri, de activitatea sau de mișcarea unei mulțimi; gălăgie. 3. Zgomot confuz, ușor, nedefinit din natură (produs de ape, frunze, vânt, păsări etc.); foșnet, murmur, zumzet. 4. Sunet depărtat produs de clopote sau de instrumente muzicale. [Var.: *zvoană* s.f.] — Din sl. *zvonŭ*.

ZVONĂR, *zvonari*, s.m. (Rar) Zvonist. — *Zvon* + suf. *-ar*.

ZVONÍ, *zvonesc*, vb. IV. 1. Refl. impers. A se răspândi un *zvon*, a circula vestea; a se scorni. 2. Tranz. A face să sune, să răsune (ceva). ♦ Intrans. (Despre ape, vânt) A susura, a murmura. — Din *zvon*.

ZVONÍRE, *zvoniri*, s.f. (Rar) Faptul de a (se) *zvon*. — V. *zvon*.

ZVONÍST, *-Ă, zvonști, -ste*, s.m. și f. Persoană care lansează, colportează *zvonuri*, care scornește ceva; *zvonar*. — *Zvon* + suf. *-ist*.

ZVR interj. v. *zvâr*.

ABC